

Бисмиллахир Рахманир Рахийм

Баш сөз

Ааламдар Раббиси Аллахка мактоолор, пайгамбарыбыз Мухаммадка, үй-бүлөсүнө жана бардык сахаабаларына Аллах субханаху ва тааланын ырайымы болсун!

Андан кийин:

Аллах субханаху ва таала бардык пенделерин пайгамбары Мухаммад саллаллоху алайхи ва салламга гана эргешүүгө буюруп:

(وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا)

“Пайгамбар силерге эмнени буюрса, дароо алгыла жана эмнеден кайтарса, ошол замат кайткыла” (Хашр: 7) деди жана алар үчүн Өз пайгамбарын эң сонун үлгү кылды:

(لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا)

“Чынында силер – Аллахты жана акырет күндү үмүт кылгандар жана

Аллахты көп эскергендер үчүн Аллахтын пайгамбарында энг сонун үлгүлөр бар”

(Ахзаб: 21)

Ошондой эле, Аллах субханаху ва таала төмөндөгү аяттарда пайгамбарларга эргешүү – бул Аллахты сүйүүнүн белгиси экенин жана пайгамбарга моюн сунуу – бул Аллах субханаху ва тааланын дал Өзүнө моюн сунуу болоорун анык билдирди:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ
وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

“(Айт эй, Мухаммад): эгер силер Аллахты сүйчү болсоңор (анда) мага гана ээрчигиле. (Ошондо гана) Аллах силерди сүйөт жана күнөөңөрдү кечирет”

(Аали Имран: 31)

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ
عَلَيْهِمْ حَفِظًا

“Ким пайгамбарга моюн сунган болсо демек ал Аллахтын дал Өзүнө моюн сунду. Жана ким жүз буруп кетсе, (билгин, эй Мухаммад) Биз сени аларга корукчу кылып жибербедик” (Ниса: 80)

Жана Аллах субханаху ва таала Өз пайгамбарына ээрчиген жана анын буйруктарын кынтыксыз аткарган адамдар үчүн чоң сооптор болушун баян кылды:

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ
رَفِيقًا

“Ким Аллахка жана Анын пайгамбарына моюн сунган болсо, дал ошолор гана (акыретте) пайгамбарлар, чынчылдар, шейиттер жана салих пенделерден турган Аллах нээмат берген адамдар менен бирге болушат. Алардын шериктери кандай сонун!” (Ниса: 69)

Хаж ибадати анда пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламга эргешүү үлгүлөрү көзгө анык көрүнүп турчу Ислам ибадаттарынан бири.

Бүгүнкү күндө бир тайпа уламалар жана талаби илмдер хаж өкүмдөрү жөнүндөгү хадистерге, хаждагы ажылардын жалпы каталарына жана ибадаттардын туура же туура эмес болуу себептерин баяндап берүүгө көңүл бурушту. Бул аракеттер бир канча орчундуу каталарды жоюуда белгилүү ийгиликтерге жетише алды жана адамдар арасында бул улуу ибадат жөнүндө

кандайдыр дөңгээлде илим пайда болушуна алып келди.

Бирок, бул жерде өзгөчө көңүл бурууга муктаж болгон дагы бир зарыл нерсе бар. Ал да болсо, пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы абалдары жана өздүк үлгүлөрү жөнүндө калың элге баян кылып берүү вазыйпасы.

Расуллалах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы абалдары жана өздүк үлгүлөрүн билүү төмөнкү себептер аркылуу орчундуу болуп эсептелсе ажеп эмес:

❖ Расуллалах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы абалдары жана өздүк үлгүлөрүн сабак кылуу жолу менен үйрөнүү, түшүнүү жана аларды жашоодо колдонуу аркылуу хаж ибадатынын өкүмдөрү менен максаттарына көңүл буруу жана хаж мезгилиндеги пенделик вазыйпаларын билип, өздөштүрүп алуу.

❖ Көпчүлүк мусулмандардын хаж ибадатынын өкүмдөрүн билүү менен гана чектелип, Расуллалах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы абалдары жана өздүк үлгүлөрүн билбегендиги.

❖ Расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы абалдары жана ездүк үлгүлөрү өз ичине алган маанилер жана максаттардан жадагалса, кээ бир сүннөт билермандары менен талаби илимдер тарабынан да жолго коюлбай жатканы.

❖ Хаж ибадатынын өз алдынча табиятка ээ экени. Анткени, хаж мезгилинде Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам артүрдүү тайпадагы адамдар менен мамиле кылган, өзүнө жолугууга али даяр болбогон коомдор менен учурашкан.

Кээде алардын бирөөлөрү менен болгон жолугушуу башкалары менен болгон жолугушуудан тап-такыр бишкача мүнөздө өткөн. Ошондуктан, ар бир жолугушууда ар кайсы коомдорго ездөрүнүн табияттарына жараша ар кандай мамиле кылууга туура келген.

Хаж сапарында бардык аялдары, үй-бүлөсүнүн көпчүлүк мүчөлөрү жана жана башка жакын туугандары бирге болушкандыктан, ал кишиде мындан илгери көрүлбөгөн мамилелерди көрүүгө мүмкүн болгон.

Мына ошондуктан бул китепте Расуллаллах саллаллоху алайхи ва

салламдын хаждагы абалдары жана өздүк үлгүлөрү жөнүндө анык-айкын сүрөттөмөнү жана толук сапатторду берүүгө аракет кылынды. Үмүтүбүз: ушул китепте Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын жолуна эргешүүнү каалаган адамдар үчүн кошумча пайдалар болсо!

Ал эми, пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы ибадаттарын сыпаттаган хадистер өтө көп болгондуктан, ибадаттын сапатына көп токтолуп олтурганыбыз жок. Тетирисинче, башка жаатардагы жалпы ишаараттарды жана өздүк үлгүлөрдү көргөзүү менен гана чектелдик. Анткени, бул тема өтө көлөмдүү болуп, аны кыска бир сабактын ичине батыруу тап-такыр мүмкүн эмес эле.

Ошентсе да, темаларды өзара жакындаштыруу жана баян кылып берүүдөгү чачырандылыктан сактанып, китепти төмөндөгүчө үч бөлүмгө бөлдүк:

• **Биринчи бөлүм:**

Хаж ибадаты убактысында Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын раббиси менен болгон абалдары.

• **Экинчи бөлүм:**

Хаж ибадаты убактысында Расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын үммөттөрү менен болгон абалдары

• **Үчүнчү бөлүм:**

Хаж ибадаты убактысында Расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын үй-бүлөсү жана жакын туугандары менен болгон абалдары.

Мен Аллах субханаху ва тааладан – Өзүнүн сонун-көркөм ысымдарын жана эң жогорку сыпаттарын ортого коюуп – мына ушул китепти хаж жана умра ибадатына келүүчү адамдарга пайдалуу, расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын изине эргешүүнү каалагандарга жардамчы кылуусун Өзүнү чексиз ырайымдуулугу менен кабыл алуусун сурап каламын! Ал – Угуучу жана дубаларды кабыл алуучу!

Убакыттан пайдаланып, ушул китебибизди мына ушундай көрүнүштө басылып чыгуусуна жардам берген бардык инсандарга чексиз ыразычылыгымды билдиремин. Аларга менден калыс дубалар болсун!

Аллах субханаху ва таала Өзүнүн пөндөси
жана сүйүктүү пайгамбарын, анын үй-
бүлөсүн жана сахаабаларын Өз ырайымына
алсын!

Биринчи бөлүм:

Хаж
ибадаты
мезгилинде
расулуллах
саллаллоху алайхи
ва салламдын
раббиси менен
болгон абалдары

Хаж ибадаты мезгилинде расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын раббиси менен болгон абалдары

Аллах субханаху ва таала менен бекем алака – бул такыбалуу адамдардын байлыгы жана ибадатчылардын гүлазыгы болуп эсептелинет. Ал эми, хаж ибадаты болсо, Аллах субханаху ва таала менен пендесинин арасындагы алаканы бекемдей турган убудийят (пенделик) медресеси жана такыба казынасыдыр.

Хаж ибадаты себептүү инсан нафси Аллах субханаху ва таалага карата кулчулук, кичипейилдик жана Аллах алдында өзүн кемсинтүү майдандарында сейил кылууга үйрөнөт.

Анткени, дал ушул ибадат мезгилдеринде пайгамбарыбыз Мухаммад саллаллоху алайхи ва саллам ар түрдүү руханий жараяндарды өз башынан өткөргөн.

Пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам адамдардын эң көп ибадат кылуучусу болгону жана Аллах субханаху ва таала менен үзгүлтүксүз руханий алакада болуп туруусу менен бирге, кээде ажыларга таалим-тарбия берип, аларды башкарса, кээде үй-бүлөсүнө, жакын туугандарына

көңүл буруп, аларга таалим берип, кылык-жоруктарына сабыр кылып алардын абалдары менен убара болчу эле.

Бирок, булардын эч бирөөсү аны менен раббисинин арасындагы үзгүлтүксүз руханий алаканын улануусуна жана раббисинин алдында толук кичипөйлдик, сыныктык менен туруусуна тоскоолдук кылбайт эле.

Эгерде биз хаж мезгилиндеги Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын раббисине моюн сунуу абалдарын санай берсек, сөз өтө көбөйүп, түгөнгүс болуп кетет.

Ошондуктан, кээ бир көрүнүштөрүнө гана токтолуп кетүүнү туура таптык:

1. Тавхидке көңүл буруусу жана аны аткаруусу.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам хаж амалдарын аткаруу жараянында тавхидке башкы маселе катары көңүл буруп, аны аткарып жүргөн. Анткени, Аллах субханаху ва таала:

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ

“Хаж жана умраны Аллах үчүн калыс аткаргыла” деп, хаж ибадаттарын бекем жана ыклас менен аткарууга буюрган.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы амалдары жөнүндө пикир кылган адам ал жасаган бардык амалдарда тавхид (Аллах субханаху ва тааланын жалгыз Өзүнө сыйынуу) белгилери анык көрүнүп турганына күбө болот.

Маселен:

а) Талбия. (“лаббайка” айтуу)

Талбия Аллах субханаху ва тааланын шериксиз жана жалгыздыгын иш жүзүндө көргөзгөн хаж шиарларынан биридир.

Эскертүү: “Шиар”, “ша,аир”, “маша,ир” деп хаж жараянында аткарыла турган таваф (Каабаны төгөрөнүү) са,й (Сафаа-Марва аралыгында жүрүү), курмандык, чач алдыруу сыяктуу ибадаттарга айтылат. Мындан ары бул терминдерди котормосуз эле колдонобуз. (Котормочу)

Жабир разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте ал айтат: “(расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам) добушун

бийик көтөрүп төмөндөгү таризде тавхид келмелерин жарыялады:

*Лаббайка, Аллахумма, лаббайк!
Лаббайка лаа шарийка лака лаббайк! Иннал
хамда, ван ньямата, Лака вал мулк! Лаа
шарийка лак!*

Мааниси:

“Ляппай сага эй, Аллахым, ляппай! Бардык мактоолор Сага арналган! Нээмат жана мүлк Сеники! Сенин эч бир шеригиң жок!”

(Муслим: 1217)

Ибн Умар разияллоху анху: “(расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам) бул сөздөргө башка эч бир сөз кошподоу” деген.

(Бухарий: 5914)

Бирок, Абу Хурайрадан риваят кылынган хадисте ал: “(расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам) өзүнүн талбиясында *”Лаббайка илахул хакки лаббайк!”* (мааниси: эй, чыныгы илах, ляппай!) деген сүйлөмдөрдү кошкон” деген.

(Ибн Маажжа: 2920. Бул хадисти Албааний сахих деген)

b) Калыс амалга көңүл буруусу жана рия – сумьадан (элкөрсүнгө жасалган иштерден) сактоону раббисинен сураганы.

Анас разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам айтат:

“Эй, Аллахым! Мага рия жана сум, асыз хаж кылууну насип кыла көр!”

(Ибн Маажжа: 2890. Хаафиз “бул хадистин иснады алсыз” деген. Албааний болсо, “сахих” деген.)

c) Тавафтагы эки ирекеттик намазда эки ихлас (тавхид) сүрөсүн окуганы.

Жабир разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте ал айтат: “(расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам) ошол эки ирекеттик намазда эки ихлас сүрөсүн: “кул хуваллоху ахад” менен “кул йа аййухал каафирунду” окуду” (Термизий: 869)

d) Сафаа жана Марвада тавхид маанисиндеги дубаларды кылганы.

Дагы Жабир разияллоху анхудан риваят кылынат:

“(Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам са,й амалын) Сафаадан баштап, анын чокусуна көтөрүлдү. Качан гана Байтуллахка көзү түшкөндө, кыбылага карап такбир айтты жана Аллах субханаху ва тааланын жөкө-жалгыздыгын даңазалап: **“лаа илаха иллаллаху вахдаху, лаа шарийка лаху, лахул мулку ва лахул хамду ва хува алаа кулли шай,ин Кодийр. Лаа илаха иллаллоху вахдаху...”** деп үч ирет кайталады. ... Анан качан Марвага жетип барганда ал жерде дагы Сафаада кылгандай дуба кылды...” (Муслим: 1218)

е) Арафатта дагы тавхид менен дуба кылганы.

Хадисте айтылат:

“Дубанын эң жакшысы Арафат күнүндө кылынганыдыр. Мен жана менден илгерки пайгамбарлар айткан дубалардын эң жакшысы “лаа илаха иллаллаху вахдаху, лаа шарийка лаху, лахул мулку ва лахул хамду ва хува алаа кулли шай,ин Кодийр” дубасыдыр”

(Термизий: 3585)

Умар ибн Шуайб атасынан, атасы чоңатасынан, уккан хадисте ал айтат:

“Пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын Арафат күнүндөгү эң көп кайталаган дубасы **““лаа илаха иллаллаху вахдаху, лаа шарийка лаху, лахул мулку ва лахул хамду ва хува алаа кулли шай,ин Кодиёр”** дубасыдыр.” (Ахмад: 6961)

Миң бушаймандар болсун, азыркы заманыбыздагы ажылардын абалына назар таштаган адамдар алардын амалдарында ар түркүн бидяттар жана хурафаттардын, жадагалса, жамандыгы адамдар арасында жайылып кеткөн ширк амалдарынын күбөсү болушат. Ошондуктан, дааватчылар менен илим адамдарынын желкесинде адамдарга дин негиздерин үйрөтүү, аларга пайгамбарлар алып келген тавхид чындыгын баян кылып бөрүү жана аларды ширктин эки түрүнөн жана да башка адашуучулуктардан эскертүү сыяктуу өтө чоң жоопкерчиликтер бар.

Дааватты жеткирүү маселесинде пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам көргөзгөн жол - эң оболу тавхидти башка негиздерден алдыга коюп түшүндүрүү болгон.

Ошондуктан, Муаз ибн Жабал разияллоху анхуну Еменге жиберип жатканда пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам ага мындай деген эле:

“Аларды (эң оболу) “жалгыз Аллахтан башка ибадатка татыктуу кудай жок, Мухаммад Анын элчиси” деп күбөлүк берүүгө даават кыл. Эгер ушуга моюн сунушса, анда аларга Аллах бир күн, бир түндө парыз кылган беш убак намазды үйрөт. Ушуга да моюн сунушса, анда аларга Аллах таала мал-дүйнөлөрүнөн белгилүү өлчөмдө садака берүүнү парыз кылганын, бул садака бай адамдардан алынып, кембагалдарга берилишин билдир.” (Бухарий: 1395)

Эй, ажы бурадарым! Эгер сен тавхидти эң оболу өзүңдүн сөзүңдө жана амалыңда иш жүзүнө ашырып, ошол эле убакытта ага (тавхидке) башкаларды да чакыруучу болсоң кандай гана сонун болмок!

2. Аллахтын шиарларын улуктоосу.

Аллах субханаху ва таала (хаж ибадатынын убактысында) Өзүнүн шиарларын улуктап, урмат кылууга буюрду жана бул нерсени такыбанын негизи, пендечиликтин шарты жана соопко жетүүнүн жолу деп жарыялады:

(ذَلِكَ وَمَنْ يُعِظْكُمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ)

“...Ким Аллахтын шиарларын улуктаса – бул жүрөктөрдүн такыбасынан”

(Хаж: 32)

(ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ حُرْمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ)

“...Ким Аллахтын арамдарын урматтаса (чекарасынан өтпөсө) – бул раббисинин алдында өзү үчүн жакшы.”

(Хаж: 30)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Аллахтын буйруктарын жеткирүүчү болгон абалда мындай деди:

“Аллахтын арамдарын урматта (арамдардын чекарасынан өтпө). Ошондо сен инсандар арасында эң ибадатчысы болосуң”

(Термизий: 2305)

Эгер Аллах субханаху ва таала Өзүнүн шиарларын урматтону важып кылган болсо, ушуну менен бирге ал шиарларга көңүл бурбай жеңил кароодон, адал менен арамдын чекараларынан сактанбай жүрүүдөн пенделерин эскертип мындай деди:

(وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ)

“Кимде – ким ал жерде (Байтуллахта)

зулум кылуу (жолу) менен бузгунчулукту кааласа, Биз ага жан ооруткан азапты таттырабыз!” (Хаж: 25)

Аллах субханаху ва тааланын адал-арам чекараларын сактоо боюнча Аллах субханаху ва таала мындай деген:

(تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ)

“Булар Аллахтын чекаралары. Эми, алардан өтпөгүлө! Кимде – ким Аллахтын чекараларынан өтсө, ошолор гана заалымдар!” (Бакара: 229)

(وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ)

“Кимде – ким Аллахка жана Анын пайгамбарына күнөөкөр болуп, Анын чекараларынан өтсө, түбөлүк кала турган тозокко таштайт жана ага кордук азабы жетет!” (Ниса: 14)

Аллах субханаху ва таала тарабынан тандап алынган пайгамбарлар жана Аллахты жакшы тааныган адамдар бул аяттарды жакшы түшүнүшкөн.

Алардын көчбашында Аллах субханаху ва тааланын шиарларын жана адал-арам чекараларын эң көп сактаган, пайгамбарлардын имамы жана бардык элдердин улугу Мухаммад саллаллоху алайхи ва саллам турган.

Пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва салламдын хаж шиарларын улукташы жана адал-арам чекараларын сакташы бир нече иштеринде көрүнгөн. Алардын арасынан көзгө анык ташталгандары төмөндөгүлөр:

❖ Эхрам үчүн кусул кылганы, чачын талбид кылганы жана жана кусулдан кийин эң жыттуу атырларды себингени.

Талбид – бул тозуп кетпеш үчүн атайын суюктук мөнөн чачты катырып коюу. (Котормочу)

Зайд ибн Сабиттен риваят кылынган хадисте ал пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын бийик добушта талбия айтуу мөнөн башкалардан ажыралып турганын жана кусул кылганын айтат. (Термизий: 830)

Дагы бир хадисте Умар разияллоху анху:
“Мөн расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын чачын талбид кылып алып “лаббайка” айтканын көрдүм” деген.

(Бухарий: 1540)

Айша энебиз болсо: “мен расулуллах саллаллоху алайхи ва салламды эхрамга киришинен илгери эң жыттуу атырлар менен ширин жыттантып койчу элем” деп хадис риваят кылган. (Муслим: 1189)

❖ **Зул Хулайфадан хадия(курмандык) үчүн будун** (курмандыкка союлчу төөлөр жана бодо малдар) **айдап баруусу.**

Аллах субханаху ва таала айтты:

(وَالْبَيْدَنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِّنْ شَعَائِرِ اللَّهِ)

“Будундарды силер үчүн Аллахтын шiarларынан кылдык” (Хаж: 36)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам кээ бир курмандыктарга өзүнүн таберик колу менен белги коюп, мончок тагып койчу эле. Ибн Аббас разияллоху анху риваят кылат:

“Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам бешим намазын Зул Хулайфада окуду. Кийин (курмандыкка атаган) төөлөрүн алып келүүнү буюрду жана алардын оң өркөчүнүн үстүнөн бир аз кесип (белги) койду эле кан агып кетти. Кийин эки галошун мончок кылып мойнуна тагып койду”

(Муслим: 1243)

Ибнул Касир айтат: “расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам мына ушул белгини жана мончокту өз колу менен жасады. Башка курмандыктарга белги коюу жана мончок тагууну башка адамдарга буюрду”

(Ибн Касир. “пайгамбардын өмүр баяны” китеби)

Ошондой эле, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам курмандык үчүн төө тапкан кишини ал төөнү минүүдөн кайтарып: **“Эгер ошончолук эле мукурап (чарчап) калган болсоң, анда (башка) улоо тапканга чейин жакшылык менен (кыйнабай) мингин”** деди.

(Жабир разияллоху анху риваяти. Муслим: 1324)

❖ **Талбияны эхрамга киргенден кийин баштап, тээ нахр (курмандык союлчу) күнү Акаба жамаратына таш атканга чейин айтуусу.**

Аббас разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте ал айтат:

“Пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам тээ Акба жамарасына чейин **“лаббайка”** айтты” (Ибн Маажжа: 3040)

Ибн Мас,уд разияллоху анху айтат:

“Мухамматты чындык менен жиберген Заттын атына ант ичип айтамын, мен расулуллах менен Минадан Арафатка чыктым. Арасына башка тахлил жана такбирлерди аралаштырганын эсепке албаганда, тээ Акаба жамарасына таш атканга чейин талбия айтууну токтоткон жок.”
(Хаким. “Мустадрак”)

Ошондой эле, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам талбияны сахаабалары уккудай даражада бийик добуш менен айтаар эле. Буга далил Ибн Умар разияллоху анхудан риваят кылынган мына бул хадис:

“Мен расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын талбид жасаган абалда **“Лаббайка, Аллахумма, лаббайк! Лаббайка лаа шарийка лака лаббайк! Иннал хамда, ван нээмата, Лака вал мулк! Лаа шарийка лак!”** дегенин уктум”
(Бухарий: 5915)

Ибн Аббас разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам мына мындай деген:

“Мага Жибрийл келип, талбияны жарыя (бийик добуш менен) айтууга буюрду”
(Ахмад: 2950)

❖ **Маккага кириштен илгери кусул кылуусу жана мечитке (Аль Харамга) кирээр замат тавафты баштаганы.**

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам кусулду өзүнөн сапар чаңдарын кетирүү жана башка тартипсиздиктерди арылтуу үчүн жасайт болчу Ибн Умар разияллоху анху айтат:

“Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Маккага кадам койоордон илгери Зу Таваа (деген жай) да токтоп, таң аттырып, ошол жерде кусул кылаар эле. Кийин эрте менен Маккага кирип бараар эле” (Муслим: 1259)

❖ **Өзүнө ылайык көргөндө Хажарул асвадты кучактаганы, өпкөнү, ага маңдайын тийгизип, алдында ыйлаганы Рукнул Яманийди сылаганы.**

Сувайд ибн Гафала айтат:

“Мен Умар ибн Хаттаптын Хажарул асвадты өпкөнүн жана расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам анын (Хажарул асвадтын) алдында үнсүз ыйлаганын көрдүм.” (Муслим: 1271)

Ибн Аббас разияллоху анху айтат:

“Умар ибн Хаттап разияллоху анху (Хажарул асвад коюлган) бурчка эңкейип,

“мен билемин, сен болгону бир ташсың. Эгер мен сүйгөн адам (расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам) сени өпкөнүн жана сылаганын көрбөгөнүмдө эч качан өппөйт жана сылабайт болчумун” деди.”

(Ахмад. “Муснад”: 131)

Макааму Ибрахимдин арка тарабында намаз окуганы, сай амалын Сафаадан баштаганы жана Сафаа–Марвада зикир жана дубалар кылып турганы.

Жабир разияллоху анхудан ривая кылынган узун хадисте мындайча айтылат:

“Кийин макааму Ибрахимге өттү жана **“ваттахизуу мин макаами Ибрахийма мусаллан”** аятын окуду. Жана ошол жерде эки ирекет намаз окуду. Макааму Ибрахим өзү менен Байтуллахтын аралыгында турду. Кийин эшиктен Сафага чыкты. Сафаага жакындаганда **“иннас - Сафаа вал - Марва мин ша,аириллах”** аятын окуп, **“Аллах баштаган жерден баштаймын”** деди

(Себеби, Аллахтын *“Иннас-Сафаа...”* деп Сафаадан башталууда. Котормочу.)

Андан кийин сайды Сафаадан баштап, оболу анын үстүнө чыкты. Качан, Байтуллах көрүнгөндө, кыбылага карап, тавхид, такбир сөздөрүн айтты. Андан кийин **“лаа илаха иллаллоху вахдаху, ла шарийка лаху,**

лахул мулку ва лахул хамду ва хува өала кулли шай,ин Кодийр. Ла илаха иллаллоху вахдаху анжаза ва,даху ва насоро абдаху ва хазамал ахзааба вахдаху” дубасын үч ирет окуду. Мунун аралыгында (башка) дуба кылды. Андан кийин Марвага түшүп кетти. Марвада да куду Сафаадагы сыяктуу (дубалар) кылды.
(Муслим: 1218)

Маш,арул харамда раббисин зикир кылып, Ага жалбарып, көп-көп турганы.

Анткени, Аллах субханаху ва таала айткан эле:

(لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِّنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِّن قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّالِّينَ)

“(Хаж мезгилинде кесип-өнөр кылуу менен) **Раббиңдин пазилетин үмүт кылууңарда силер үчүн эч бир зыян жок. Эми, качан Арафаттан түшсөңөр, Маш, арул харамдын алдында (Муздалифада) Аллахты зикир кылгыла. Ал (Аллах) силерди адашканыңардан кийин туура жолго салганы сыяктуу силер дагы аны эскергиле!”** (Бакара: 197)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын раббисине жалбаруусун сыпаттап Жабир разияллоху анху мындай хадис сүйлөгөн:

“Ага (пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламга) таңдын агара баштаганы билингенде азан жана такбир менен багымдат намазын окуду. Кийин “Касваа” ылакаптүү төөсүнө минип Маш,арул харамга жөнөдү. (Ал жерде) кыбылага карап Аллахка дуба кылып, тахлил, такбир жана тавхид келмелерин айтып, таң даана агарганга чейин тура берди. Качан таң ап-апак агарып, күн чыгаарына бир аз гана убакыт калганда (Минаага) жөнөдү” (Муслим: 1218)

❖ **Нахр** (курмандыктар союла турган) күндө абалкы тахаллудан (эхрамдан чыгуудан) кийин **Байтуллахты** зиярат (таваф) кылуу үчүн атыр себинүүсү.

Айша энебиз риваят кылып айтат:

“Мен расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга Байтуллахты зыярат кылуусунан илгери Минаада жыпар-жыттуу атырлар себип койдум”

(Сахиhi Ибн Хузайма:2934. Сахиhi Ибн Хиббан: 3881)

❖ **Ибадат убакыттарын жана орундарын урматтаганы.**

Бул маселеде мындай хадистерди сүйлеген:

✓ **“Силердин каныңар жана малыңар бир – бириңер үчүн мына ушул күнүңөрдүн арамдыгы сыяктуу, мына ушул айыңардын арамдыгы сыяктуу жана мына ушул шаарыңардын (Макканын) арамдыгы сыяктуу арамдыр!**

(Муслим: 1218)

✓ **“Аллах субханаху ва тааланын назарында эң улук күн – бул нахр күнү. Андан кийин (ки улук күн) адамдар Минаадан орун алган күн.”** (башкача айтканда: курмандык союлчу күн жана анын эртеси.)

(Абу Дауд: 1765)

✓ **“Арафат, нахр ва ташрик күндөрү биздин – ислам элинин майрамы. Бул күндөр жеп – ичүү (курсантчылык) күндөрү.**

(Термизий: 773)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам хаж ибадатынын убактылары менен орундарынын урматын сактап хаж кылууга ажыларды кызыктырып, мындай хадистерди айткан:

✓ **“Мабрур (кабыл болунган) хаж үчүн бейиштен башка сыйлык жок”**

(Бухарий: 1773. Муслим: 1349)

✓ **“Кимде - ким аялы менен интим мамилеге барбай, бузукулук пейилдерди жасабай мына бул үйдү хаж кылган болсо, (үйүнө) энесинен туулгандай күнөөсүз кайтат”** (Бухарий: 1819)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын бул көргөзмөлөрү Аллах субханаху ва тааланын төмөнкү буйруктарына окшош:

(الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ)

“Хаж – бул белгилүү айлар. Ким аларда эхрам байласа, хажда кумардуу (интим) кылыктарга барбасын, күнөөлөрдөн жана жаңжалдашуулардан оолак болсун! Эмне жакшылык жасасаңар да Аллах билип турат. (Хажга) сапар азыгын даярдагыла. Эң жакшы азык – бул такыба азыгы! Жана Менден такыба кылгыла, эй, акылдуулар!” (Бакара: 197)

Бүгүн болсо... Бүгүнкү ажылардын көпчүлүк бөлүгү Аллах субханаха ва тааланын адал-арам чекараларын тап-такыр билбейт.

Хаж убактысына жана орундарына байланыштуу чекараларды сактоо дегенге көңүл бурбайт!

Бул чынында Аллах тааланы көзгө илбегендик! Анткени, Ибнул Каййим –Аллах аны Өз ырайымына алсын – мындай деген:

“Алар Аллах субханаху ва тааланы да көзгө илишпейт! Аллах тааланын буйруктарына көңүл бурушпайт. Ага күнөөкөр болушат. Кайтарган (арам) иштерди жасашат. Аллах кайтарган нерсеге көңүл бурбагандар арамды тааныбайт. Аллах тааланын акысына жеңил карагандар аны ордуна койушпайт. Аллахтын зикирин зарыл деп эсептебегендер гана ага көңүл бурбайт жана жүрөктөрү капилетте болот. Андай адамдар үчүн Аллахтын ыразычылыгынан көрө өзүнүн жеке кызыкчылыгы жогору турат. Аллахка моюн сунгандан көрө Аллах жараткан макулуктарга моюн сунууну абзел деп билишет. Анын жүрөгүндө, билиминде жана амалында Аллахты алдыңкы орунга коюу деген болбойт! Алдыңкылыкты башка нерселерге арнашат. Себеби, ал нерселер ага Аллахтан зарылыраак көрүнөт!”

Ошондуктан эй, ажы бурадарым! Аллах субханаху ва тааланын шиарларын, чекараларын урматта, хаж мезгилинде Аллахтын алдында ибадат менен турууда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам га гана ээрчи жана калк-калайыкка сабырдуулук менен чындыкты насаат кыл.

3. Мушриктерден тап-такыр үзүлүүсү жана ар бир иште аларга каршылыкты көргөзгөнү.

Ислам жана ширк эч качан бир жерде чогулбай турган нерселер.

Бири бар болгон жерде экинчиси болбоого тийиш. Алардын бири күн болсо, экинчиси түн сыяктуу, бири от болсо, экинчиси суу сыяктуу.

Мына ошондуктан Макка фатых кылынгандан кийин мусулмандардын эң биринчи жасаган иштери бутпарастык жана ширк амалдарын түп-тамыры менен омкоруп таштоо болгон. Бул маселеде расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам өтө чапчаңдык табиятын көргөздү. Анткени, Масжидул харамдын ичине киргенде колундагы таягы менен Кааба тегерегиндеги буттарды бирме-бир түртүп, төмөндөгү аятты окуду:

(وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ)

“Айт: (эй, Мухаммад) Акыйкат келип, жалган жоюлду” (Исра: 81)

(قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِيءُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ)

“Айт: (эй, Мухаммад) Акыйкат келди. Эми жалган жоголот жана кайтып келбейт (Сабаь: 49)

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам тээ ичинен бардык буттарды чыгарып жибергенге чөйин Каабага кирүүгө ынабады.

Ибн Аббас айтат:

“Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам (Маккага) келгенде ичинде жалган кудайлар болгон Каабага кирүүгө ынабады. Кийин буйрук берди жана анын ичинен бардык буттар чыгарып ташталды”

(Бухарий: 1601)

Ошондон соң Аллах субханаху ва таала:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا)

“Эй, ыйман келтиргендер! Чынында мушриктер – ыпылас! Эми, мына ушул

жылдарынан кийин Масжидул харамга жакын жолошпосун!” деген аятты түшүрдү.

(Тавба: 28)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам дароо раббисинин буйругун аткарууга киришип, досу Абу Бакр разияллоху анхуга ушул (тогузунчу хижра) жылда адамдарга жарыялоону буюруп:

“Ушул жылдан кийин мушриктер хаж кылбасын!” деди.

(Бухарий: 329. Муслим: 1347. Насайи: 2958)

Ошондой эле, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам өзүнүн хаж ибадатында мушриктердин ибадатына карама-каршы келген иштерди кылууга жана бабабыз Ибрахимдин сүннөтү менен гана жүрүүгө катуу киришти. Иш ушул даражага жетип, адамдарга **“биздин жолубуз алардын жолуна тап-такыр тетири”** деп ашкере айта баштады.

Арафаттагы хутбасында да мушриктердин амалдарынан кол үзүүнү ачык билдирип:

“Көңүл бургула, жахилийянын бардык иштери менин тапаным астында! Жахилийянын каны (канга байланыштуу эрежелери) жоюлат! Биздин каныбыздан мен бекер кылган эң биринчи кан – Ибн Рабиа ибн Харистин каны. Анын сүт

энеси Саад уруусунан эле. Кийин аны Хузейл өлтүргөн. Жахилияттын сүткордугу да жоюлду! Биздеги сүткорлуктан мен эң биринчи бекер кылганым - Аббас ибн Абдул Мутталибтин сүткорлугу болгон. Эми, ал дагы жоюлду! Бардыгы!

(Муслим: 1218)

Бул нерсе (мушриктерден тап-такыр үзүлүп, аларга ар бир иште каршылык жасаганы) Ибрахим алейхи саламдын милласында (улутунда) болгон улуттук - диний биримдикти ашкерелөөдө да даана көрүнгөн эле:

Адамдар Арафатта турушканда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам аларга Ибн Мирбаъ деген адамды өзүнөн элчи кылып жиберди. Ибн Мирбаъ болсо, аларга келип, мындай деди:

“Өзүңөрдүн (исламдык) ибадатыңар менен болгула. Силер Ибрахимдин (тавхид) мурасынын үстүндөгү адамдарсыңар!” (Ибн Маажжа: 3011)

Бул нерсе дагы ибадаттарды аткарууда ал ибадаттардын (Ибрахимге жеткен) улук тарыхы бар экенине жана тавхид үстүндөгү адамдардын улук бабалары бар экенине ишаарат болуп саналат.

Анткени, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам көп орундарда аларга пайгамбарлардын кандай хаж кылгандарын айтып берээр эле. Маселен, бир күнү расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Азрак өрөөнү менен өтүп баратканда **“бул кайсы өрөөн?”** деп сурады. “бул Азрак өрөөнү” деди сахабалар. **“мен – деди расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам – мына бул жанбоордон Муса алайхис саламдын бийик добуш менен талбия айтып түшүп келе жатканын көрүп тургандаймын”** Кийин Харшаа бийиктигине жетип келди дагы **“бул кайсы бийиктик?”** деп сурады. “Харшаа бийиктиги” деп айтышты. Анда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“мен Юнус ибн Мата алайхис саламды көргөндөймүн. Ал кызыл, азоо төөнү минип, үстүнө жүндөн токулган чепкенди таштап алган. Төөсүнүн ноктосу ичке жана бекем. Ал да талбия айтып тургандай.”** деди. (Муслим: 166)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам дагы мындай дейт:

“Жаным Анын колунда болгон Затка ант ичип айтамын, (Ыйса) ибн Марям албетте хажга же умрага же болбосо, экөөсүнө Фажжу Раехаадан талбия айтган абалда келет” (Муслим: 1252)

(Фажжу Равхаа Макка менен Мадина арасындагы бир орундун аты)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам бардык амалдарында мушриктерге тетири иш жасаган.

Алардан кээ бирөөлөрү төмөндөгүлөр:

• Талбия.

Анткени, мушриктер талбияга ширк сөздөрүн аралаштырып: “илла шарийкан хува лак, тамликуху ва маа малак” деб талбия айтышат болчу.

(Мааниси: “Сенин бир гана шеригиң бар, Сен анын ээси сиң. Ал ээ болгон нерсенин да ээси сиң”)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам болсо талбия мазмунундагы бул ширк сөздөрдү чыгарып жиберди жана ибадатта Аллах субханаху ва тааланы жалгыздады.

(Муслим: 1185)

• Мушриктерге тетири амал кылуу үчүн Арафатта адамдар менен бирге туруусу.

Анткени, Курейш мушриктери адамдардан тап - такыр өзгөчөлөнүп, Муздалифада турушат эле жана “биз тавафу ифазага харам ичкерисиден гана киребиз” деп айтышаар эле. (Муслим: 1185)

(Түшүндүрмө: Арафат харамдын сыртында, ал эми, Муздалифа ичкерисинде жайгашкан)

- **Мушриктерге тетири иш жасап Арафаттан Муздалифага күн баткандан кийин гана түшүп келиши жана Муздалифадан Минаага күн чыгаардан илгери жөнөп кетиши.**

Анткени, мушриктер Арафаттан күн батпай туруп түшүп келишип, Муздалифадан болсо күн чыккандан кейин гана чыгып кетишкен.

Мисвар ибн Махрама разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте ал айтат:

“Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам бизге Арафатта хутба кылды.

Оболу Аллаха мактоолор айткандан кийин мындай деди:

“Андан кийин. Ширк жана бут элдери бул жерден күн батып бараткан учурда – күн тоонун башында адамдын башындагы селде сыяктуу болуп (конуп) калганда чыгып кетишет болчу. Биздин жолубуз алардыкынан тап-такыр башкача болууга тийиш! Алар Машьарул Харамдан (Муздалифадан) күн тоонун башына адамдардын селдеси сыяктуу чыгып калганда жөнөп кетишет болчу. Биздин жолубуз

алардыкынан тап-такыр башкача болууга тийиш!”

(Байхакий. “Сунанул Кубра”)

Ушул сыяктуу хадис дагы Амр ибн Маймундан төмөндөгү көрүнүштө риваят кылынган: “биз Умар ибн Хаттап менен бирге хаж кылып калдык. Убактысы келип, Муздалифадан кетүүнү каалаганыбызда ал (Умар) айтты: “мушриктер тээ күн чыкмайынча кетишпейт эле жана:

Сабийр тоосу, болсун күн сага чырак

Ошондо кетербиз мындан батыраак

деп ырдашат эле. Расулунлах саллаллоху алайхи ва саллам болсо, аларга тетири амал кылды жана күн чыгаардан илгери Муздалифадан (Минаага) чыгып кетти.”

(Бухарий)

• **Хаж бүтөөрү менен (Зул хижжа айы чыкпай туруп) Айша энебизди умра кылдырганы**

Бул амалы дагы мушриктерге тескери болгон. Анткени, мушриктердин назарында хаж бүткөндөн кийин тээ сапар айы киргенге чейин умра кылуу арам болуп эсептелип келинген.

Ибн Аббас айтат:

“Аллахтын ысымына ант ичип айтамын, расулунлах саллаллоху алайхи ва саллам ширк элинин ишин токтотуп коюу үчүн гана

Зулхижжа айында Айша энебиз үчүн умрага уруксат берди. Анткени, Курайш жана алардын дининдегилер (умранын убактысы келгендигин жарыялап):

“Төөлөр түлөп болгондо,

Жилиги күчкө толгондо.

Жоорлору жоголуп,

Жараат изи оңгондо...

Сапар айы көрүнүп,

Көк асманга конгондо..,

Умра кылуу башталат

Ким кааласа ошондо” деп ырдашып, тээ Зулхижжа жана Мухаррам айлары түгөнүп, Сапар айы башталмайынча умра кылуу арам деб ишенишет эле”

(“Сунану Абу Дауд”: 1987)

- Мушриктер ширкти жана Исламга душманчылыкты билдирген орундарда пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам ислам шиарларын (белгилерин) жарыялоо менен мушриктерди кор тутуар эле.

Бул нерсе Минаадагы мына бул хутбасында дагы даана көрүнгөн:

“Биз эртең (Маккага) Бану Кинана жанбоору менен түшөбүз. Анткени, дал ушул жерде алар каапырчылык иште өзара келишим түзүшкөн болчу.”

Башкача айтканда,, Курайш менен Кинана уруулары өзара убада-келишим түзүп, Бану Хашим уруусун ушул жерге сүрүп чыгарган жана качан Мухаммад саллаллоху алайхи ва салламды колдоруна салып бермейинче алар менен кудалашмайга, соода-сатык мамилесин жүргүзүүгө тыюу салышкан эле.

(Бухарий: 1590)

Ибнул Каййим айтат:

“Бул расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын адатынан болуп, ар дайым куфр белгилеринин ордуна ислам белгилерин койчу эле. Мына ошондуктан Лат жана Узза (деген буттар) турган орунга Таиф мечитин курган”

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам өзүнүн жеке иш-аракеттеринде гана мушриктерге тетири иш жасоо менен чектелбей, жадагалса, сахаабаларын дагы ушул нерсеге буюрган.

Атап айтканда:

▪ **Мушриктерге тетири болсун үчүн Курайш уруусунан болбогон адамдарга деле эхрам байлоону буюрду.**

Анткени, Курайш уруусу Байтуллахка алардан батыраак жетип келген адамдар Курайштык кишинин эхрамы менен гана таваф кыла алат. Ким курайштыктын эхрамын таба албаса, Каьбани жылаңач

абалда таваф кылат деген жорукту чыгарышкан болчу.

(Ибнул Хажар. “Фатхул Барий”)

Ошондо – хижранын тогузунчу жылында адамдарга **“Байтуллахты мындан ары жылаңач адам таваф кылбайт!”** деп жарыя айттырган болчу. Мушриктерге тетири жарлыктарынан дагы бири сахаабаларын таматтууга (хаж менен бирге умра кылууга) буюрганы болсо ажеп эмес. Мушриктер болсо, хаж айларында умра кылууну бузук амалдардан деп этибар кылышчу.

(Бухарий: 7230)

- Ансарийлерди Сафаа – Марва аралыгында са,й кылууга буюруп:

“Са,й кылгыла! Аллах силерге са,йды парыз кылды” деди. (Ибн Хузайма: 2864)

Бул болсо, жахилийят доорунда буттарга ибадат кылганда Сафаа – Марва аралыгында са,й кылууну арам деп эсептеген мушриктердин эрежесине каршы эреже болду. Айша энебиз дагы муну Урва ибн Зубайр деген сахаабага баян кылып берген эле. Анткени, Урва Айша энебизге “мен Сафаа – Марва аралыгында са,й кылбасам боло берет деп ойлоймун”

деганде, Айша разияллоху анхо “эмне себептен?!” деп сураган, анда Урва айткан: “анткени, Аллах субханаху ва таала болгону **“албетте, Сафаа жана Марва Аллахтын шиарларынан”** деди (бул аятта са,й кылгыла деген буйрук жок го?!). Анда Айша энебиз айтты:

“Эгер (аят мааниси) сен айткандай болгондо, Сафаа – Марвада са,й кылбаса боло бермек. Бирок, бул аят жахилийят доорунда Манатка (кудайдын аты) талбия айткан ансорилер жөнүндө түшкөн. Алар Сафаа – Марвада са,й кылууну өздөрүнө адал деп эсептешпейт болчу. Анан качан гана расулуллах салаллоху алайхи ва саллам менен бирге хажга келишкен чакта ага (пайгамбарга) муну айтып беришкен.

Ошондо Аллах субханаху ва таала ушул сен айткан аятты түшүрдү. Мен өмүрүмө ант ичип айтамын, Сафаа – Марва аралыгында са,й кылбаган эч бир адамдын ажысын Аллах субханаху ва таала толук деп эсептебейт!” (Бухарий: 1643)

Мына ошондуктан Ибнул Каййим айтат: “шариат – айрыкча ибадат маселелеринде – мушриктерге карама-каршылык максатында түзүлгөн.”

Демек, расулуллах салаллоху алайхи ва саллам көргөзгөн мына ушул жолдорго

ээрчип, мушриктердин дининөн болгон эч бир нерсеге окшоп калбастан, абайлоо менен, өзүнүн жашоосунда аларга карама-каршы иштерди аткарып жашаган адамдарга бейиштин кушкабары болсун! Анткени, пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам айткан эле:

“Ким бир коомго өзүн окшотсо, демек, ал – ошолордон!” (Абу Дауд: 4031)

“Ким бир коомду сүйсө, кыяматта ошолор мене бирге тирилтирилет!”
(Хаким. “Мустадрак” китеби)

4. Тооба кылуусу, мунажат жана дубаларынын көптүгү

Исламда дубанын орду жана даражасы өтө жогору бааланат. “Анткени, дуба – бул Аллах субханаху ва таалага өтө муктаждыктын, кичипейилдиктин жана Анын алдында өзүн көмсінтүүнүн белгиси”

(Ибн Хажар. “Фатхул Барий”)

Ошондуктан расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам дубаны чыныгы ибадат катары баалап: **“дуба – бул ибадат”** деган.

Мунун мааниси, дуба ибадаттын негизи дегенди түшүндүрөт. Анткени, дуба менен пенде Андан башкасынан жүзүн үйүрүп,

жалгыз Аллах субханаху ва таалага жүз бурат. Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“Аллах субханаху ва таалага дубадан улугураак эч нерсе жок”** деган.

(Ибн Хиббан: 870)

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам хаж убактысында раббисине көптөн-көп дубалар мене жалбараар эле: таваф мезгилинде, Сафаа – Марвада, Арафатта... Айрыкча, Арафатта төөсүнө минип алып, эки колун куду тамак сураган кедейдин колундай көкүрөк тушка көтөрүп, узун-узун дубалар кылган.

Чатырын тигип, орун алган жеринде күн оогондон кийин тээ күн батып кеткенге чейин дубада болоор эле.

Муздалифада дагы тооба – мунажат менен көп дуба кылган. Багымдат намазын эң алгачкы убактысында окуп алып, таң ап-апак болуп агарып, күн чыгышына бир аз гана убакыт калганга чейин дуба кылып тура берген. (Муслим: 1218)

Ташрик күндөрүндө дагы абалкы эки жамаратка таш атып бүткөндө эки колун көтөрүп, кыбылага бет алып узун-узун дубалар кылган.

Ибнул Каййим рахимахуллах бул дубалардын узундугу жөнүндө: “Бакара сүрөсүнүн өлчөмүнчө” деган.

(“Задул – маъад”)

Бул айтылгандар расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын өз муктаждыгын сураган дубалары. Ал эми, зикир (Аллахты эскерүү), хамд (Аллахты мактоо) такбир (Аллахты улуктоо) жана тасбих (Аллахты аруулоо) дубаларын болсо такыр оозунан түшүрбөй, Мединадан чыгып, кайра кайтып барганга чейин: жөө болсо да, улоодо жүрсө да кайра-кайра айтып жүргөн. Ошондой эле, эхрам байлагандан баштап, тээ Акаба жамарасына таш атканга чейин оозунан талбия дубасын түшүргөн эмес.

Ушул нерсеге көңүл буруш керек, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаж ибадаты убактысындагы дубаларынын, мунажаттарынын, тооба-жалбарууларынын бизге жетип келгенинен жетип келбегени көп. Мунун себеби, дуба негизинен пенде менен Рабби арасындагы сыр. Ар бир адам раббисинен өзү муктаж болгон нерсени сурайт. Эгер расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам кээ бир дубаларды бийик добуш менен айткан болсо, бул үммөтүм билсин, үйрөнүп алсын деп кайгырганы себептүү болгон.

Буга (кээ бир дубаларды үммөтүм үйрөнсүн деп, бийик добуш менен окуганына) далил Жабир разияллоху анхудан риваят кылынган мына бул хадис:

“...Андан кийин (расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам):

(وَأَتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ)

“Макааму Ибрахимди намаз окуй турган жай кылып алгыла” деген аятты бийик добуш менен окуду.

Демек, эгер ушул нерсени (таалим үчүн бийик добушта айтканын) эсепке албаганда хаждын максаты негизинен (купуя) зикирдөн турат.

Буга Аллах субханаху ва тааланын төмөндөгү аяты ишаарат кылат:

(فَإِذَا قُضِيَتْمْ مَنَاسِكُكُمْ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ ۚ وَمِنَهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۚ ۲۰۱ أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۲۰۲ وَادْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ...)

“Качан (хаждагы) ибадатыңарды аткарып болооруңар менен Аллахты атаңарды эскергендей, же андан да көбүрөөк эскергиле (зикир кылгыла.) Адамдардан кээ бирөөлөрү “эй, Роббибиз! Бизге дүйнөдө (гү нээматтарыңан) бер!” дешет. Ал адамга

акыреттен насип жок. Алардан дагы кээ бирлери болсо “эй, Роббибиз! Бизге дүйнөдө да, акыретте да жакшылык бер! Жана бизди тозок азабынан сакта!” дешет. Мына ушуларга жасаган амалдарынан сооп бар. Аллах тез эсептешүүчү Зат. Жана Аллахты санактуу күндөрдө (үч ташрик күндөрүндө) зикир кылгыла...” (Бакара: 199 – 203)

(لِيَسْتَهْدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ)

“Өздөрүнө (диндик жана дүйнөлүк) пайдалар жетиши үчүн жана белгилүү күндөрдө Аллахтын ысымын зикир кылуулары үчүн...” (Хаж: 28)

Ооба. Азыр эле айтып өткөнүбүз сыяктуу хаж амалдары жана шиар-белгилери Аллахты зикир кылуу үчүн гана түзүлгөн.

Айша энебиз айтат:

“Байтуллахты таваф кылуу, Сафаа – Марва аралыгында са,й кылуу жана таш атуу Аллах субханаху ва тааланы зикир кылуу үчүн гана шарият кылып берилди.”

(Термизий: 902)

Ошондой эле, Нубайша ал Хазлий розияллаху анхудан риваят кылынган хадисте расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам айткан: **“ташрик күндөрү жеп-ичүү**

жана Аллахты зикир кылуу күндөрү болуп саналат” (Муслим: 1141)

Хаж убактысында расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдан бизге жетип келген дубалар көп пайдаларды өзүнө камтыган. Маселен, Каабанын эки (Ямааний менен Хажарул асвад) бурчу аралыгында окуган **“Роббана аатина фид дуня хасанатан ва фил аахироти хасанатан ва кинаа азаабан наар”** дубасы сыяктуу. (Дубанын мааниси: *“эй, Роббибиз! Бизге дүйнөдө да, акыретте да жакшылыктарды бер! Жана бизди тозок азабынан сакта!”*) (Абу Дауд: 1892)

Ошондуктан, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын артынан жүрүү бактысына жетишкен инсан хаж ибадатында тооба-мунажатты жана Аллах субханаху ва таалага муктаж кейипте жалбарууну көбөйтөт. Кожоюнунун алдында баш ийип, сынык дил менен турат жана убактысын пайдасыз нерселер менен өткөрүп өзүнө машакат жүктөп албайт. Ар дайым зикир жана дубалар менен жүрөт.

5. Аллах үчүн ачууланганы жана Анын чекараларынын алдында токтогону.

Пенденин Аллах үчүн ачууланышы жана Анын чекаралары алдында өзүн токтотушу

эң жогорку такыба жана чыныгы ыймандын белгилеринен.

Расуллалах саллаллоху алайхи ва саллам бул жаатта адамдардын эң такыбасы, Аллах үчүн эң көп ачууланганы жана Анын чекараларын эң көп сактоочураагы болгон.

Бул касиеттери хаж мезгили жараянында бир нече орундарда көрүнгөн. Алардан кээ бирлерин мисалга тартабыз:

- Расуллалах саллаллоху алайхи ва салламдын Зул Хулайфа (мийкатын) да намаз окуу үчүн жана өзүнө артынан келип кошулууну каалаган адамдарды күтүү үчүн толук бир күн турганы.

Анткени, бул токтоо өз ыктыяры менен болбой, Аллах субханаху ва тааланын буйругу менен болгон эле. Ибн Аббас разияллоху анху айтат:

“Мен расуллалах саллаллоху алайхи ва салламдын (Зул Хулайфадаги) Акийк өрөөнүндө мындай дегенин уктум:

“Мага ушул түндө раббимден вахий келип “мына ушул ыйык өрөөндө намаз оку жана “хаждагы умра үчүн” деп ниет кыл” деп кабар берди” (Бухарий: 1534)

Расуллалах саллаллоху алайхи ва саллам – көпчүлүк риваяттар боюнча –

Мадинийи мунаварадан Ишемби күнү, бешим намазын төрт ирекеттик (толук) кылып окуп, андан кийин жолго чыккан болчу. Зул Хулайфадан болсо, Жөкшемби күнү ал жерде бешим намазын ики ирекет (каср) кылып окуп, андан кийин чыгып кеткен. (Ибн Касир. “Сийратун–набавийя”):

Ибн Касир айтат:

“Көрүнүп тургандай эле, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын Акик өрөөнүндө намз окууга буюрушу – бул бешим намазын окууга буюруш эле. Анткени, (Акийк өрөөнүндө туруу жөнүндөгү илахий) буйрук түндөсү келген жана аны расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам сахаабаларына багымдат намазынан кийин жарыялаган эле. Демек, бешим намазын окуу гана калууда жана ошол жерде ал намазды окууга буюрду.”

(Ибн Касир. “Сийратун–набавийя”)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын мына ушул жерде турушу жана артынан келе турган он миңдеген адамдарды күтүшү Аллахтан келген буйрук негизинде болгон жана ушул чек алдында токтогон.

(Түшүндүрмө: “чекарада токтоо” – бул Аллах тааладан келген ар бир буйрук

*алдында баш ийүү деген мааниде.
Котормочу)*

- Сахаабаларынын пикирине каршы келсе дагы (Аллахтын чекарасын сактап) эхрамдан чыкпаганы.

Анткени, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам өзү менен бирге хадий (курмандык жандыктар) алып келген болчу.

Сахаабаларынын көпчүлүгүндө хадий жок эле. Ошондуктан расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам (тарвия күнүнө беш күн калганда) кимдин хадийси жок болсо эхрамдан чыгып, хажын умраган айлантсын жана эхрам мене арам болгон нерселерин өздөрүнө адал кылышсын, жадагалса, аялдары менен “мамиле” кылууну дагы адал кылышсын деп буюрду.

Бирок, коом расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын (аялдар жөнүндөгү буйругун) бекем буйрук эмес деп ойлоп, көпчүлүгү эхрамдан чыгууну каалашпады жана “(эгер азыр аялдарыбызга “кошулсак”, анда) аспаптарыбыздан арам суу тамчылап Арафатка барабыз!” деп сүйлөнүштү. Ошондо расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Аллах субханаху ва таалага жана Аллахтын пайгамбарына каяша айткандары үчүн алардан ачууланып, ушул абалда Айша энебиздин чатырына кирди эле, ал “я,

расулуллах! Сизди ким ачуулантты, Аллах аны тозокко таштагыр!” деп сурады. Анда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам:

“Көрбөйсүңбү, мен адамдарды бир ишке буюрсам аны аткаруудан тайсалдашууда! Эгер мен кийинки иштеримди кайрадан кылчу болсом, хадийлерды айдап келбейт элем жана алар эхрамдан чыкканы сыяктуу эхрамдан чыгаар элем” (Муслим: 1211)
 деди дагы, сыртка чыгып сахаабаларына: **“билесиңер, мен силердин араңарда эң такыбаңар, эң чынчылыңар жана эң көп жакшылык кылуучуңармын. Эгерде менин хадийлерым болбогондо, мен деле силерге окшоп эхрамдан чыкмакмын. Эми, келгиле, эхрамдан чыгабергиле”** деди. (Бухарий: 7327)

Кийин одамдар моюн сунушту жана эхрамдан чыгышты.

- Мадинага кайтуу күнү келгенде аялы Сафийя разияллоху анха хайз көрүп калды.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам анын курмандык союлган күндө эле таваф кылганын билбей, адамдардын жолдон калышына себепчи болууда деп ойлоду жана адамдардын алдында кыжалаттуу болгонуна карабай, ачууланып:

“менимче ал силерди кечиктирүүдө!”
деди. (Бухарий: 1772)

Ошондой болгон соң эй, Аллахтын пендеси инсанияттын абзели – расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга ээрчигин жана Аллах субханаху ва тааланын чекараларында токтогун. Ал чекаралар бузулганда Аллах үчүн расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам ачуулангандай ачуулангын. Аллах субханаху ва таала чектеген эч бир арамды аттабагын жана эч бир адалды калтырбагын. Буга тетири иш жасоодон абайлагын, анда өлүм табасың жана чоң балээге кабыласың. Аллах таала айткан:

{قَلِيحًا ذُرَّ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

“Анын (Аллахтын) буйругуна тетири иш жасаган адамдар өздөрүнө балээ жана жан оорутуучу азап жетип калуусунан этиятта болушсун!” (Нур: 63)

Эгер сен Аллах тааланын азабынан кутулууну кааласаң жашооңдун бардык убакыттарында расулуллах саллаллоху

алайхи ва салламдын мына бул сөздөрүн эстей жүргүн:

“Мен силерди эмнеден кайтарган болсом – андан абайлагыла, эмнеге буюрган болсом – аны дароо күчүңөр жеткенче аткаргыла! Анткени, силерден алдыңкы коомдорду көп суроолору жана пайгамбарларына тетири иш жасагандары өлүмгө алып барган!” (Бухарий: 7288)

Ошондой эле, Аллахты жакшы тааныган адамдардан биринин мына бул сөзүн дагы кулагыңа күмүш сырга кылып тагып ал:

“Эгер сен Аллах субханаху ва тааланын “эй, ыйман келтиргендер!” деген кайрылуусун уксаң, аны дароо аткар. Себеби, ал кайрылуу сени эң жакшы нерсеге буюрган жана эң жаман нерседен кайтарган болот”

(Абдуллах ибн Мас,уд разияллоху анхунун сөзүнөн)

Мына ушул жолдон башка жолго бурулуп кетпегин! Анда бактысыз болуп, бардык жакшылыктардан куржалак каласың!

6. Ибадаттардагы кичипейилдик жана бейпилдиги

Жүрөктүн ойгоо болуусу жана бейпилдиги адамдын бардык дене мүчөлөрүнүн

бейпилдиги менен байланыштуу. Анткени, “адамдын тышкы көрүнүшү ичкисинен кабар берет” (Ибн Хажар. “Фатхул Баарий”)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаж ибадаттарында сырткы бейпилдик да, ички бейпилдик да сакталганы себептүү жүрөгү ар дайым сергек, ибадаттардан алагды болбогон, раббисинин алдында кичипейил жана сынык бир абалда болуп, көз жашын сел кылып ыйлай берчү эле. Кээ бир учурларда тооба, мунажат жана жалбаруу менен кодорун бийик көтөргөн абалда көп-көп туруп калчу эле.

(Бухарий)

Буга пайгамбарыбыздын өмүр баян баракчаларында көп мичалдар бар. Кээ бирлерин төмөндө мисалга тартабыз:

- Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын таваф ибадатын сыпаттаган жана Жабир разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте мындай деп айтылат:

“(Тавафты) Хажарул асваддан баштады жана аны сылады. Көз жаштары токтобой агаар эле. Кийин үч ирет тез-тез айланды. Төртүнчүсүнөн баштап, тээ акыркы тавафка чейин жеңил, бейпил жүрүү менен айланды. Айланып болгондо, Хажарул асвадты өптү

жана үстүнө эки колун коюп, экөөсү менен жүзүн сылады”

(Байхакий. “Сунанул Кубра”)

- Салим болсо Ибн Умар разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте расулуллахтын хаж кылганын төмөндөгүчө баяндаган:

“Абалкы жамраны атып болгондо, алды тарапка өтүп, жеңил дем алды жана кыбылага караган бойдон колдорун көтөрүп көп убакыт туруп калды. Кийин орто жамаратка таш атты жана өрөөнгө сол желкесин салып, кыбылага карап дуба кылган бойдон көп турду. Андан кийин өрөөндүн ичкерисиндеги “Акаба” жамарасына таш атты. Бирок, ал жерде дуба кылып турбады. Ибн Умар разияллоху анху дагы мына ушундай кылган жана “мен расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын ушундай кылганын көрдүм” деган” (Бухарий: 1751, 1753)

Ошондой эле, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам хаж ибадаттарын бүт тулку бою менен бейпил болгон абалда, салабаттуулук менен акырын жана жеңил жүрүп аткараар эле. Жаабир разияллоху анху айтат: “расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам бейпил абалда түшчү эле”

(Насайи: 3024)

Фазл ибн Аббас разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте ал айтат:

“(Арафаттан) түшкөндө тээ Муздалифага жетип келгенге чейин жеңил жүрүү (салабат) менен келди” (Ахмад: 1816)

Абдуллах ибн Аббастын айтканына караганда ал Арафат күнү расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам менен бирге жөнөгөн экен. Капыстан, арка тарабынан расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын төөсүн такымдап, катуу келгенин жана камчысы менен аларга (шашкан адамдарга) ишаарат кылып: **“эй, адамдар! Бейпилдикти сактагыла! Тез, шашып жүрүү жакшы эмес!”** дегенин угуптур.

(Бухарий: 1671)

Демек, эй ажы бурадар!

Пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва салламдын мына ушул тозоктон кутултуучу жолун бөкөм карма дагы хаж ибадатында бейпилдик, салабаттуулукту колдон чыгарба!

Сөздөрүңдө жана амалдарыңда маани болушу үчүн ибадаттарыңды бейпил жүрөк менен аткар. Бул нерсе сенде даанышмандыкты жаратат, сен менен жалгандын арасына тосук болот. Хаж ибадатың менен напсиңе ырахат тартуула.

Ибадатты тезирээк бүтүрүүдөн башка кайгысы болбогон наадандарга окшоп

калуудан сак бол. Алар өздөрүнүн кылык-жоруктары менен “эй, Рабби! Бизге хаждан (тезирээк бошотуп) ырахат бере көр” деген адамдарга окшойт!

7. Сооп ишти көп жана өз колу менен кылышы.

Аллах субханаху ва таала пенделерин такыбаага жана жакшы иштерге буюруп, мындай деген:

(وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَآتَقُونَ يَأُولِي الْأَلْبَابِ)

“(Хажга) сапар азыгын даярдагыла. Эң жакшы азык - бул такыба! Жана Менден такыба кылгыла, эй акылдуулар!”

(Бакара: 197)

(وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ)

“Такыба адамдар үчүн даярдап коюлган жана кенендиги асмандар менен жер сыяктуу болгон бейишке жана раббин тарабынан боло турган кечиримге шашылгыла!” (Аалы Имран: 133)

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы туура жол көргөзүүлөрү дагы мына ушул аятка дал келет. Төмөндө улук пайгамбарыбыздын хидаяттарынан кээ бирлерин айта кетели:

❖ **Ибадатта мустахаб** (кылса жакшы, кылбаса күнөө жок) **амалдарды кылууга кызыкдарлыгы.**

Атап айтканда: эхрамды үчүн кусул кылуу, эхрамга кирүү алдынан же чыккандан кийин жыпар жыттуу атырлар себинүү, курмандыктарга белги коюу жана мончок тагуу, талбияны тээ жамратул Акабага чейин көп жана бийик добуш менен айтуу, байтуллахка киргенде дароо тавафты баштоо, абалкы үч айланууну тез-тез, палбан жүрүш менен айлануу, эки бурчту (Рукнул Яманий жана Хажарул асвадты) сылоо, макааму Ибрахимдин артында эки ирекет намаз окуу, Сафаа жана Марвада дуба кылуу, өрөөндүн ичинде (азыркы эки жашыл белги арасында) катуу чуркоо, эки бурчту сылаганда жана таш атканда зикир кылуу ж.б.у.с.

❖ **Үй-бүлөсүндө аялдар көп болгону себептүү Муздалифадан чыгууну таң ап-**

апак жарышып кеткенге чейин кечиктирүүсү. (Бухарий: 1680)

❖ Алты кишиге кошулуп бир төө же бодо мал, же болбосо жеке өзү бир кой союу менен гана чектелсе болгону менен, кошумча иретинде курмандык үчүн жүз курмандык айдап барганы. (Бухарий: 1688)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам бардык ибадаттарды жеке өзү аткарган жана өзүнөн башка бирөөнү өкүл кылган эмес. Качан бир зарылчылык болуп калганда гана иштерин башка бирөөгө буюрган же өкүл кылган. Маселен, курмандыктарын союуда алтымыш үч даанасын өзүнүн таберик колу менен союп, калганын союуну Али разияллоху анхуга табыштаган.

(Ибн Маажжа: 3074)

Кээ бирде Али разияллоху анху расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга шерик болуп курмандык сатып алаар эле. Анда расулуллахтан өкүл болуп эмес, өзү үчүн сойoor эле. (Бухарий: 2506)

Пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам кээ бир убакыттарда курмандыктарга белги коюу, Намирада өзүнө чатыр тигүү, Муздалифадан таш терүү, улоолорунун жем-

суусуна карап, ээр-жабдык уруу сыяктуу иштерди сахаабаларына буюрчу эле. Бирок, бул нерсе өтө сейрек кездешкенден улам жана расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын түздөн-түз вазыйпасынан эсептелбегени себептүү жогоруда биз айткан “өз кызматын өзү аткараар эле” деген бүтүмдү жокко чыгарбайт.

Кыскасы, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаж ибадатында төрөң пикир кылган адам ал зат ибадаттарын толук сүрөттө жана сапаттуу, пазилеттү жасаганга тырышкандыгына күбө болот. Ал эми, бир караган адамга пазилеттүү эмес иштей көрүнгөн төө минип, таваф жана са,й кылуу, Хажарул асвадты таягы менен “сылоо” сыяктанган амалдарына келсек, бул нерселер дин, дин пайгамбары жана адамдар үчүн жөө жүрүп жасаганга салыштырмалуу пайдалуураак болгон.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам бул жоругу менен бардык адамдарга көрүнүп турууну, алардын суроолоруна аларды кыйнабай жооп берүүнү жана адамдарга жеңил болуусун максат кылган. Анткени, эгер жөө жүргөндө бардык адамдар ага жабалактап келип, катуу тыгын болуп, ибадаттар үзгүлтүккө учурап калышы мүмкүн эле. Эми, ушундай болгон соң, эй ажы бурадарим, хаж мезгилинде сооптуу жана

Аллах субханаху ва таалага жакын кыла турган иштерди көбөйтүүгө аракет кыл. Анткени сөн азыр дүйнө күндөрүнүн эң абзелинде турасың. Бул күндөр Аллах субханаху ва тааладан такыба кыла турган, Ага жалбарып дуба кыла турган, зикир кыла турган күн. Андыктан, Аллах субханаху ва таалага сенин такыбаң гана жетет. Ал сенин келбетиңе жана мал-дүйнөңө карабайт, руханиятыңа жана жүрөгүңө карайт. Эми, жең түрүп, аракет кыл, арамза болбо! Бул күндөр тез эле өтүп кетет, бирок, кайтып келбейт.

Жакшылап угуп ал: азыркы күндөрүң амал күндөрү, эсеп күндөрү эмес. Эртең эсеп күнү келет, амал күнү эмес. Кимде – ким ушул күндөрдө амал кылып калса, тозоктон кутулат! Кимде – ким бул күндөрдү пайдасыз өткөрүп жиберсе ага кайгы болот! Ал күндөрдө **“кайсы бир адамды (жаман) амалы этегинен тартып калса, тектүүлүгү аны алга жылдырбайт”**

(Муслим: 2699)

8. Амалдарда ортолукту тандаганы.

Иштердин эң абзели – орточо болгону, эң жаманы бир тарабына басым жасалганы.

Биздин чыныгы шариятыбыз ар дайым орточо амалдарга буюрат. Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам айткан:

“Орточо жолду тандагыла (үч ирет) Ким динде мажбурласа, ал жеңилип калат” (Ахмад: 19786)

“Орточо жолду кармагыла – максатка жетесиңер!” (Бухарий: 6364)

Хаж амалдарында дагы расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын кулк-мүнөзү, кыймыл-аракеттери ифрат менен тафритти жөк көрүү жана орточолукту көргөзүүдөн турган.

(Түшүндүрмө: Ифрат – бир нерседө күчкө салуу жана чектен ашуу. Ал эми, тафрит болсо, мунун тескериси.)

Расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын хаждагы ортолукту кармаган иштеринен биз үчүн эң керектүүсү раббиси менен болгон төмөндөгү эки абалы болсо ажеп эмес:

Биринчиси: бир тараптан раббисиге бөкөм байлануудан келип чыга турган өзүнө (ибадат абалдарына) көңүл буруучулук менен экинчи тараптан, үммөтүнө таалим

бөрүүсү, аларга жетекчилик кылуусу, үй-бүлөсүнө, аялдарына камкордук көргөзүүсүнүн арасындагы орточо абалды сактаганы. (Бухарий: 305, 1556)

Экинчиси: руху жана денесинин акыларынын арасында орто абалды сактаганы. Анткени, хаж сыяктуу айбаттуу, ыймандык бир чөйрөдө көп адамдар денелик тарапты эстен чыгарып, руханий тарапка басым жасап (ифрат кылып) денеге өз акысын бөрүүдө тафритке жол беришет.

Расулунуллах саллаллаху алайхи ва саллам болсо, денесинин акысына да жакшынакай көңүл буруп, тарвия (Зулхижжанын сегизинчи) күнү Арафатка жакыныраак болуу максатында Минаага чыгып эс алган. (Абу Дауд: 1911) Арафат күнү көч болгондо Муздалифага түшүп уктаган, (Муслим: 1218) Арафат күнү орозо кармаган эмес (Бухарий: 1658) жана мурдатан даярдап коюлган жүн чатыр көлөкөсүндө демин ырастап олтурган. (Муслим: 1218) Муздалифа түнү эки (шам жана куптан) намаздарынын алдынан да, кийин да нафил намаз окубаган жана таң суп салганга чейин уктаган. (Бухарий: 1673. Ибн Каййим: “Задул маъад) Ибадат кылынчу жерлер аралыгында улоо минип каттаган, (Бухарий: 1666) кээде таваф, са,й жана жамарат сыяктуу ибадаттарды аткарууда да

улоо минип алган. (Бухарий: 1607) Ошондой эле, кызматына кызматчылар жалдаган. (Муслим: 1313) ж.б.у.с...

Кыскасы, дуба, мунажат жана башка ибадаттарды пикирин жыйнап, бейпилдикте аткаруу үчүн денесин чарчап-чаалыгуудан сактаган жана кубаттандырган.

Расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын дене жана рух арасындагы орточолукту сактаганына Уммул Хусейн разияллоху анхадан риваят кылынган мына бул хадис дагы даана мисал боло алат: ошентип, ал айтат:

“Мен хажжатул вадааны (коштошуу хажын) расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам менен бирге аткардым. Ошондо ал төөсүн минип алып жамараттарга таш атып кайтканын көрдүм. Билал менен Усама дагы аны менен бирге экен. Бирөөсү төөсүн жетелеп алыптыр, экинчиси чапаны менен расулуллах саллаллаху алайхи ва салламды күндөн тосуп алыптыр. Кийин расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам көп сөздөрдү айтты.

Андан кийин мөн ал кишинин мындай дегенин уктым: **“эгерде силерге мурду кесилген кара кул башчы кылып дайындалса дагы жана ал силерди Аллахтын китеби менен жетелесе, аны уккула жана ага моюн сунгула”...**

(Муслим: 1298)

Уммул Хусейн разияллоху анхонин бул хадисинде дагы расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын улоого мингени, көлөкөдө эс алганы, салабат менен акырын жүргөнү, сахабаларынын кызматынан пайдаланганы, адамдарага таалим бергени жана насаат айтканы сыяктуу ар түркүкн иштери баяндалат.

Эгер сөн эй, ажы бурадарым, диниңдин толук болушун кааласаң расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын мына бул таалимин ар дайым эсиңе сактап жүр:

“Дин жеңил. Динде ким катуу кетсе – жеңилип калат. Ошондой болгон соң эми, түздөгүлө, жакындаштыргыла, (чоочутуп, алыстатпагыла) сүйүнүч кабарларды бергиле жана эртели –кеч дагы түндүн бир бөлүгүндө (дуба кылып) Аллахтан жардам сурагыла”

Бул жолдон эч качан четке чыга көрбө. Анда сага кайгы болот. Анткени, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам: ***“ким менин сүннөтүмдө жүз үйүрсө менден эмес!”*** деп катуу эскерткөн. Аллах субханаху ва тааланын дининде акырындык, жумшактык жана орточолук менен алга жыла бер. Эч качан катуу кетпе. Чөктөн ашып, катуу кетчү

болсоң Аллахтын ибадатынан напсиңди
(өзүңдү) бездирип аласың. Анткени:

“Кербенден озгондун жолу оор болот,
Төөсү дагы кыйналып, жоор болот”
(Байхакий: “Шаьбул ийман”)

9. Дүйнөгө берилбегени

Расулуллах саллаллаху алайхи ва салламжын жүрөгү ар дайым Аллах субханаху ва таала ыразы боло турган иштерге байланып, акырет үчүн пайдасы жок иштерге жүрөгүнөн орун бербеген. Мүмкүнчүлүгү ар канча кенен болгонуна карабай дүйнөгө берилбейт болчу. Колуна бир нерсе түшүп калса өзүнө жана үй-бүлөсүнө бир нерсе алып калайын дебей, бардыгын садака кылып жиберчү.

Анын дүйнөгө берилбегенин сыпаттаган адамдар ал жөнүндө “эң дүйнөгө берилбеген адам” деп айтышчу. (Ахмад: 17773)

Кыскасы, расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын дүйнгө берилбегенин санап отурсаң, аягына чыга албайсың. Ошондуктан бул жерде кээ бир негизги орундарды эле келтиребиз:

❖ **Дубасы.**

Расуллалах саллаллаха алайхи ва саллам раббисине дуба кылып: **“эй, Аллахым! Мухаммадтын урпагын “кувт” менен гана ырыскылантыр!”** деген.

(Бухарий: 6460)

(“Кувт” – бул курсак тойдурбаган даражадагы, бирок, өзөк ойгото турган тамак)

Дагы бир риваятта: **“эй, Аллахым! Мухаммад урпагын “кафаф” менен гана ырыскылантыр!”** деген.

(Муслим: 1055)

(“Кафаф” – бул муктаждыкка жараша гана тамак-аш.)

❖ **Ачкачылыктан бүкчөйүп калганы.**

Умар разияллаха анху айтат:

“Мен расуллалах саллаллаха алайхи ва салламдын жегенге бир катуу курмасы дагы калбай, күнү менен ачкачылык азабынан бүкчөйүп калганын көргөмүн ”

(Муслим: 2978)

❖ **Буудай унуна үч күн катарасынан курсагы тойбогон абалда ааламдан өтүп кеткени.**

Айша энебиз айтат:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам үч күн катарасынан буудай унун тойуп жебеген абалда кайтыш болуп кетти” (Муслим: 2970)

Дагы бир риваятта **“Мухаммад саллаллаху алайхи ва салламдын үй-бүлөсү үч күн катарасынан буудай унун тойуп жеген эмес”** деп айтылат.

(Бухарий: 5438)

Жүрөгүнүн акыретке гана байланганы Арафаттагы **“ляппай, эй Аллахым! Жакшылык – бул акыреттин гана жакшылыгы”** деген сөзүнөн дагы да ачыгыраак билинет Бул сөзү дагы бир хадисте: **“ляппай, Сага (Аллахым!) жашоо – бул акыреттин гана жашоосу!”** көрүнүшүндө келет.

❖ **Төөсүнүн ээр– жабдыгынын эскилиги.**

Расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын хажга минген төөсүнө эски ээр урулган болуп, жабдыгынын баас болсо, араң төрт дирхамга арзыйт эле.

(Ибн Маажжа: 2890)

Ибн Каййим айтат:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын хажы (көбүнчө) ээр үстүндө болоор эле. Ал (кулдар көтөрчү) замбилде дагы, төөнүн үстүнө орнотула турган хавдажда дагы отурбаган. (“Задул маъад”)

Ибн Умар разияллоху анху бир нече жылдардан кийин, алдынан ээрлери ашталган териден жасалган, ноктолору жүндөн өрүлгөн төөлөрдү минип өтүп бара жаткан Емендик жолоочуларды көргөндө, расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын абалы көз алдына тартылып: “кимде – ким хажжатул вадаага келген расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам жана анын сахаабаларына окшогон жолоочуларды көргүсү келсе мына бул жолоочуларга карасын” деген.

(Абу Дауд: 4144)

❖ Мингени атайын төөсү болбой, жүк артылган төө менен жүргөнү.

Сумама разияллоху анху айтат:

“Анас разияллоху анху колунда бар адам болсо да бир төө менен хаж кылды. Ал айткан: расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам дагы бир төөгө минген болуп, ал жүк артылган төө эле.” (Бухарий: 1517)

❖ **Төөсүнө сахаабаларын учкаштырганы.**

Арафаттан Муздалифага жөнөгөн кезде төөсүнө Усама ибн Зейдти, Муздалифадан Минаага жөнөгөндө болсо, Фазл ибн Аббасты учкаштырып алган эле.

(Бухарий: 1544)

❖ **Адамдардан өзгөчөлөнбөй, эл катары жүргөнү.**

“Сахихул Бухарийде” келген бир хадисте айтылат: “ажыларды сугарып жүргөндөргө келип суу сурады. Ошондо Аббас: “эй, Фазл! Чурка, апаңа бар дагы расулуллах саллаллаху алайхи ва салламга (башка, таза) сув алып келип бер!” деди. Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам болсо, суу тараткан адамга карап **“суудан куй”** деди. (Аббас) айтты: “я, расулуллах! Бул сууга адамдар кол салып жиберешкен!” Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам дагы бир ирет **“суудан куй”** деди жана ошол суудан ичти” (1236 – хадис)

❖ **Жүз жандыкты курмандык кылганы.**

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам алти адамга шерик болуп бир төө же бодо мал, же болбосо, жеке өзүнөн бир кой же эчки союу менен важыпты аткарса боло

берет болчу. Ошого карабай, жүрөгү дүйнөгө байланбаганы себептүү жеке өзү жүз жандыкты курмандык кылды.

❖ **Көп садака кылганы жана адамдарды тамактандырганы.**

Тарвия күнү өзүнүн таберик колу менен жети төөнү нахр кылып, алардын этин, терисин жана жабдыктарын кедей-кембагалдарага бөлүп берүүнү Али разияллоху анхуга буюрду.

(Бухарий: 1551 жана Муслим: 1317)

(“Нахр” бул чоң жандыктарды тик турган абалында союу же көкүрөк тушка найза, кылыч сыяктуу тык менен сайып курмандык кылуу)

❖ **Садакаларын адамдарга өз колу менен таратканы.**

Курмандык союулган күнү бир короо койду тарата баштады. Ошондо, алдыга эки адам келип, “бизге да бериңиз?” деди эле, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам аларга назарын көтөрүп карады жана эки бакубат жигитти көрдү. Анан, кайра жерге карап **“каалап турган болсоңор – берейин. Бирок, бул этте байлардын**

жана иши (кесиби) бар, бакубат кишилердин насиби жок” деди.”

(Абу Дауд: 1633)

❖ **Тамактануудагы жөнөкөйлүгү.**

Хажжатул вадаада курмандыктарын сойгондо Савбан разияллоху анхуга карап: **“мына бул этти тазалап бер-чи?”** деди. Савбан айтат: “этти тазалап бердим. Тээ Мадинага жеткенге чейин ошол этти жеп кетти.” (Муслим: 1975)

Бурадарим! Эгер жүрөгүңдө кайрат болсо, дүйнөдөн жана анын зыйнаттарынан такыба кыл! Дүйнөгө кул болуп калуудан абайла! Анткени, ал өткүнчү бир кордук үйүнөн башка эмес. Ал расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам айткандай:

“Үйү жоктун үйү, малы жоктун малы. Аны акылы кем адамдар гана жыйнашат.” (Ахмад. “Муснад”: 24464)

Эгер бул дүйнө ыразычылык коргону болгондо, аны Аллах субханаху ва таала Өзүнүн олуяларына жана элинин арасындагы таза адамдарга түбөлүк ыраа көрүп, жанын албай койоор эле.

Расуллалах саллаллаха алайхи ва салламдын хаж мезгили жараянындагы раббиси менен болгон абалынын нурлуу барактары мына ушулардан турат.

Сен бул барактарда расуллалах саллаллаха алайхи ва салламдын өз жаратуучусу жана кожоюнуна – вазыйпасы көп, жоопкерчилиги оор болгонуна карабай – кандай кичипейилдик менен ибадат кылганын, жалынып-жалбарганын жана кандай дубалар кылганын көрдүң

Пайгамбарыбыз саллаллаха алайхи ва саллам: ***“ар бир адам баласы ката кетирүүчү. Ката кетиргендердин эң жакшысы тооба кылуучусу”*** деген болчу.

(Ибн Маажжа: 4251)

Ошонун сыңарындай, эгер сен Аллах субханаху ва тааланын буйруктарына жеңил карасаң, моюн сунууда кошкөңүл болсоң, чекараларын сактабасаң, анда сөзсүз чоң каталарга кириптер болосуң! Бул каталардан аман болуунун бир гана жолу бар. Ал да болсо, пайгамбарыбыз Мухаммад саллаллоху алайхи ва салламдын көргөзмөлөрүнө амал кылып, баскан изинен ээрчип жүрүү, жакшылардын сабында болуу, Аллах субханаху ва таалага эң сонун ибадаттарды кылуу, Ага күнөө кылуудан оолак жүрүү, Ага жакын кыла

турган амалдарды көп аткаруу, ыразычылыгына умтулуу, махабатына жетишүү. Ошондо сөн ар дайым Аллах субханаху ва тааланын коргоосу астында болосуң. Анткени, Аллах субханаху ва таала бир ыйык сөзүндө (хадиси кудсийде) мындай деген:

“Менин пендем Мага Мен парыз кылган ибадаттардан сүйүктүүраак нерсе менен жакын боло албайт. Эгер пендем Мага Мен аны сүйүп калганга чейин нафил ибадаттар менен жакын боло берсе (Мен ани сүйүп каламын.) Эгер Мен сүйүп калсам, анын угаар кулагы, көрөөр көзү, кайраттуу колу, басаар буту болуп беремин! Эгер ал менден бир нерсе сураса – беремин жана эгер Менден коргоо тилесе Өз коргоомо аламын!

(Бухарий: 6502)

Экинчи бөлүм:

Хажда
Расулуллах
саллаллаху алайхи
ва салламдын
үммөтү менен
болгон абалдары.

Хаж ибадати убактысында расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын үммөтү менен болгон абалдары.

Расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын хаждагы иштери: бир убакыттын өзүндө адамдарга таалим берүүгө, аларды башкарууга үлгүргөнү ажайып! Сөн анын үммөтү менен жасаган мамилесинде эч бир карама-каршы ишти таба албайсың. Бул ал кишинин не даражада улуктугунун жана жогорку мартабалуулугун далилидир. Азыр биз сөн менен ошол мамилелерден кээ бирөөлөрү менен таанышабыз:

1. Үммөтүнө таалим-тарбия берүүсү.

Аллах субханаху ва таала элчиси Мухаммад саллаллаху алайхи ва салламды эң жеңил таалим берүүчү мугалим катары жиберген. (Муслим: 1478)

Себеби, ал киши таалим-тарбия жаатында бийик даражаларга жетишкен.

Ал кишинин өмүр баянын сыпаттагандардан бири: “мөн ал кишиден мурун да, кийин да андан билимдүүраак мугалимди көрбөдүм” деп эстелик калтырган. (Муслим: 537)

Ал кишинин хаж мезгилиндеги үмметү менен жасаган мамилеси жөнүндө ойлонуп караган адам жанагы сыпатталган кишинин дал өзү экенин билип алат. Маселен, күндөрдүн биринде өзүнө хаж сапарында жолдош болууну каалагандарды чогултуу үчүн жар чакыртты жана Мадина сыртындагы “Зул Хулайфа” деген жерде, келип кошулуучуларды күтүп толук бир күн турду. (Бухарий: 1551)

Мадинага көп адамдар чогулуп, Зул Хулайфага селдей агып келе баштады. Алардын ар бири пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам менен бирге жүрүүнү жана бир пайдалуу нерсе алып калууну каалашат эле. (Абу Дауд: 1905)

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам адамдарды башкарып турду. Эч кимди анын алдына баруудан тосулган жок жана тегерегинен эч ким айдалган жок. Ошондой эле, “жол, жол, жол ачкыла!” деген сыяктуу сөздөр да айтылбады.

(Муслим: 1274. Ибн Маажжа: 3035)

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам адамдарга чындыкты далил менен жеткирүүгө өтө кызыкдар болгону себептүү аларды таалимге чакырып, аракет кылууга

буюрат эле жана ар кандай кайрылуулар менен өзүнүн сөздөрүнө, пейилдерине көңүл бурууларын талап кылаар эле. Ошондой эле, “балким бул менин акыркы хажымдыр” деген ойдо адамдарга **“убадатыңарды менден алгыла (үйрөнгүлө)”** деп кайрылып, ал убакта адамдарды тынчтандырып тура турган кишилерди дайындаган.

Жарир разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте ал хажжатул вадаада расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам өзүнө карап: **“адамдарды тынчтандыр”** дегенин жана **“(эй, адамдар!) менден кийин бир бирин өлтүрчү каапырларга айланып кетпегиле!”** деп айткан

(Бухарий: 121)

Дагы бир хадисте көзөктөги кайрылуусунун алдында Билал разияллоху анхуну адамдарды тынчтандырып турууга буюрганы риваят кылынат. (Ибн Маажжа: 3024)

Ошондой эле, өзүнөн уккан нерселерди башкаларга жеткирүүнү адамдардан талап кылган. Аларга бир нече ирет таалим бергенден кийин **“көңүл бургула, жеткирдимби?”** деп сураган жана адамдар “күбөлүк беребиз: сиз чындыкты жеткирдиңиз жана насаат айттыңыз” деп күбөлүккө өтүшкөн. (Муслим: 1218)

Расуллаллах саллаллаху алайхи ва саллам адамдарга дин жеткирүүдө жана таалим бергенде оозунан чыккан сөздөрдү алысыраакта отургандарга жеткирип туруучу жарчыларды да дайындаган. Ошондуктан Арафатта (гы хутбасында) бир кишиге ушул вазыйпаны тапшырган. (Ибн Касийр)

Минаада болсо, Али разияллоху анхуну сөз кайталоочу кылып дайындаган. “Адамдар турган, отурган абалда эле” (Абу Дауд: 1956)

Дал ушул гана максат менен Арафатта жана Минаада турган ажыларга элчилерин жиберген. (Термизий: 883)

Расуллаллах саллаллаху алайхи ва саллам кээ бир убакыттарда таалимдеринин арасына азил-тамаша сөздөрдү да аралаштырып сүйлөгөн.

Ибн Аббас разияллоху анху айтат:

“Биз – Бану Абдул Мутталиптин кичинекей балдары бир топ болуп, эшектерибизге минип, расуллаллах саллаллаху алайхи ва салламдын алдына келдик. Ал болсо, биздин сандарыбызга акырын шапаттап, **“эй, балдарым, күн**

чыкнай туруп таш атпагыла, макулбу?!” деди” (Ибн Маажжа: 3025)

Расуллалах саллаллаху алайхи ва салламдын таалими чоңдорго жана сак-саламат адамдарга гана арналбастан, ооруган жана жаш адамдарга да чоң көңүл бураар эле. Маселен, Зубаьа разияллоху анхо: “эй, Аллахтын элчиси! Мен хаж кылууну каалаймын, бирок, оорукчанмын?” деп суроо узатканда, расуллалах саллаллоху алайхи ва саллам: **“хаж кылабергин , бирок,** (эхрамга кирип жаткан учурда) **“махиллий – хайсу хабастаний”** (эхрамдан чыга турган жайым–мени кармап калган жериң) **деп** (Аллахка) **шарт кыл”** деб таалим берди.

(Муслим: 1207)

Аялы Умму Салама разияллоху анха дагы ооруп калып, арызданганда **“улоого минип алып, адамдардын артынан таваф кыла бер”** деп таалим берген. (Бухарий: 464)

Ошондой эле, замбилдеги оорулууларга жана алсыз адамдарга түнү менен Муздалифадан чыгып кетүүнү буюрган.

(Бухарий: 1679)

Расуллалах саллаллаху алайхи ва салламдын таалимдери жаш бөбөк балдарга да арналган эле. Ибн Аббас разияллоху

анхунун жаш кезинде алган таалими буга мисал болот:

“Акаба” жамаратына таш атыла турган күндүн таң азанында расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам төөнүн үстүндө туруп Ибн Аббаска **“кел мага таш терип бер”** деди.

Ибн Аббас айтат:

“Мен майда таштардан терип, куучуна салып бердим. Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам болсо, таштарды уучуна кармаган бойдон **“дал ушундай таштар болушу керек”** деди. (Насайи: 3059)

Бир аз жогоруда өткөн жана Бану Абдул Мутталиптин жаш балдарына: **“эй, балдарым, күн чыкпай туруп таш атпагыла, куппу?!”** (Абу Дауд: 1940) деген сөзү дагы балдарга кандай таалим бергенинен кабар берет.

Адамдарга таалим берүүсү аларга жөн гана билдирип коюу эмес, балким, амал кылуулары үчүн эле. Ошондуктан, кээ бир ибадаттардын шарияттык себептерин баяндап берген. Маселен, хаждын кээ бир амалдары жөнүндө: **“Байтуллахты таваф кылуу, Сафаа - Марва аралыгында са,й кылуу жана таш атуу Аллахты зикир кылууну орнотуу үчүн шарият”** деген.

(Абу Дауд: 1888)

Айрыкча, кээ бир амалдардын даражасы жана пазилеттерин эскертүүгө чоң көңүл буруп, мындай таалимдерди айткан:

“Дубалардын эң абзели Арафат күндүн дубасы. Мен жана менден мурунку пайгамбарлар айткан дубалардын эң абзели “ла илаха иллаллаху вахдаху, ла шарийка лаху, лахул мулку, ва лахул хамду, ва хува ьала кулли шайьин Кадийр” (деген дуба)” (Термизий: 3585)

“Хажарул асвад менен Рукнул Яманийди сылоо күнөөлөрдү тап – такыр өчүрөт ” (Ибн Хузайма: 2729)

“Кимде – ким Байтуллахты таваф кылып, эки ирекет намаз окуса, бир кулду азат кылган даражада соопко ээ болот.” (Ибн Маажжа: 2956)

...Сурашты: “кандай хаж абзел?” Жооп берди: **“талбияны жаңырттып айтуу жана курмандык канын агызуу”**

(Термизий: 827)

...Хаж амалдарынын пазилети жөнүндө сураган ансаарий кишиге жооп берип, мындай деген:

“Ал эми, Байтул Харамга умтулуп, үйүңөн чыгууң (жөнүндө айтсам) төөңдүн ар бир кадамына Аллах субханаху ва таала бирден сооп жазып, бирден күнөөңдү өчүрөт. Ал эми, Арафатта турушуң (жөнүндө айтсам) Аллах субханаху ва таала дүйнө асманына түшүп, периштелерге ажылар менен сыймыктанат жана: “бул пенделерим Менин азабыман коркуп, ырайымымдан үмүт кылып, чаңдарга бөлөнүп, чачтары тозуп, алыстардан сапар тартып келишти. Чынында алар Мени көрүшкөн эмес. Эгер көрсө кандай болмок!” дейт. Эгерде сенин Алиж чөлүнүн кумдарынча же болбосо дүйнө күндөрүнүн эсебинче же болбосо асмандан түшкөн жамгыр тамчыларынча күнөөң болсо дагы Аллах субханаху ва таала аларды сенден жууп жиберет. Эми сенин таш атууң жөнүндө айтсам, мунун сообу сага сактап коюлган. Ал эми, чач алдырууңа келсек, башыңан төгүлгөн ар бир тал чачың үчүн бирден сообуң бар! Анан эгер Байтуллахты таваф кылчу болсоң, күнөөлөрүңдүн арасынан энеңден азыр эле төрөлгөндөй (бейкүнөө) чыгасың.”

(Абдур Раззак: 8830)

Расуллаллах саллаллаху алайхи ва саллам адамдарды ибадаттарды толук аткарууга кызыктырып, аткарган амалдарынын мөмөсү кандай болоорун айтып сүйүнтүрөөр эле.

Билал разияллоху анху айтат:

“Пайгамбар саллаллаху алайхи ва саллам Муздалифа кунүнүн таң маалында мындай деди: **“Аллах силердин (ушунча көп) жамаатыңарга карап пазилет кылды жана жакшыңар себептүү жаманыңарга да (сооп) берди. Жакшыңарга болсо, сураган нерсесин берди. Кана эмесе, Аллахтын ысымы менен жолго чыккыла!”** (Ибн Маажжа: 3024)

Расуллаллах саллаллаху алайхи ва саллам айрыкча төмөндөгү таалимдерге көп көңүл бурган:

• Ибадат өкүмдөрүнүн баяны.

Ибадат өкүмдөрүнүн баянын назарий (теориялык) билим менен амалий (практикалык) ишти бириктирүү иретинде алып барган.

Маселен, “тарвия күнүнөн бир күн мурун адамдарга хутба кылып, ибадаттарын үйрөттү. Андан кийин ар бир ибадат алдында анын өкүмдөрүн айтып берди.

(Хааким. “Мустадрак”. Муслим: 1218)

- **Ислам негиздеринин жана башка улук ибадаттардын даражасын баян кылуу.**

Хаж мезгилиндеги хутбаларынан биринде мындай деди:

“Раббиңерден такыба кыласыңар, беш убак намазыңарды окуйсуңар, (Рамазан) айыңардын орозосун кармайсыңар, малыңардан зекет бересиңер, башчыңарга моюн сунасыңар жана раббиңердин бейишине киресиңер! ”

(Термизий: 616)

- **Адамдарды ширктен жана бардык шарияттар арам кылган нерселерден эскертүүсү.**

Ал нерселер: бирөөнүн канын төгүү, мал-мүлкүн уурдоо жана абийирин төгүү.

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам айтты:

“Албетте силердин өзара кан төгүүңөр, мал-мүлкүңөрдү уурдооңор жана абийириңерди төгүүңөр мына ушул күнүңөрдүн, мына ушул айыңардын жана мына ушул (Макка)

шаарыңардын арамдыгы сыяктуу арамдыр!” (Бухарий: 67)

(Түшүндүрмө: бул хадистеге айдын арамдыгы исламдын салтында күнөө иштер жасалышы арам болгон атайын айларды билдирет, “арам күндөр” бул эхрам байлагандан баштап, эхрамдан чыккыча кээ бир иштер арам кылынган күндөр. “Макканын арамдыгынын” мааниси бул шаарда кан төгүү жана күнөө иштерди жасоо арам.)

Дагы мындай деди:

“Аллахка эч нерсени шерик кылбагыла, Аллах арам кылган жанды, акыңар болбой туруп кыйбагыла, уурулук жана зинаадан сак болгула

(Ахмад: 18989)

• Башка кээ бир шарият өкүмдөрүн баян кылуусу.

Маселен, Ибн Аббас разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте эхрамдагы адам өлүп калса аны канти жуулушун жана кантип көпиндөөнүн жолдорун мындайча баяндаган:

“Бир убакта Арафатта турган бир адам кокустан ээрдөн оонап түшүп, төөнүн түбүндө калды (жана өлдү) Ошондо,

пайгамбар саллаллаху алайхи ва саллам мындай деди: **“сидр аралаштырылган суу менен жуугула, эки эхрамы менен кепиндегиле, бирок, атыр сеппегиле жана башын да оробогула. Анткени, ал кыяматта талбия (лаббайка) айткан абалында тирилет”** (Бухарий: 1267)

Бүгүн болсо...мусулмандардын жүрөгүнө наадандык уялап, көп адамдардын акыл-эсин ороп калган! Дин илимдери болуп көрбөгөндөй унутулду!

Исламчылык белгилери жана эрежелери жоголду! Көпчүлүк мусулмандардын исламга таандык болушу мусулмандын урпагы экени, бабаларынын исламдык тарыхы жана кез – кезде козголуп калуучу мусулмандык эмоциялары менен гана өлчөнүп калды!

Ал адамдар исламга аң – сезимдүүлүк менен жана аны реал жашоолоруна колдонуу менен таандык болуу керектигин унутуп калышкан. Чындыгында аларга унуттурушкан. Бул болсо өз каалоосуна кул болгондордун жана башка кара күчтөрдүн иши болгон. Алар мусулмандардын диний сабатсыздыгынан жана сезимталдыгынан пайдаланып өздөрүнүн арам ойлорун жана иштерин калың калк арасына жайылтышат. Аңкоо элдер болсо, караңгылыкты нур, жамандыкты жакшылык деп ойлошот.

Жалган ушундай жол менен жайылып, чындык дагы ушул кутумчулук менен артка чегинүүдө!

Бүгүнкү күндөрдө ыйык жерлерге дүйнөнүн ар кайсы тарабынан он миңдеген мусулмандар өз эл – журттарынан элчи сыяктанып келишүүдө. Бул агым жыл сайын көбөйгөндөн көбөйүүдө. Демек, бул убакыттан пайдаланып, илим адамдары аларга дин негиздерин, өкүмдөрүн үйрөтүүлөрү жана исламга чыныгы таандыктуулуктун чыныгы шарттарын түшүндүрүүлөрү зарыл.

Дагы алардын жүрөгүнө исламга таандык болуу менен сыймыктанууну, амал, ибадатты сүйүү сезимдерин салуу керек.

Ооба. Бул нерсе Байтуллахты хаж кылуу үчүн барган жана таалим берүүгө кудуреттүү ар илим кишисине милдет! Биз бул мезгилди мусулман үммөтүн наадандык баткактарынан сууруп алуу үчүн пайдаланбасак болбойт!

2. Фатваалары.

Расулунлах саллаллаху алайхи ва салламдын хаж мезгилиндеги орчундуу абалы жана амалынан бири адамдар

арасында жүрүп, алардын суроолоруна жооп бериши, түйүндүү маселелерин чечип бериши (фатваалары) болгон. Ал кишинин хаждагы фатваалары көп болуп, эң атактууларын төмөндө санап өтмөкчүбүз:

✓ Хасьямийя уруусунан болгон бир аял: “я, расулуллах! Менин атам картайып калды бирок, мойнундагы хаж парызын аткарууга үлгүрө элек. Азыр болсо, төө минип жүрө албайт?” деп фатваа сураганда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“анын атынан хаж (бадал) кыл”** деди.

(Муслим: 1335)

Хаж амалдарынын (тартибин билбей же унутуп) бирөөсүн экинчисинен мурун же экинчисин биринчисинен мурун аткарып алып, мунун өкүмүн сурагандарга расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“жасайбер, эч нерсе болбойт”** деп жооп берээр эле. (Бухарий: 83)

Бул жерде жакшы түшүнүш керек болгон нерсе, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам фатваа берүүдө мугалимдик билиминин ар кандай кырларын көргөзөөр эле. Төмөндө алардан кээ бирлери:

▪ **Адамдардын суроолруна жооп бергенде аларга бүтүндөй турпаты менен көрүнүп туруулары.**

Жаабир разияллоху анху айтат:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам хажжатул вадаада адамдарга көрүнүү жана суроолоруна жооп берүү үчүн Байтуллахты төөсүн минип таваф кылды, Хажарул - асвадты таягы менен “сылады”. Адамдар аны ороп алышкан эле.”

(Муслим: 1273)

Абдуллах ибн Амр разияллоху анхунан риваят кылынган хадисте ал мындай дейт:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам хажжатул - вадаа убактысында Минаадагы адамдардын суроолоруна жооп берип (аларга бүт тулку бою менен көрүнүп) турду” (Бухарий: 1736)

Ибн Аббас айтат:

“Пайгамбар саллаллаху алайхи ва саллам адамдар (га көрүнүү) үчүн ордунан туруп, аларга фатваа бере баштады.”

(Бухарий: 6228)

▪ **Фатваасында сураган адамдарга жеңилдик болуусуна көңүл бурушу.**

Маселен:

– Айша энебиз айтат:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам Зубаба бинт Зубайр бин Абдул Мутталиб деген аялдын алдына киргенде, ал: “эй, Аллахтын элчиси! Мен хаж кылууну каалаймын. Бирок, оорукчанмын?” деп сурады. Анда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“хаж кылабересиң, бирок, (эхрамга киргениңде “махиллий – хайсу хабастаний” (эхрамдан чыга турган жайым–мени кармап калган жериң) деп (Аллахка) шарт кыласың”** деп фатва берди. (Муслим: 1207)

– Жаабир разияллоху анху риваят кылган узун хадисте расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам айткан:

“Эгер мен кийин жасаган иштеримди кайрадан жасачу болсом, хадийларды айдап келчү эмес элем жана ажымды умраган айлантаар элем. Эми, силерден кимдин хадийсы жок болсо, эхрамдан чыксын жана хажын умрага айлантсын.”

Ошондо Сурака ибн Малик ордунан туруп: “бул фатва ушул жыл үчүн элеби же түбөлүккө чейинби?” деп сурады эле, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам бармактарын бири-бирине чырмаштырып

көргөздү жана: **“хажга умра кирди. Жок, бул өкүм түбөлүккө (кыяматка) чейин”** деди.

– Абдуллах ибн Амр разияллоху анхунун айтышынча, ал пайгамбар саллаллаху алайхи ва салламды курмандык союла турган күнү хутба кылып турганын көргөн экен. Ошондо бир адам ордунан туруп:

“Менин билишимче, паланча амал түкүнчөсүнөн мурун жасалат. Мөн курмандык союудан илгери чач алдырдым...” деп ушул сыяктуу сөздөрдү сүйлөптүр. Анда расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам: **“аткарабер, эч нерсе болбойт”** дептир. Ошол күнү кайсы амал (дын мурун же кийин аткарганы) жөнүндө суралса, бардыгына **“аткарабер, эч нерсе болбойт”** деп жооп кайтарган экен. (Бухарий: 1736)

– Умар разияллоху анху айтат:

“Аббас ибн Абдул Мутталиб сикаят (ажыларды суу менен камсыз кылуу) иши менен машгул болгону себебинен, Минаада жатуу важып болгон түндөрдө Маккада түнөп калуу үчүн расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдан уруксат сураган эле, уруксат берди.” (Бухарий: 1634)

– Адий разияллоху анху риваят кылат:

“Расуллаллах саллаллаху алайхи ва саллам төө кайтарган чабандар үчүн (Минаадан сыртта) түнөгөнгө, курмандык күнү таш атууга жана анын эртеси болсо, эки күндүн ташын бир кылып атууга уруксат берди. Кийин алар эки күндүн биринде (эки күндүк) ташты атышты.” (Термизий: 955)

▪ **Фатваа сураган адамга канааттандыра жооп бергени.**

Бир адам: “эй, Аллахтын элчиси! Менин атам картайып калган кезде исламга кирди. Төө минип жүрө албайт. Анын ордуна хаж (бадал) кылсам болобу?” деп сураганда, **“эмне деп ойлойсуң, эгерде атаңдын бирөөдөн карызы болсо, аны сен төлөсөң, кутулат беле?”** деди. Алиги адам. “ооба” деп жооп бергенде, **“анда атаңдын атынан хаж кыл”** деди.

(Ахмад: 1812)

▪ **Суроо берген адамдарга сабыр, тартипсиздиктерине такаат кылганы жана аларга жумшак сүйлөгөнү.**

Пайгамбар саллаллаху алайхи ва саллам таалиминин бул жааттагы үлгүсү да көп болуп, кээ бирлери төмөндөгүлөр:

Жаабир разияллоху анху айтат:

“...Андан кийин Касваа деген төөсүнө минди. Төөсү ал кишини чөл аралап көтөрүп бара жатты. Мөн болсо, көзүм (үн нуру) жеткен жерге чейин тегеректи карадым. Ал кишинин алдында (эсепсиз) жөө адамдар, улоо мингендер... оң жана сол тарабында да ошончо адам...” (Муслим: 1218)

– Ибн Аббас разияллоху анху айтат:

“(Тавафда) расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын тегерегине адамдар үймөлөнүп алышып: “ана Мухаммад, ана Мухаммад!” деп жатышты. Бирок, расулуллах саллаллаху алайхи ва салламды адамдардан эч ким тосподу. Адамдар өтө көбөйүп кеткенде, жүрүү жө жеңил жүгүрүү абзел болсо да (адамдарга машакат болбосун деп) төөгө минип алды.”

(Муслим: 1264)

Ибн Аббас разияллоху анху башка риваятта мындай деди:

“Сафаа менен Марвага төөдө барып-келди. Бирок, бул (төөдө барып-келүү) сүннөт эмес. Адамдардан расулуллах саллаллаху алайхи ва салламды эч ким тосподу жана эч ким анын жанынан айдалбады. Анан төөдө са,й кылды. Антени,

адамдар колдору жетпесе да, ал кишинин сөзүн угушу жана ибадат абалдарын өз көздөрү менен көрүшү зарыл эле.”

(Ахмад: 2842)

▪ Хаж жөнүндөгү фатваалары.

Мындай фатваалары көп болуп, алардын арасынан эң оозго алынгандары төмөндөгүлөр:

– Асма бинт Умайс разияллоху анха көз жарган убакта – ал аял Зул Хулайфада расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам менен бирге (хажга барүү үчүн чыккандардан) эле – расулуллах саллаллаху алайхи ва салламга адам жиберип “мен эмне кылайын?” деп сураттырды. Ошондо расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам:

“Гусул кылып, (нифас канынын “жолуна”) бир чүпүрөктү койгун дагы, кийин эхрамга кире бер” деп фатва берди.

(Муслим: 1217)

Арафатка беш күн калганда курмандык алып келбеген сахаабаларын ажысын умрага айлантууга жана эхрамдан чыгып, эхрамга киргенде өздөрүнө арам болгон нерселерди адал кылууга буюрганда алар “эмнени адал кылайлы?” деп сурашты.

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам **“бардыгын”** деб фатва берди.

(Бухарий: 3832)

– Авс Тойй разияллоху анху фатва сурап мындай деди:

“Я, расулуллах! Мен Той тоолорун ашып келе жатамын. Төөмдү да чарчаттым, өзүм да аябай чарчадым. Аллахка ант ичип айтамын, ар бир кум барханынын алдында токтошума туура келди. Мен хажга жете алдымбы?” деп сураганда, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам айтты:

“Ким биздин мына ушул (Муздалифадагы) намазыбызга күбө болсо, бул жерден (Минаага) чыгып кеткенибизче биз менен турса жана ушуга чейин күндүзү же түндөсү Арафатта (аз болсо да) турган болсо, демек, ал хажды жана хаж амалдарын аткарган болуп эсептелет.”

(Термизий: 891)

▪ **Хаж убактысында хаждан башка маселелер боюнча өтө аз фатва бергени.**

Атап айтканда:

Жаабир разияллоху анху риваят кылат:

“Сурака ибн Малик разияллоху анху айтди: “я, расулуллах! Бизге динибизди биз азыр гана жаратылгандай баяндап бериңиз. Бүгүнкү амалыбыз калем жазып, качан эле сыясы кургап калган тагдырыбыздын

ичиндеби же келечекте башкача болобу?..”
 Анда, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам айтты: **“жок, балким, калемдин сыясы кургап калган тагдырдын ичинде болот”** Ал (Жаабир) “кандай амал кылсак?” дегенде, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам **“амал кылабергиле, ар бир адамга (өзү үчүн тагдыр кылынган нерсеси) жеңил кылынган”** деди. (Ахмад: 14116)

- Абу Катада разияллоху анху өзү уулап, атып алган жапайы эшектин этинен эхрамдагы сахабалар жеп алганынын жана пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва салламдан мунун фатвасын сураганын мындайча риваят кылат:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам хажга чыкканда биз дагы бирге чыктык. Алар (сахаабалар) өздөрү деле “биз эхрамдагы абалда аңчылык менен өлтүрүлгөн айбандын этинен жеп алдык” дешкен. Кийин эттен артып калганын көтөрүп алышты.

Расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын алдына жетип барышканда “я, расулуллах, биз эхрамда болчубуз, Абу Катада эхрамда эмес эле. Капыстан бир жапайы эшекти (зебраны) көрүп калдык. Абу Катада ага чабуул жасап, алардын

(паданын) арасынан бир ургаачысын атып, союп алды. Анан, биз дагы токтоп, анын этинен жедик. Биз эхрамдагы абалда олжонун этинен жеп алыппыз! Артканын көтөрүп келдик” деди эле, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам: **“силердин бирөөңөр аң уулаганга буюрдубу же болбосо, олжону ишаарат менен көргөздүбү?”** деп сурады. “жок” дешти сахаабалар. **“Андай болсо, артканын да жей бергиле”** деди расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам.” (Муслим: 1196)

▪ **Суроо узаткан адамдарга ордуна карап, ар түрлүү усул менен жооп бергени.**

Кээ бир учурларда суроо узаткан адамдын өзүнө гана таандык кылып жооп берсе, башка кээ бир учурларда бардык адамдар уга турган даражада, бирөөгө жар салдыртып жооп берген.

Биринчи усулга мисал иретинде Хасьямийя уруусунан болгон кыздын “я, расулуллах! Аллах парыз кылган хаж ибадаты менин атама картайган мезгилинде жетти. Бирок, азыр ал ээрде олтура албайт. Мөн анын атынан хаж кылсам болобу?” деген суроосуна **“ооба”** деп бергенин келтирсек жетиштүү болоор.

Экинчи усулдагы жообуна мисал Абдур Рахман ибн Яьмардын мына бул хадиси:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам Арафатта экенинде Нажд элинен бир жамаат адамдар келип, суроо узатышты.

Ошондо расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам бир жарчыга **“хаж – бул Арафат!”** деп жар чакырууну буюрду”

(Бухарий: 1513)

▪ **Кээ бир убакыттарда берген фатвааларына таргиб жана ташвикты аралаштыраар эле.**

(Түшүндүрмө: “таргиб жана ташвик” деп диний амалдарга кызыктырууну айтылат.)

Маселен, бир аял кичинекей баласын өйдө көтөрүп, көргөзүп, “ушуга да хаж боло береби?” деп сураганда, **“ооба, бул үчүн сага сооп жазылат!”** деп жооп берди.

(Муслим: 1336)

▪ **Фатва орундарынын көптүгү.**

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам адамдарга кээде Мадинада, кээде Зул Хулайфада эхрамга кириш алдынан, кээде Байтуллахтын ичинде, кээ бир учурда

Арафатта, кээ бирде Муздалифада жана Минаада, башка ибадат орундарында, жана Мадинага кайтып келе жатканда: жолдо фатваа берберчү эле.

Биздин азыркы заманыбызда болсо, хаж маселеси жөнүндө илим адамдарына өтө көңири мүмкүнчүлүктөр берилгенине карабай, фатваа сураган адамдар кимден сурашын биле албай, туш келген жерлерде адашып жүрүшөт. Кээ бир учурларда болсо, чала молдолордон сурап чоң каталарга көптөлип калышууда. Бул катчылыктарды тартипке салуу үчүн адамдарга жетекчилик кылууну илим адамдары өз колдоруна алышы жана ажылардын жүргөн жолунда, өткөн жерлеринде туруп, конгон мейманканаларына барып, ар түрдүү тилдерде түшүндүрүү иштерин алып баруулары, суроолоруна жооп бөрүлөрү зарыл. Бул нерсе бир тараптан адамдардагы түшүнбөөчүлүктүн жоюлушуна себеп болсо, экинчи тараптан жанагы чала молдолордун ката “фатваларынан” адамдарды кутултат.

Ошондой эле, адамдарга төмөндөгү эки зарыл маселени жакшылап түшүндүрүү керек:

Биринчиси, алар (ажылар) өздөрү фатва сурай турган адамдын илим кишиси экенин аныктап алышсын.

Экинчиси, илимсиз адамдан фатва суроонун жаман акыбеттерге алып келиши.

Анткени, илими жок болуп туруп фатва берүү Аллах жана Анын элчисине доомат кылуу жана аларды жалганчыга чыгаруу менен барабар! Аллах таала айтты:

(قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَأَلَا تَمَّ
وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا
وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ)

“(Эй, Мухаммад, аларга): “албетте, раббим бузукулуктардын (чоң күнөөлөрдүн) ашкерелерин, жашыруун болгондорун, (жана башка) күнөөлөрдү, (адамдарга) зулум менен чектен чыгууну, Өзү (нө шерик экенине) эч кандай далил түшүрбөгөн нерселерди Аллахка шерик кылууну жана Аллах жөнүндө билбеген нерселерди сүйлөөнү арам кылган” деп айткын” (Аьраф: 33)

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам айткан:

“Мага жалган токуу башка бирөөгө жалган токуу сыяктуу эмес. Кимде – ким мага атайлап бир жалган токуган болсо, өзүнө тозоктон жай даярдай берсин!”

(Бухарий: 1291)

3. Насаатчылыгы жана эскертүүсү.

Насаатчылык жана эскертүүчүлүк диндин негиздеринен жана салих (жакшы) инсандардын вазыйпаларынан. Аллах субханаху ва таала насаатчылык жана эскертүүчүлүктү улул азм пайгамбарларына буюрган.

(Түшүндүрмө: “улул азм пайгамбарлар” – булар бекем максаттуу пайгамбарлар деген мааниде болуп, инсаният тарыхындагы беш пайгамбар: Ибрахим, Нух, Муса, Ыйса жана Мухаммад алейхи саламдардыр.)

Маселен, Аллах субханаху ва таала Муса алейхи саламга кайрылып:

(أَنْ أُخْرِجَ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكَرَهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ)

“Эй, Муса) Коомуңду караңгылыктан нурга чыгар жана аларга Аллахтын (нээмат берген) күндөрүн эскерт” деген.

(Ибрахим: 5)

Ошондой эле, сүйүктүү пайгамбары Мухаммад саллаллаху алайхи ва салламга дагы:

(فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ)

“Эми, (аларды) эскерт, сен эскертүүчүсүң” деген эле. (Гаашия: 21)

Анткени, насаат жана эскертүү - бул пенденин жүрөгүнө кайрылуу болуп, анын сезимдерин ойготуу, козготуу жолу менен адашуудан, караңгылыктан чыгуусуна жардам берүү болуп саналат. Насаат жана эскертүү себептүү жүрөктөр жумшарат, нурланат жана аны ороп алган заңдар, кара пардалар кетет. Натыйжада насаат уккан жүрөк раббисин даңазалоого, буйруктарын аткарууга жана кайтарган нерселеринен кайтууга дап – даяр болуп калат. Мына ошондуктан, ар бир адам – ал ким болушуна карабастан – насаат жана эскертүүгө муктаж. Бирок, насаат жана эскертүү Аллах тааладана корккон (такыба кылган) адамдарга гана пайда берет. Анткени, Аллах субханаху ва таала айткан:

(فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعْتَ الذَّكَرَى ۙ سَيَذَكِّرُ مَنْ يَخْشَى ۙ (۱۰))

“Эми, эгер эскертүү пайда берсе, эскерт. (Аллахтан) корккон адамдар гана эсине келишет.” (Аьла: 9 –10)

(وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَىٰ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ)

“Жана эскерте бер! Эскертүү ыймандуу адамдарга гана пайда берет!” (Зарият: 55)

Ошондуктан, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам насаат жана эскертүүгө өтө чоң маани берген жана үммөтүн ар дайым жакшылык тарапка баштап, кызыктырып, жамандыктан кайтарып, токтоосуз эскертип турган. Ал киши насаат жана эскертүүнү өз ордунда жана ылайык келген учурунда гана даанышмандык менен колдонгон. Маселен, насааттарынан биринде мындай деген:

“Менин жана Аллах мени ал менен жиберген нерсенин (диндин) бир киши жана бир коомго окшойт. Киши коомдун алдына келет дагы, “эй, коом! Мен (силерди басып алууну каалаган) аскерлерди өз көзүм менен көрдүм! Мен силер үчүн жылаңач¹ эскертүүчүмүн! Эми, өзүңөрдү - өзүңөр куткарып калгыла!” дейт. Ошондо, ал коомдон бир тайпа адамдар ишенип, моюн сунушат

¹ “Жылаңач эскертүүчү”. Тамсил. Илгерки заманда кароолчокуда турган күзөтчү душман келе жатканда кийимин чечип, желбиретип коомуна кабар берген экен.

жана этият чараларын көрүп, түнү менен башка жерге орун которуп, душмандын кыргынынан кутулуп калышат. Башка бир тайпа адамдар болсо, эскертүүчүгө ишенбейт жана беймарал уктап жата беришет. Таңга маал алардын үстүнө душман аскерлери басып келет дагы бирин койбой кырып салат. Мына ушул мен алып келген акыйкатка ишенген жана ишенбеген адамдардын мисалы.”

(Бухарий: 7283)

Хаж мезгили жараянында расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам элдин насаатчысы болду. Анын насаатына жана эскертүүлөрүнө жакшылап караган адамга төмөндөгү нерселер ашкере болот.

- ✓ **Көп жана ар кандай орундарда насаат айтышы.**

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам кээде Арафатта, кээде башка ибадат орундары аралыгында каттап жүргөндө, курмандык жана ташрик күндөрү Минаада, Мадинга кайтып келе жатканда жол үстүндө ылайык орундарда жана ылайык убакыттарда даанышман насааттары жана эскертүүлөрү менен

жүрөктөрдү эриткен эле. Анткени, хаж ибадаты убактысында жүрөктөр жибиген, жана насаат - эскертүүнү кабыл алууга даяр абалда болот.

✓ **Учурдан пайдалана билүүсү жана насаат ордун жакшы белгилөөсү.**

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам курмандык (нахр) күнү адамдарга мындай деп насаат кылды:

“Билесиңерби, бүгүн кандай күн?”

Сахаабалар: “Аллах жана Анын элчиси билүүчүраак” дешти. Кийин расулуллах *** сүкүт чалып, унчукпай туруп калды. (Сахаабалар айтты:) “биз башка ысымды айтып жиберет бекен деп ойлоп калдык” Ошондо ***“бүгүн Курмандык күнү эмеспи?”*** деди. “Ооба” дедик. ***“Бул кайсы ай?”*** деди. “Аллах жана Анын элчиси жакшыраак билүүчү” дедик. Кийин дагы сүкүт чалып турду. Биз башка ысымды айтып жиберээр бекен деп ойлоп калдык. Кийин ***“Зулхижжа эмеспи?”*** деди. “Ооба” дедик. Кийин ***“бул кайсы шаар?”*** деди. Биз “Аллах жана Анын элчиси жакшыраак билүүчү” дедик. Кийин дагы сүкүт чалып турду. Биз дагы эле башка аталышты айтып жиберет бекен деп ойлоп калдык. Кийин ***“бул (анда күнөө иштер кылынышы) арам шаар эмеспи?”*** деди.

“Ооба” дедик. Кийин мындай деди: *“тээ раббичерге жолуга турган күнгө чейин силердин каныңар жана малыңарбир – бирөөңөргө мына ушул айыңардын жана мына ушул шаарыңардын арамдыгы сыяктуу арамдыр!”* (Бухарий: 1741)

Курмандык күнүндөгү (Курмандык оюу, чач алдыруу, таш атуу сыяктуу) амалдардын кайсынысын мурун, кайчынысын кийин жасаса күнөө болобу деп суроо беришкенде, мындай деген:

“Күнөөсү жок, күнөөсү жок, күнөөсү жок. А, бирок, өзүнүн мусулман бурадарына зулум менен кыйбат кылса, ал адам күнөө жасаган болот жана ага кайгы!” (Абу Дауд: 2015)

✓ **Бир гана эскертүүнү бир нече орунда кайталаганы.**

Атап айтканда:

Жогоруда өткөн мусулмандардын өзара мал – жандарына зыян келтирүү, абийирлерин төгүүнүн арамдыгы жөнүндөгү хадисти Арафатта, Курмандык күнүндө, ташрик күндөрүнүн ортосунда кайталаган.

Кээ бир учурда бир жердин өзүндө бир гана нерсени бир нече ирет кайталаган.

Ибн Аббастан риваят кылынган төмөндөгү хадис буга мисал боло алат:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам курмандык күнү адамдарга кайрылып:

“Билесиңерби, бүгүн кайсы күн?” деди. Алар “(күнөөлөр) арам (кылынган) күн” дешти.

Кийин **“бул кайсы шаар?”** деди. Алар “(күнөөлөр) арам (кылынган) шаар” дешти.

Кийин **“бул кайсы ай?”** деди. “(Күнөөлөр) арам (кылынган) ай” дешти. Кийин, **“силердин каныңар, малыңар бири – бириңерге мына ушул күнүңөрдүн, мына ушул шаарыңардын жана мына ушул айыңардын арамдыгы сыяктуу арамдыр!”** деп бир нече ирет кайталады.”
(Бухарий: 1739)

✓ **Эскерткен сөздөрү жана амалдарынын арасында карама – каршылык болбогону.**

Себеби, ал киши насааттарында айткан нерселерин эң оболу өзү аткарчу. Жасабаган нерсесин эч качан айтпайт эле. Бир нерсеге буюрса, ал ишти эң оболу өзү аткарып, үлгү көргөзүүгө шашылган жана бир нерседен кайтарса, ал нерседен эң оболу өзү кайткан.

Кыскасы, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам адамдардын эң такыбасы, эң чынчылы жана Аллах субханаху ва тааланы эң көп аруулоочураагы эле.

- ✓ **Насааттарынын аныктыгы, нускалыгы жана ар кандай жасалма, кооз сөздөрдү колдонбогону.**

Ошондуктан, эгер расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын насааттарын жакшылап байкаган адам өз кайрылууларында көпчүлүк түшүнбөгөн, кооз, жылтырак сөздөрдү жана бейтааныш усулдарды колдонбогонун билет.

Пенделерди дүйнө – акырет азабынан кутултуунун жана дүйнө – акыретте бактылуу болуунун башкы себепчиси болгон эң зарыл маселелерди, жалпы эрежелерди кайра-кайра эскерттип, ишти татаалдаштыра турган маселелерге көңүл бурбай койоор эле.

- ✓ **Кээ бир учурда өзү насаат айтуу менен гана чектелбей, адамдарды дайындап, айткан насааттарын жар салдыраар эле.**

Бишр ибн Сухайм разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте ташрик күнү

расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам ал кишини адамдарга жиберип, **“бейишке ыймандуу жан ээси гана кире алат.”** деп жар салдырганы айтылат.

(Ибн Хузайма: 2960)

- ✓ **Насааттарында** (акыреттеги азапты эскерттип) **коркутуу менен гана чектелбей, бейиш, сооп жөнүндөгү башаараттарды** (кубанычтуу кабарларды) **да көп айтаар эле.**

Төмөндөгү эки хадис ошондой насаттарына эки мисалдыр:

“Кимде – ким аялы менен кумардык (интим) мамилелер кылбай, бузукулуктан алыс болуп хажды аткарчу болсо, энесинен эми гана туулгандай (бөйкүнөө) кайтат”

(Бухарий: 1521)

“Аллах субханаху ва таала силердин мына ушул жамаатыңарга пазилет, жоомарттык кылып, жакшыңардын шарапаты менен жаманыңарга да (сооп) берет жана жакшыңардын тилеген тилегин берет. Кана эми, “бисмиллах” деп жолго түшкүлө”

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам бул сөздөрүн Муздалифа күнү эрте менен айткан эле. (Ибн Маажжа: 3024)

- ✓ **Насаат жана таалимдеринде сөз менен гана чектелбей, айткан нерсесин өзү амалда көргөзүп берген.**

Мындай абалдардын бири Аллах субханаху ва тааланын каары фил ээлерине түшкөн өрөөндөн төөсүн чаап өткөндө көрүнгөн. Бул өрөөндү “мухассир (чөп да чыкпаган, айбан да жашабаган) өрөөнү” деп аталчу. Анткени, Али разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте айтылышынча:

“Кийин расулуллах (Арафаттан) түшө баштады. Качан гана мухассир өрөөнүнө жеткөндө, тээ өрөөндөн өтүп кеткенге чейин төөсүн камчылап, чаап өттү дагы, андан кийин токтоду.” (Термизий: 885)

Бул өрөөндүн мындай аталып калышынын себеби, (белгилүү Абраха Каабаны буздурууну максат кылып айдап келген) пил ушул жерге келгенде чарчап, кор болуп, Маккага жете албай калган жана пил ээлерине Аллахтын каары төгүлгөн эле. Ибн Каййим айтат: “бул – Аллах тааланын душмандарына азап түшкөн орундардагы

расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын адаттарынан болчу.”

(“Задул маъад”)

Расулуллахтын насааттары көпчүлүк убакытта төмөндөгүчө эң зарыл темалардын тегерегинде болоор эле:

❖ **Дүйнөгө берилбестик.**

Имам Ахмадтын “Муснад” китебинде 6173 – номер менен келген хадисте айтылышынан, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам Арафатта, Күн батышынан бир аз илгери адамдарга мындай деп хутба кылган экен:

“Эй, адамдар! Силердин дүйнөңөрдүн калганы өткөнүнө салыштырмалуу мына бул (көрүнүп турган) күнүңөрдүн калганынча эле калган.”

❖ **Такыбага буюруу жана адамды бейишке алып кире турган иштерге далаалат жасоо.**

Имам Термизийдин “Ал – Жамеъ” китебиндеги 616 – хадисте расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын:

“Раббиңерден корккула, беш убак намазыңарды окугула, Рамазан айыңардын орозосун туткула, мал – мүлкүңөрдүн зекетин бергиле жана Аллах таалага моюн сунгула. Ошондо раббиңердин бейишине киресиңер”
дегенинин кабары келген.

❖ **Бирөөнүн күнөө – сообун башка бирөө көтөрсөү жана Аллах субханаху ва тааланын алдында ар ким өз ишине өзү гана жоопкер болушу.**

Ибн Маажжанын “Сунан” китебинде 2669 – номердин астында келген хадисте айтылат:

“Көңүл бургула, ар бир жан өз кылмышына өзү гана жооп берет. (Балакатка жеткен) перзентинин кылмышы үчүн ата жоопкер эмес, атанын күнөөсү үчүн перзент жоопкер эмес”

❖ **Сонун – көркөм мүнөздүүлүккө, жакшы иштерге, хаж ибадаты мезгилинде күнөөлөрдү таштоого жана пайдалуу иштер менен алек болууга чакыруу.**

Буга мисал төмөндөгү хадистер:

“Кимде – ким аялы менен кумардуу мамилелерге барбай, бузукулук кылбай хаж амалын аткарчу болсо, энесинен эми гана туулгандай бейкүнөө кайтат.”

(Бухарий: 1819)

“(Хаж мезгилинде) ат чаап, төөлөрдү лөкүлдөтүп жүрүү жакшы эмес.”

(Бухарий: 1671)

Андан сурашты: “хаждагы жакшылык эмне?” Жооп берди: **“адамдарды тамактандыруу жана ширин сөз”**

(Хааким. “Мустадрак”)

❖ **Динде чектен чыгуудан кайтаруу.**

Ибн Маажжанын “Сунан” китебиндеги 3029 – номерлүү хадисте расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын мындай дегени баяндалат:

“Динде чектен чыгуудан этият болгула! Силерден илгерки үммөттөдү динде чектен чыгуу өлүмгө алып барган”

❖ **Ата – энеге жакшылык, тууган – урукчулукту бекемдөөгө буюруу.**

Табаранийдин “Муъжамул Кабир” китебинде 484 – номер менен келген сахих хадисте айтылганына караганда, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам хажжатул вадаада Минаадаги хутбасында:

“(Оболу) апаңарга, атаңарга, эже – карындаштарыңарга, ага – униңерге андан кийин тууган – уругуңарга жакшылык кылгыла.” деген.

❖ **Зайыптарды, кулдарды өз аталыгына алууга жана аларга жакшылык кылууга буюруу.**

Бул темадагы хадистер аябай көп болуп, кээ бирөөлөрү төмөндөгүлөр:

“Аялдар жөнүндө Аллахтан такыба кылгыла! Силер аларды Аллах тааланын аманаты катары алдыңар жана аларга “кошулууну” Аллахтын сөзү менен адал кылдыңар” (Муслим: 1218)

“Көңүл бургула жана аялдарга жакшылыкты гана осуят кылгыла. Анткени, алар силердин алдыңарда туткундар сыяктуу.” (Термизий: 3087)

“Кулуңарга, Кулуңарга, Кулуңарга (жакшылык кылгыла) Аларга өзүңөр жеген тамактан жедирип, өзүңөр кийген кийимден кийдиргиле. Эгер күнөө иш кылса жана силер аны кечирүүнү каалабасаңар, анда Аллахтын кулдарын азапка салбай сатып жибергиле”

(Ахмад: 16409)

❖ **Башкаларга зыян жеткирүүдөн этияттанууга жана Аллахка моюн сунуп, күнөөлөрдөн алыс болууга чакыруу.**

Расуллалах саллаллоху алайхи ва саллам айтты:

“Жакшы угуп алгыла, мен силерге (чыныгы) ыймандуу адам жөнүндө айтамын: адамдар өздөрүнүн мал – жандарын ага ишенген киши (чыныгы момун!) Ал эми, мусулман болсо, адамдар анын тилинен жана колунан саламат болгон адам. Мужахид – бул Аллахка моюн сунууда өзүнүн нафсине каршы күрөшкөн адам. Мухажир – бул чоң-кичине күнөөлөрдөн хижрат кылган (качкан) адам!” (Ибн Маажжа: 3936)

❖ **Өзүнөн угулган насааттарды башкаларга жеткирүүгө жана жалган кошпоого чакыруу.**

Бул темада мындай хадистерди сүйлөгөн:

“Менин сөзүмдү угуп, башкаларга жеткирген адамды Аллах көркүнө чыгарсын! Канчалаган фикхты (илимди) көтөргөндөр бар, бирок, өздөрү факих (жакшы түшүнүүчү) эмес. Ошондой эле, нечендеген адамдар бар, алар өзүнөн жакшы түшүнүүчүраак адамдарга илим жеткиришет” (Ибн Маажжа: 3056)

“Мени көрдүңөр, сөзүмдү дагы уктуңар. Жакын арада силерге мен жөнүндө суроолор берилет. Ошондо ким мага жалган токуса, өзүнө тозоктон орун саздап койсун!” (Ахмад: 23044)

❖ **Адамдарды Аллахга тооба – зар, дуба кылууга жана Андан күнөөлөрүн кечеришин суроого кызыктыруу.**

Бул темага мисал расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын мына бул сөзү:

“Аллах субханаху ва таала пендени тозоктон Арафат күнү азат кылганчалык көп азат кылган эч бир күн жок! Анткени, (ал күндө Аллах таала дүйнө асманына чейин) жакын келет жана алар (Арафаттагылар) менен периштелерге сыймыктанып “алар эмнени тилесе (Мен беремин)” дейт”
 (Муслим: 1348)

Ажайып! Пайгамбар саллаллаху алайхи ва саллам Абу Бакр жана Умар сыяктуу, бейишке түшүүсү алдын ала айтылган он сахааба сыяктуу, Бадр согушунда катышкан, “Шажара” байъатында катышкан башка сахаабалар сыяктуу адамдарга, алар үммөттүн эң жүрөгү тазасы, эң илимдүүсү, эң туура жол тутканы болуп туруп мына ушул сыяктуу жүрөктү жибитип, вижданды титиретип, көздөрдөн жаш агызып жибере турган кайнак насааттарын айткан болсо... Аллах субхонаху ва таала аларды Өз пайгамбарына сахааба болуу жана Өз динин орнотуу сыяктуу чоң жоопкерчиликтер үчүн тандап алган адамдар эле... Ошондой болгонуна карабай, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам аларга жарчылар аркылуу жогорудагы хадисте айтылгандай тооба кылууга, Аллахтан күнөөлөрүн кечиришин суроого буюруп турса!!! Анда, бүгүнкү хаж

күндөрүндө бул сыяктуу насааттарга биздин муктаждыгыбыз канча экен – а ?! Биздин арабызда наадандар, күнөөлүүлөр толтура! Биздин арабызда кумарга берилүү базары кайнап турат! Шек – күмөндөр үжүттөрдү титиретип, ойноп турат!

Андыктан, иш өтө орчундуу, жоопкерчилик өтө оор! Бул ишке болгон зарылдык тамак-ашка болгон зарылдыктан да зарылыраак! Демек, насаат кылууга, башкаларды эскертүүгө кудурети жеткен ар бир адам хаж мезгилиндеги даават ишине тартылуусу кажет! Ажеп эмес ошондо уйкудагы жүрөктөр ойгонуп, толгонуп, текеберчилик сынып, ыймандар кубаттанып, адамдар Аллахына кайтышса! Жана ушунусу менен хидаятка жол ачышса.. үммөткө нур чачышса...

4. Акыйкатка моюн сунууга жана бир булактан “суу ичүүгө” тарбиялоо.

Ислам – бул жеке жалгыз Аллах субханаху ва таалага өзүн төмөн алып моюн сунуу жана Аллахтын пайгамбары алып келген нерсени эч бир экиленбестен аткаруудан турат. Исламда эч бир адамдын кадамы Аллах жана пайгамбарынын буйругуна толук моюн сунмайынча жана ал буйруктарга ичтен жана сырттан толук берилмейинче бекем болбойт.

Анткөни, Аллах субханаху ва таала мындай деген:

{فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا}

“Жок, раббиңе ант! Алар качан сени өз араларындагы талаштарга өкүмдар кылмайынча жана сен чыгарган өкүмгө жүрөктөрүндө эч бир нараазылык болбогон абалда толук моюн сунмайынча ыймандуу боло алышпайт!” (Ниса: 65)

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам дагы төмөндөгү хадисинде дал ушул маанини кайталаган:

“Силерден эч бириңер качан анын каалоолору мен алып келген шариятка моюн сунуучу болмоюнча ыймандуу боло албайсыңар!”

(Багавий. “Шархус сунна”: 104)

Имам Шафейй рахимахуллах болсо, бул маселеде мындай деген:

“Бардык мусулмандар арасында келишилген пикир боюнча кимге расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын бир

сүннөтү белгилүү болсо, башка бир адамдын сөзү үчүн ал сүннөттү таштоосу адал эмес!”

(“Фатх”)

Хаж ибадаты дагы Аллах жана Анын элчисине моюн сунуунун бир белгиси.

Хаж жөнүндө расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам сахабаларын биримдүүлүк менен өзүнө моюн сунууга тарбиялаган жана алардын жүрөктөрүнө өзүнө гана ээрчиш зарыл экенин сиңдирген. Муну сыпаттап сахаабалардан бири Жаабир разияллоху анху мындай дейт:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам биздин арабызда турчу, ага Кураан түшчү, Кураан тафсирин ал гана билчү. Биз болсо, ал эмне кылса ошону жасаар элек”

(Муслим: 1218)

Бул улуу тарбия өзүнүн ширин мөмөсүн берди. Ал мөмөлөрдөн кээ бирлерин айтып өтөбүз:

- Умар ал Фарук разияллоху анху хажарул асвадтын алдына келгенде аны өптү жана: “мен билемин, сен болгону бир ташсың! Эч кимге пайда же зыян жеткире албайсың! Эгерде мен расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам сени өпкөнүн көрбөгөнүмдө сени эч качан өпмөк эмесмин!” деди.

(Бухарий: 1597)

Фарук разияллоху анхунун дагы мына бул сөзү ислам ааламында кеңири жайылган:

“Бүгүн эмне себептен желкени ачып рамла кылабыз?! Акыры, Аллах субханаху ва таала исламды бекемдеп, куфр жана куфр элин жок кылды – го! Бирок, ошентсе да, биз расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын убактысында жасаган эч бир ишибизди таштабайбыз! (Абу Дауд: 1887)

(Түшүндүрмө : Исламдын абалкы доорунда расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам сахаабалары менен “умратул казаа” умрасын аткаруу үчүн Маккага келгенде Макка мушриктери Каабанын төгерегиндеги тоолорго чыгып алышып: “мусулмандарды Ясриб (Мадина) ысыгы чагып, алсыздандырып коюптур. Алар Ясрибте аябай кыйналышкан окшойт” дөшип, аларды маскаралай баштады. Ошондо расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам өздөрүнүн демдүү, бакубат экенин душманга билдирип коюу максатында оң желкелерин жылаңачтап, абалкы үч айланууну тез – тез, балбан жүрүш менен айланууга, ал эми, Рукнул Яманий менен Хажарул - асвад аралыгында жай жүрүүгө буюрду)

▪ Усман разияллоху анхунун халифалык доорунда Али разияллоху анху хаж менен бирге умра кылууну каалады жана “лаббайка хажжан ва умратан, маъан” деп ниет кылды. Анда, Усман разияллоху анху аны бул амалдан кайтарды. Экөөнүн арасында талаш чыкты. Усман разияллоху анху “мен (мусулмандардын эмири) кайтарсам деле жасай бересиңби?” деди. Анда Али разияллоху анху: “мен эч кимдин сөзү үчүн расулуллах саллаллаху алайхи ва салламдын сүннөтүн таштабаймын!” деп жооп берди. (Бухарий: 1563)

▪ Абдуллах ибн Умар разияллоху анху ар сапар таваф маалында Хажарул - асвадты сыламакчы болсо: “эй, Аллахым! Өзүңө ыйман келтирип, китебиңди тастыктап, пайгамбарыңдын сүннөтүнө моюн сундум!” дечү эле. Ал Хажарул - асвадты өбүүнү жана Рукнул Яманийди сылоону эң оор учурларда дагы калтырбайт болчу. Мужахид айтат:

“Мен бир жолу аны адамдар тыгылган жерге өзүн уруп, мурдун канатып алганын көргөмүн”

Күндөрдүн биринде бир адам андан эки бурчту өбүү жана сылоо жөнүндө сурады эле, “расулуллахтын өпкөнүн жана сылаганын көргөнмүн” деп жооп берди.

Жанагы адам дагы: “сиз эмне дейсиз, эгер адамдар тыгын болсо – чу? Сиз эмне дейсиз, эгер жете албай калсаңыз – чы?” деп сурай берди эле, “э-э-э, “сиз эмне дейсиз” башында калсын! Мөн расулуллахтын ушундай кылганын көрдүм дедим – го, сага!” деп кейип таштады.

Дагы бир күнү бир адам андан хажга кошуп умра кылуу жөнүндө сурады эле, “бул – адал” деп жооп берди. Жанагы адам дагы: “бирок, сенин атаң (Умар ибн Хаттаб) мындан кайтарган болчу” деди. Анда Абдуллах: “өзүң айтчы, эгер атам кайтарган нерсени расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам жасаган болсо – чу? Эмне кылуум керек? Атамдын буйругу аткарылабы же пайгамбардын буйругу аткарылабы? дегенде, жанагы киши: “албетте, пайгамбардын буйругу аткарылат!” анда Ибн Умар: “ап-бали, бул амалды расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам жасаган” деди. (Термизий: 824)

Бир күнү дагы ушундай абал кайталанып, бир адам мындай деп суроо узатып калды:

“Ибн Аббас “мавкифке келмейинче Байтуллах таваф кылынбайт” дебеди беле? Бул адамга жооп берип Ибн Умар: “расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам хаж кылганда мавкифке баруудан илгери

Байтуллахты таваф кылган. Айтчы мага, эгер чынчыл болсоң, расулуллахтын сөзүн аласыңбы же Ибн Аббастын сөзүнбү?!”

(Муслим: 1233)

(Түшүндүрмө: “мавкиф” – бул хаждагы адамдар туруучу орундар)

▪ Шарият илиминде өтө билимдүүлүгү менен расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам тарабынан “үммөттүн кашкасы” деген ылакап алган Ибн Аббас разияллоху анху таваф мезгилинде халифа Муавия разияллоху анхунун Каабанын төрт бурчунун бардыгын сылаганын көрүп “эмнеге мына бул (Рукнул Яманий менен Хажарул - асвадтан башка) эки бурчту сылап жатасыз? Акыры, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам аларды сылабаган – го?!” деди. Муавия болсо (өз пикири менен) “Байтуллахтын эч нерсеси чындыкка каршы эмес” деп жооп берди. Анда Ибн Аббас ага Аллах субханаху ва тааланын:

{ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ }

“Албетте, силер үчүн Аллахтын элчисинде эң сонун үлгүлөр бар” деган аятын окуп берди эле, Муавия разияллоху анху: “туура сүйлөдүң” деди. (Ахмад: 1877)

Ошондой эле, Ибн Аббас разияллоху анху хаж убактысында умра кылууга да уруксат бергенде кимдир бирөө “муну Абу Бакр дагы, Умар дагы жасабаган!” деп каяша сүйлөдү. Анда Ибн Аббас разияллоху анху: “Аллахка ант, Аллах силерди азапка салат деп ойлоймун! Мен силерге пайгамбардын хадисин айтсам, силер мага Абу Бакр менен Умарды айтасыңар!” деди. (Ахмад: 2277)

Пайгамбар саллаллаху алайхи ва салламдын хаж убактысында сахаабаларын аят – хадиске гана ээрчүүгө, амалдарды ошол эки булактан гана алууга тарбиялаганы жөнүндө көп окуялар айтылган. Алардан кээ бирөөлөрү мына булар:

❖ **Ажылардан “менден үлгү алгыла” деп талап кылганы жана аларга балким бул менин акыркы ажым болоор деп эскертип, өзүнөн көбүрөөк үлгү алып калууга даярдаганы.**

Анткени, бир нече жолу ***“ибадатыңарды менден гана алгыла! Билбедим, балким мен мындан кийин башка хаж кылбастырмын”*** деп кайталаган эле. (Муслим: 1297)

❖ **Арафаттагы хутбасында адамдарды Куранды бекем кармоого чакырганы.**

Анткени, ислам үммөтүн адашуудан сактап калуунун мындан башка чарасы жок эле. Ошондуктан, айткан:

“Мен силерге бир нерсе калтырып кетүүдөмүн. Эгер ошону бекем кармасаңар эч качан адашпайсыңар. Ал – Аллахтын китеби!” (Муслим: 1218)

❖ **Напсинин каалоосуна ээрчип, динде бидят жаратуунун жамандыгынан үммөттү эскерткени.**

Арафатта төөсүнүн үстүндө турган абалда мындай деди:

“Көңүл бургула! Мен Хавз (Каусар) га силердин эң биринчи баруучуңармын.

Мен силер (дин көптүгүңөр) менен башка үммөттөрдө көптүк кыламын. Менин жүзүмдү карартпагыла! Көңүл бургула, мен кээ бир адамдарды (шапаатым менен) куткаруучу болсом, кээ бирөөлөрү менден куткарылат. (Б.а: аларды шапаат кылуума уруксат берилбейт) Ошондо мен: “эй, раббим! Алар менин жамааттарым эле – го?!” деймин. Раббим болсо, “алар сенден кийин эмне (бидяттарды) жасаганын сен билбейсиң!” дейт” (Ибн Маажжа: 3057)

❖ Сахаабаларын ибадаттарга иш жүзүндө даярдаганы жана аларды ибадатта чектен чыгуудан кайтарганы.

Ибн Аббас разияллоху анху айтат:

“Расуллалах саллаллаха алайхи ва саллам Акаба күнүнүн таң маалында төөсүнүн үстүндө туруп мага: **“мага таш терип бер - чи”** деди. Мен ал кишиге майда таштардан жети даана терип берген элем, аларды алаканынын арасына алып, чаңын какты дагы **“дал ушуга окшогон таштардан аткыла”** деди. (Анткени, “Шайтанга катуураак тиет деген ой менен чоң таш атуу – бул ибадатта чектен чыгуу болмок) Кийин адамдарга карап: **“эй, адамдар! Динде чектен чыгуудан абайлагыла! Албатте, силерден илгерки элдерди динде катуу кеткендиги өлүмгө алып барган!”** деди.

❖ Өзүнөн уккак таалимди эсинде сактап калып башкаларга жеткириши үчүн сүйүктүү небереси (багып алган баласы Зейд ибн Харисанын уулу) Усаманы жана абасы уулу Аббастын уулу Фазлди учкаштырып жүрүшү.

Ошон үчүн адамдар Арафат жана Муздалифанын аралыгында расуллалах

саллаллаху алайхи ва салламдын улоосуна учкашып бара жаткан Усаманы көргөн кезде “расулуллахтын эмне иш жасаганын бизге бурадарыбыз (Усама) айтып берет” дешчү.

Ошондой эле, Муздалифа ва Минаанын арасында расулуллах саллаллаху алайхи ва салламга учкашып бараткан Фазл ибн Аббасты көргөндө “расулуллахтын эмне жасаганын бизге сахибибиз Фазл айтып берет деп калышчу. (Ахмад: 21861)

Менин пикиримде, пайгамбар саллаллаху алайхи ва салламдын сахаабалары бир гана “булактан суу ичүүгө” жана жалаң вахийге гана ээрчүүгө тарбиялангандыгынын эң чоң мисалы өздөрү менен хадий (курмандык) алып келбеген сахаабаларын эхрамдан чыгууга буюргандагы расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын бекемдиги болсо керек. Ошондо кээ бирки сахаабалар “Арафатка аспаптарыбыздан арам суу аккан абалда барат окшойбуз!” деп орой сүйлөп, моюн сунбай коюуга далбастап калган эле. (Бирок, расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам бекем турду жана сахаабаларын буйрукту аткарууга канаатандырды)

Бул окуянын кенен чоо-жайы төмөндөгүчө: расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам өзү менен хадий (курмандык) алып келбеген сахаабаларына

(Арафатка чыгууга беш күн гана калганда) эхрамдан чыгууну жана өздөрүнө эхрам менен арам кылган нерселерди, жадагалса, аялдары менен “мамиле” кылууну да адал кылууга буюрат.

Ибн Аббас разияллоху анху айтат:

“Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам багымдат намазын окуп болгондо, “ким умра кылууну кааласа (хаждын эхрамынан чыгып) умра кылсын” деди”.
(Муслим: 1240)

Жаабир разияллоху анху айтат:

“Пайгамбар саллаллаху алайхи ва саллам сахабаларына хаждарын умрага айлантууга, Байтуллахты таваф кылууга, чач алдырууга жана эхрамдан толук чыгууга буюрду. Бирок, хадий алып келгендерге бул буйруктун тиешеси жок эле.

“...Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам буга (аялдары менен “болууга”) басым жасаган эмес, бирок, алардын бардыгын адал кылып берген эле”

(Бухарий: 7367)

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам хаж убактысында умрага уруксат бербей турган мушриктердин адатынан таасирленип сүйлөгөн жанагы адамдын орой сөзүн укканда сахабаларынын эхрамдан чыгууларын катуу талап кылды. Анткени,

өкүмдөр бир гана булактан: өзүнөн гана алынуусу зарыл болчу. Анан акырында сахаабалары муну түшүнүштү жана моюн сунуп, эхрамдан чыгышты.

Бирок бүгүнкү күндөгү ажылар...Алардын абалдарына караган адам хаж ибадаттарына өтө орой бидяттарды аралаштыргандарына жана чоң адашуучулукка түшүп кеткендерине күбө болот. Мына ушул кемчилдикти жоюунун жападан жалгыз жолу – бул бардык адамдар жапатырмак пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын жолуна моюн сунуу, амалдарды жалаң ошол кишиден гана алуу жана бардык илим адамдар өз иштеринде үммөтү ушул жосунда тарбиялоосу менен болот.

Хаж мезгилинде бул максатты иш жүзүнө ашыруу үчүн эң мүмкүн учурлар даяр.

Урматтуу, ажы бурадарым! Эгерде сен тозок отунан кутулууну кааласаң анда, сахаабалар жүргөн жолдон гана жүр жана эң оболу өзүңөн баштап пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын изине эргешүүнү жолго кой. Амалдарың Аллах тарабынан кабыл жана таза болушунун негизи, ошондой эле бейишке киришиңдин шарты дагы мына ушул! Буга хадистерден өтө көп далилдер бар.

Азыр алардан кээ бирлери менен таанышабыз:

“Кимде – ким биздин буйругубузга ылайык келбеген амалды жасаган болсо, ал иши өзүнө кайтат (кабыл болбойт) ” (Муслим: 1718)

“Моюн толгогондордон башка бардык үммөтүм бейишке кирет” дегенде, (сахаабалар) “я, расулуллах! Моюн толгогондор кимдер?” деп сурашты. Анда расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам: **“ким мага моюн сунса – бейишке кирет. Ким мага моюн сунбаса, моюн толгогондор – ошолор!” деди”**.

(Бухарий: 7280)

5. Уммөттү бириктиргени жана аларды фитна менен ажырап кетүү себептеринен эскерткени.

Исламдын эң улуу максаттарынын бири мусулман үммөтүн бириктирүү, жүрөктөрүн ынтымакташтыруу, саптарын бекемдөө жана ажырап, бөлүнүп, бириндеп кетүүдө кайтаруудан турат.

Аллахтын китеби жана пайгамбарынын сүннөтү ушул: биримдикке чакыруу жана

бириндеп кетүүдөн кайтаруу маанилери менен толтура.

Маселен, Аллах субханаху ва тааланын төмөндөгү аяттары:

{وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا}

“Аллахтын арканын бекем (жана) чогуу кармагыла жана ажырап кетпегиле!”

(Аалы Имран: 103)

{وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُون}

“Силердин мына ушул үмөтүңөр (ажыралгыс) бир үмөт! А, Мен болсо, силердин раббиңермин! Эми, Менден гана корккула!”

(Муьминун: 52)

{وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ}

“Диндерин ажыратып (өз алдынча) шиа (жамаат) болуп алган мушриктерден болбогула! Ар бир хизб өз алдындагы (пикирий) нерселер менен гана курсант!

(Рум: 31, 32)

Расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам:

“Момундар бири – бирине жанаша курулган жана бири – бирин желөп, таяп туруучу үйлөр сыяктуу” деди жана бармактарын бири – бирине кириштирди. (Бухарий: 2446)

Дагы бир хадисте:

“Аллахтын колу (жардамы) жамааттын үстүндө” деган. (Термизий: 2166)

Хаж мезгили үмөттү бириктирүү, фитна, бузукулук себептеринөн эскөртүү үчүн эң ыңгайлуу учур болгондуктан расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам бул учурдан үнөмдүү пайдаланып, ислам үмөттүн ынтымактуулукка, биримдикке тарбиялаган. Бул тарбиясы бир нече көрүнүштөрдө болгон. Төмөндө расулулах саллаллоху алайхи ва салламдын ошондой таалимдеринен бир нечесин тизмектеп келтиребиз:

❖ **Уммөт арасында теңдикти жаратып, улуулукту такыба менен байланыштырганы.**

Бу маселеде расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам мындай деген :

“Бардыгыңардын раббиңер жана атаңар бир. Эсиңерде болсун, эч бир арап улутундагы адамдын эч бир ажам (арап эмес) улутунан ашыкча жери жок. Эч бир ажамдын эч бир араптан ашыкча жери жок. Кара түстүүнүн кызыл түстүүдөн, кызыл түстүүнүн кара түстүүдөн абзелдиги жок. Абзелдик бир гана такыба менен!” (Ахмад: 23536)

❖ **Аллахтын китеби менен өкүм кылган башчыларга моюн сунуу, жамаатты бекем кармоо жана башчыларга насаат айтууга буюрганы.**

Айтты:

“Эгер силерге бир бычылган (эркектиги жараксыз кылынган) кара кул башчы кылынса жана ал силерди Аллахтын китеби менен жетелесе, ага кулак салгыла жана моюн сунгула!”

(Муслим: 1298)

❖ **Үммөттү Шайтанга жана анын айла – амалдарына алданып калуудан эскертүү.**

Расуллалах саллаллоху алайхи ва саллам айтты:

**“Албетте Шайтан Арап жарым аралында намаз окугандар өзүнө ибадат кылуусунан үмүт үздү. Бирок, ал аларды бири-бирине тукурууну уланта берет.
(Муслим: 2812)**

❖ **Динге бидят кошуудан кайтарганы.**

Андыктан, айткан эле:

**“...Эсиңерде болсун, мен кээ бир адамдарды, (шапаатым мөнөн) куткарып алсам дагы, кээ бирөөлөрү менден куткарылат (шапаат кылуума уруксат берилбейт) Ошондо мен “эй, раббим! Алар менин жамааттарым – го?!” деймин. Раббим болсо, “алар сенден кийин эмне деген бидяттарды ойлоп чыгарышканын сен билбейсиң!” дейт”
(Ибн Маажжа: 3057)**

❖ **Мусулмандардын араларында өзара душмандашып, фитна, бүлгүнчүлүк, кыйбат жана зулум пайда болушунан этият болууга чакырганы.**

Бул маселеде мындай деген эле:

“Менден кийин бири – биринин мойнуна уруп өлтүрө турган каапырларга айланып кетпегиле!” (Бухарий: 121)

“Силердин каныңар, мал – мүлкүңөр жана абийириңер бири – бириңерге мына ушул күнүңөрдүн, мына ушул айыңардын жана мына ушул шаарыңардын арамдыгы сыяктуу арамдыр!”

(Бухарий: 67)

“(Тынчтыкта, ынтымакта жашоо үчүн) мага күлак салгыла: эй, бири – бириңерге зулум кылбагыла, эй, бири – бириңерге зулум кылбагыла, эй, бири – бириңерге зулум кылбагыла! Бир мусулмандын мал-мүлкү экинчиси үчүн өзү ыразы болуп бергенде гана адал болот!”

(Ахмад: 20695)

“Аллах субхонаху ва таала ар бир акыйкат ээсине өз акы-укугун берген.

(Ошон үчүн) мурас ээсине өз мурасын осуят кылуу жок!” (Анткени, мурас ээсинен кимге канча мурас тийишин Аллах субханаху ва таала Өзүнүн китеби Кураанда көргөзүп койгон)

Нахр (Курмандык) күнү “кайсы амалды биринчи жасасак туура болот?” деп талашкан адамдарга **“Кайси бирини кайсынысын жасасаңар да эч күнөөсү жок”** деп жооп бергенден кийин мындай деди:

“...Бир гана, зулум кылуу менен бир мусулмандын абийирин төккөн адам күнөө кылган болот жана ага кайгы жетет!” (Абу Дауд: 20150)

❖ **Үммөтүн Дажжалдан этият болууга чакырганы.**

Имам Бухарий риваят кылган хадисте расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам айтат:

“Аллах таала жиберген ар бир пайгамбар өз үммөтүн Дажжалдан этият болууга чакырган.

...Ал силердин араңарда чыгат. Ал жөнүндө силерге жашыруун болгон нерсе (аны көргөнүңөрдө) жашыруун болбой калат. (Анткени,) силердин раббиңер силерге белгилүү: силердин раббиңер шыкый эмес. Анын (Дажжалдын) болсо, оң көзү жүзүм сыяктуу шишкен (шыкый) болот...”

(Бухарий: 44030)

Бүгүн болсо...Ар түрлүү агымдарга, жамаат жана партияларга бөлүнүү үммөт денесин барчалоодо! Фитна канжары көкүрөгүн тилип турат! Мына бул илмааний (динди жашоодон бөлгөн) топтор жана алардын чачыранды бөлүкчөлөрү жеңилүү

байрагын “тайманбастан” көтөрүп, алсыздыгын ачык эле жарыялоодо!

Үммөттүн алдында өз динин чындап кармоодон башка жол калбады. Анткени, ислам тарыхында бир ирет үммөт саптарын ушул нерсе гана бириктире алган эле.

Хаж мезгили бирмдикке келүүнүн, жакындашуунун башталгыч чекити болуу мүмкүнчүлүгүн сактап турат. Анткени, бул мезгилде миллион – миллион адамдардын жүрөгү, мамлекеттеринин, тилдеринин, маданияттарынын, расаларынын жана социалдык абалдарынын ар түрлүү болгонуна карабастан бир гана сөз: **(ла илаха иллаллах)** тегерегине бириккөндир!!

Эй, ажы бурадарым! Ушул тапта сен, эгер билсең, ислам үммөтүн бириктирүү алдында турасың. Ушул тапта бардык наадандыктардан арылып, үммөт биримдигине кызмат кылуу сенин да мүмкүнчүлүгүңдө бар! Бул нерсе эң оболу, Аллахты сүйүүгө умтулуу менен ишке ашат.

Анткени, сен Аллахты сүйгөнүң үчүн Аллах сүйгөн адамды дагы сүйөсүң, Аллах жаман көргөн адамды жаман көрөсүң.

Андан кийин мына ушул көрүнүштөгү сүйүүнү ажылар арасына жайылтасың.

Дал ушундай сүйүү менен сүйүүгө аларды үгүттөйсүң. Андан кийин бүткүл жашооң

ичинде, өмүр бою ушул сүйүүнү сактап калсаң, анда сен өз – өзүнөн ыймандууларга жардам бере турган, өзүң үчүн жакшы көргөн нерсени аларга да жакшы көрө турган, өзүңө жакпаган нерсени аларга да жаман көрө турган, башкалардын акысын жебей турган адамга айланып каласың! Ошондо сен чыныгы, туура жолго түшүп, үмөттүн биримдиги жөнүндө биринчи кадамды таштаган болосуң!

6. Натыйжалуу жетекчилик жана үлгүлүү мамиле .

Аллах субханаху ва таала Өзүнүн акыркы пайгамбары Мухаммад саллаллоху алайхи ва салламды эң сонун ахлак жана бардык зыйнаттуу адептер менен жасанткан болчу. Дал ушул себептүү расулуллах саллаллаху алайхи ва саллам үмөттөрүнө натыйжалуу жетекчи болууга жана үлгүлүү мамиле кылууга жетише алды.

Мунун натыйжасында жүрөктөр ал кишиге умтула турган, көздөр ал кишини сагына турган болуп калды.

Хаж сапарына чыгууну максат кылганда миң – миңдеген адамдар ал киши менен бирге сапар кылуу, ал кишинин башкаруу байрагы астында болуу ышкысы менен агылып келе баштаган.

Ошондо ал улуу зат менен канча адам сапар кылганын Аллах субханаху ва тааладан башка эч ким анык билбейт. Болгону, кээ бир сийрет (пайгамбарыбыздын автобиографиясы жазылган) китептерде келген адамдардын саны жүз миңден ашканы жөнүндө божомолдуу маалыматтар бар.

(Ибн Абдул Ваххаб. “Мухтасарус сийра”: 572)

Бардык адамдар ал киши менен бирге жүрүүнү, ал киши амал кылганы сыяктуу амал кылууну каалайт эле. Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам бул сапар аралыгында аларда өтө чоң таасир калтырды жана эң сонун насаатар, жол көргөзүүлөр менен инсаният тарыхында эч ким күбө болбогон жолбашчылык үлгүсүн көргөздү.

Бул жерде аз гана кагаз каралоо менен бул улуу жолбашчылыкты жана сонун, үлгүлүү мамилени толук чагылдыруу мүмкүн эмес болгондуктан, кээ бир мисалдарга ишаараттар кылуу менен гана чектелебиз.

Кудай жалгап, бул ишаараттарыбыз деле ал улуу адам калтырган ажайып үлгүлөрдү көргөзүп анын изинен жүрүү мүмкүнчүлүгүн түзүп калса ажеп эмес:

Жеке үлгүлөрү.

Аллах субханаху ва таала өзү жасабаган ишти сүйлөгөн адамдарды айыптап, мындай деген:

{أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَقْلًا تَعْقِلُونَ}

“Силер (ыйык) китепти тилават кылган абалда адамдарды жакшылыкка буюруп, өзүңөрдү унутасыңарбы?! Акылыңарды иштетпейсиңерби?!”

(Бакара: 44)

{يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبِيرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ}

“Эй, ыйман келтирген пенделер! Эмне үчүн жасабаган ишиңерди сүйлөйсүңөр?! Силердин жасабаган ишиңерди сүйлөшүңөр Аллахтын алдында эң улуу күнөө!” (Сафф: 2,3)

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын кулк-мүнөзү, адеби Кураан аяттары менен калыптанганы себептүү (Муслим: 746) мына ушул аяттардын өкүмүнө моюн сунуп үммөттөрүн эмне ишке

буюрса, ал ишти эң оболу өзү аткараар эле жана эмнеден кайтарган болсо, ал нерседен эң биринчи болуп өзү кайтаар эле.

Айрыкча, хаж мезгилинде расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын ушул мүнөзүнүн теңдешсиз кырлары бир нече орундарда көрүнгөн. Алардан кээ бирлери менен төмөндө таанышабыз:

1. Хутбатул вадаадагы мына бул сөзү:

“Көңүл бургула, менин мына бул тапаным астында жахилийянын бардык адаттары жоюлду: жахилийянын каны жоюлду! Биздин кандан мен жоюп салган эң биринчи кан Ибн Рабийья ибн Харистын каны эле. Анын сүт энеси Бану Саьд (уруусунан) болчу. Кийин аны Хузейл өлтүрдү. Жахилийянын сүткордугу да жоюлду!

Биздеги сүткорлук адатынан мен эң биринчи жойгонум – бул Аббас ибн Абдул Мутталиптин сүткорлугу болду.

Эми, ал дагы жоюлду, бардыгы!

(Муслим: 1218)

(Бул хадистен белгилүү болгондой, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам исламдан илгерки жахилийя доорунун канга (адам өлтүрүүгө, өч алууга) байланыштуу эрежелерин, сүткордук адатын жана башка

мыйзамдарын жоюуда. Жойгондо да эң оболу өзүнүн туугандарынан баштоодо. Бул нерсе биз азыр эле айтып өткөн “эмне ишке буюрса, ал ишти эң оболу өзү аткараар эле жана эмнеден кайтарган болсо, ал нерседен эң биринчи болуп өзү кайтаар эле” деген кулк – мүнөзүнө эң жаркын мисал боло алат)

2. Расулуплах саллаллоху алайхи ва саллам сахаабаларын жакшы хаж кылууга, Аллах субханаху ва таалага толук моюн сунууга жана өзүн Аллахтын алдында төмөн сезип ибадат кылууга чакырганда, бул айткандарына эң биринчи болуп өзү амал кылаар эле. (Бухарий: 1751)

3. Эгерде сахаабаларын дүйнөгө берилбестикке буюрса, алардын арасындагы эң дүйнөгө берилбегени өзү болуп, хажга минген төөсүнө эскилиги жеткен ээр токуп, болгону төрт дирхамга арзыган же арзыбаган жабдык жапкан эле.

(Ибн Маажжа: 289)

4. Эгер адамдарды хаж ибадаттарында захма (тыгын) жаратууга себеп болбоого, башкалардын ибадатына тоскоол болбой, өзү дагы бейпилдикте ибадат кылууга буюрса, буга амал кылууну да өзү баштап

берип, Арафат, Муздалифа жана Минаадан түшүүдө өтө шашпай, салабаттуулук менен түшкөн. (Термизий 886)

5. Эгерде адамдарды чач алдыруунун шарияттуулугун эскертип, чач алгандарга дуба кылганда, эң оболу чач алдырган анын өзү болду. (Бухарий: 1729)

6. Сахаабаларын эгер динде чектен ашпоого чакырып, жамаратта майда таштарды атууга буюрган болсо, эң биринчи өзү ошондой таштардан терип аткан эле.

Демек, ушул нерсеге жакшы көңүл буруш керек, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын бул жеке үлгүлөрү жөн гана дал келүүчүлүк же кокус оозунан чыгып кеткен сөздөр эмес, балким, терең ойлонулган, жана максат кылынган сөздөр жана иштер эле.

Мунун далили катары (Замзам кудугунан суу тартып) сикаят (ажыларды сугаруу) иши менен алектенип жаткан адамдарга кайрылып: **“эгерде адамдар силерге машакат келтирип койбогондо, мен дагы силер менен бирге (суу) тартып чыгараар элем”** деген сөзүн айтсак болот.

(Муслим: 1218)

(Түшүндүрмө: бул хадистөгү “адамдардын машакат келтирип коюусу” дегендин мааниси, эгер расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам дагы алардын алдына түшүп, кудуктан суу тарта баштаса, элдер ал кишиге жабалактап келип, зыярат кылып, суроо берип суу таратуучулардын ишине чоң тоскоолдук жаралып калмак.)

Эгер мусулмандардын дааватчылары жана башка салих, илим адамдары өздөрүнүн бардык абалдарында, айрыкча, хаж мезгилиндеги кылык – жоруктарында дааватчылардын башчысы расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын мына ушул кулктарынан үлгү алып, ар бир жакшы деп айтышкан иштерин эң оболу өздөрү аткарып көргөзүшсө жана жаман, мункар деп, кайтарган нерселеринен эң биринчи өздөрү баш тартышса, кандай сонун болоор эле.

Маъруф (жакшы) ишке буюруп, мункар (күнөө) иштерден кайтарганы.

Жакшы иштерге буюруп, жаман иштерден кайтаруу (амр маъруф, нахий мункар) ислам дининин таянычы, жакшы жашоонун көпили, жана Аллах субханаху ва таала Өз пайгамбарларын ошол себептүү жиберген эң зарыл иш болуп саналат.

Ар бир адампөндө амр маъруф, нахий мункар себептүү эки дүйнө азаптарынан кутулат, азиз – таберик болот, жолунда мүмкүнчүлүктөр ачылат. Ал эми, бул ишти таштап койчу болсо, шарият алсызданат, дин – диянат омкорула баштайт, наадандык жайылат жана чар тарапка кара пардасын жайат.

(Имам Газзалий. “Ихяул улумид дин”)

Мына ошондуктан, ар бир илим – таалимге кудуреттүү адам, эгер ал миң пайдасы тийбейт деп ойлосо дагы, бул вазыйпаны аткаруусу зарыл. Себеби, мусулман болгон соң, анын милдети айтылган нерсени кабыл алуу же кабыл албоо эмес, балким тез жана түз аткаруудан жана жеткирүүдөн турат.

Аллах таала айтат:

{مَّا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ}

“Пайгамбардын желкесиндеги милдет (бююрулган нерсени элдерге) жеткирип коюу гана” (Маида: 99)

{وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ}

“Жана (эй, Мухаммад, аларды) маъруф иштерге буюр!” (Аьраф: 199)

Аллах субханаху ва таала расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын сапатын мындайча айтат:

مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ

“(...Анын сапаты) алардын (китеп элдеринин) алдындагы Тоорат менен Инжилде жазылган. Ал аларды маъруф иштерге буюрат жана мункар иштерден кайтарат” (Аьраф: 157)

Кыскасы, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын өмүр китебинин барактарын жакшы окуган адам ал киши өмүрүнүн бардык бөлүгүн жакшылыкка буюруп, жамандыктан кайтарууга арнаганын билип алат. Айрыкча, хаж мезгилинде ал кишинин абалы ушул улуу вазыйпадан кыпындай болсун ажырабайт эле: ар дайым ажыларды жакшы ибадат кылууга чакырып, дүйнөдө жана акыретте пайдалуу нерселерге шыктандырчу жана эки дүйнөдө зыян болгон жаман сөздөрдөн жана иштерден кайтарчу.

Төмөндө расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын ажы мезгилиндеги жакшылыкка буюруп, жамандыктан кайтарган сөздөрүнөн мисалдар келтиребиз:

- **Өзү үчүн хаж кылбай туруп башка адам үчүн хаж кылууну каалаган адамды кайтарганы.**

Ибн Аббас разияллоху анхудан риваят Кылынган хадисте айтылат:

“Пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам бир кишинин “Шубруманын атынан лаббайка!” дегенин угуп калып, **“Шубрума ким?”** деп сурады. “менин агам же жакын таанышым” деп жооп берди.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“өзүң үчүн хаж кылдың беле?”** деди. “жок” деп жооп берди жанагы адам.

Анда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“оболу өзүң үчүн хаж кыл. Андан кийин (көлээрки хажда) Шубрума үчүн кыласың”** деди. (Абу Дауд: 1811)

- **Курмандык алып барбаган сахаабаларынын эхрамдан чыкпаганын көрүп ачууланып, кайтарганы.**

Курмандык алып барбаган сахаабаларынын эхрамдан чыкпаганын көрүп ачууланды жана аларды бул тоңмоюндуктан кайтарып, **“тахаллул кылгыла!”** (эхрамдан чыккыла!) деп буюрду. Сахаабалары өздөрүнө оор болгонуна карабай, моюн сунуп, эхрамдан чыгышты. (Бухарий: 7367. Муслим: 1216)

- **Каабадагы мункарды кайтарганы.**

Каабаны таваф кылып жатканда колун бир кишиге жип менен байлап алган кишини көрдү жана ал жипти үзүп жиберип, “колун менен жетелеп жүр” деди. (Бухарий: 1620)

- **Аялдарга караган Фазл ибн Аббастын көзүн колу менен тосуп, мункар ишти амалий сүрөттө (иш жүзүндө) кайтарганы.**

Жаабир разияллоху анху айтат:

“Фазл ибн Аббас расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга учкашып бараткан. Ал акжуумалдан келген, чырайлуу, чачы өзүнө куп жарашкан, келишкен жигит эле.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам жөнөгөндө жандарынан аялдар өтүп калышты. Фазл аларга карап баштады эле, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам

анын жүзүнө колун койуп, көзүн тосту. Фазл болсо, бул тарапка башын буруп, дагы карай баштады. Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам дагы колун бул жактан алып келип, Фазлдын жүзүн нары каратып койду. (Муслим: 1218)

Аббас разияллоху анху айтат:

“Фазл пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламга учкашып бара жаткан эле, Хасьямийялык бир аял (пайгамбарыбыздан собол сурап) келген болчу. Фазл аялга, аял дагы Фазлга карай башташты. Анда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Фазлдын жүзүн башка тарапка буруп койду”
(Бухарий: 1855)

Азыркы күндөрдө ажыларыбыз арасында динди түшүнбөстүк себепүү көп мункар иштер жайылып кетти. Албетте, алар бул мункар иштерди атайлап, жаман ниет менен жасабайт. Ошондуктан, аларга ислам өкүмдөрүн даанышмандык жана жакшы насааттар менен үйрөтүү, маъруф иштерге буюруп, мункар иштерден кайтаруу зарыл.

Бирок, бул жаатта уламаларыбыз менен дааватчыларыбыз канчалык көп аракеттерди жасаса дагы, бул аракеттер ажылар тарабынан болуп жаткан эсепсиз мункар иштерге салыштырмалуу жетиштүү

даражада эместей туюлат. Ошон үчүн бул маселеде аалымдарга жана даават кылган илим адамдарына эле карап калбай, бардык ажылар өздөрү да аракет кылуулары, амр маъруф, нахий мункар амалын аткаруулары зарыл. Анткени, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам айткан:

“Силерден кимиңер бир мункар ишти көрсө, аны колу менен өзгөртсүн! Эгер буга кудурети жетпесе, тили менен айтып өзгөртсүн! Эгер буга да кудурети жетпей калса, анда жүрөгү менен өзгөртсүн (ошол жерден кетип калсын) Бирок, бул (акыркысы) ыймандын эң алсызы”. (Бухарий: 2172)

Демек, эй, Аллахтын коргоосунда болгур, бурадарым, сен ар дайым Аллах жаман көргөн иштер болгондо ачуулана турган жана амр маъруф, нахий мункар ишин чынчылдык менен аткара турган мусулмандардан бол! Анткени, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам:

“Кимде – ким исламда (унутулуп калган) бир жакшы сүннөт (тү кайрадан жандандыра) баштаса, ал иштин жана ал ишти жасаган ар бир адамдын сообу, алардын сообунан эч нерсе кемибеген

абалда ага (баштоочуга) да жетип турат. Ал эми, кимде – ким исламда бир жаман сүннөт (жөрөлгө) анын жана аны жасаган ар бир адамдын күнөөсү алардын күнөөсүнөн эч нерсе кемибеген абалда ага да жетип турат.” деген.

Адамдарга кичипейилдиги.

Кичипейилдик – бул кулк-мүнөздөрдүн эң улугу жана улуулуктун олжосу. Кичипейилдик себептүү Аллах субханаху ва таала пендесине бийик даражалар берет.

Абу Хурайра разияллоху анхудан риваят Кылынган хадисте айтылат:

“Кимде – ким Аллах үчүн (Аллахка ибадат учурунда) кичипейилдик кылса, Аллах субханаху ва таала анын мартабасын көтөрөт” (Муслим. 2588)

Аллах субханаху ва таала Өз пайгамбари Мухаммад саллаллоху алайхи ва салламга:

{وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ}

“(Эй, Мухаммад!) Өүңө ээрчиген ыймандуу адамдарга кичипейилдик кыл!” деп буюрган (Шуъара: 215)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам раббисинин бул буйругуна амал кылып, инсаният тарыхында теңдөши болбогон кичипейилдүүлүктүн үлгүсүн көргөздү.

Маселен:

Өз кызматтарын өзү кылган: галошун, кийимдерин жамаган, төөсүн сааган, жүктөрүн көтөргөн, жадагалса, үй-розгер иштерине да каралашкан. Мындан тышкары дагы жаш балдар менен саламдашкан, аларды эркелеткен. Сахаабаларынан эч бир нерседе өзгөчөлөнгөн эмес. Кара денелүүгө да, кызыл денелүүгө да бирдей мамиле кылып, ким чакырса дароо жооп берген.

(Бухарий: 676, 6072, 6247)

Айткан эле:

“кул жегендей жеймин жана кул отурганы сыяктуу отурамын”

(Багавий. “Шархус сунна”: 3683)

Күндөрдүн биринде бир кара күң келип менин бир муктаждыгым бар. Ошону аткарып бериңиз” деп колунан жетелеп баштаганда (жеркип же кагып-силкип жибербей) унчукпастан ээрчип барды дагы сураган ишин бүтүрүп берди.

(Бухарий: 6072)

Ошону менен бирге өзүнүн жеке шахсийясы (личносту) жөнүндө чектен чыгып кетүүгө да эч ким үчүн уруксат берген эмес.

Бул маселеде улук пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын төмөндөгү сөзү алгылыктуу:

“Насааралар (христиандар) Ыйса ибн Марямды көкөлөтүп мактаганы (жана мунун натыйжасында кудай кылып алганы) сыяктуу мени көкөлөтпөгүлө! Мен Аллахтын кулумун. Ошондуктан мени “Аллахтын кулу жана пайгамбары” дегиле!” (Бухарий: 3445)

Айрыкча, хаж мезгилинде адамдарга жолбашчылык кылуу арасындагы кичипейилдиктери инсаниятка эң жогорку үлгү болуп калган.

Төмөндө ошол үлгүлөрдүн кээ бир кырларына токтолобуз:

a. Хажга минген төөсүнүн ээринин эскилиги жана төөгө жапкан жабдыгынын төрт дирхемге бааланар-бааланбас арзандыгы.

(Ибн Маажжа: 2890)

b. Адамдардан өзгөчөлөнбөй , эл катары жашаганы.

Буга мисал иретинде адамдардын колдору салынган мештен суу ичкенин келтирсе жарайт.

Ошондо: жалпы эл кол салып суу ичкөн мештен суу ичүүнү каалаганда сахаабалардан бири: “я, расулуллах! Ага адамдар кол салган!” деп, Аббаска өз алдынча, башка суу алып келишин буюрганда, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам аны токтотуп,: **“мага атайын суу алып келүүнүн кереги жок! Адамдар ичкен суудан бергиле!”** деген болчу.

(Ахмад. “Муснад”: 1814)

с. Теги кулдардан болгон Усама ибн Зейдти Арафатта улоосуна учкаштырып жүргөнү.

d. Жөнөкөй бир аялдын суроолоруна шашылбай жооп берип турганы. (Бухарий: 6072)

е. Ар бир адамдын ал кишиге эч тоскоолдуксуз кайрыла алуусу жана ишин оңой гана бүтүрүп кетүүсү.

Анткени, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын алдында атайын дайындалган корукчу – жасоолдор “пош – пош” деп элдерден коруп жүргөн эмес.

(Муслим: 1273)

f. Бир гана бармак ишааратына ынтызар миңдеген сахаабалары турса да, курмандыкка айдап барган төөлөрүнөн алтымыш үч даанасын өз колу менен сойгону.

Расулунлах саллаллоху алайхи ва саллам мына ушул сыяктуу кичипейилдиги менен адамдардын жүрөктөрүн багындырып алды. Чексиз сүйүүлөрүнө арзыды. Ишенимдерине кирди.

Азыркы хаж мезгилинде эл менен иштеген талабалар жана дааватчылар расулунлах саллаллоху алайхи ва салламдын ушул сыяктуу кичипейилдиктеринен үлгү алууга өтө муктаж!

Ошондо гана алар адамдарга исламдык жумшак мамилени көргөзө алышат.

Кичипейилдик айрыкча дүйнөнүн ар тарбынан арып – чарчап келген алсыз, муктаж мусапыр ажыларга карата өтө зарыл. Ошол адамдардын алдында кичипейил болуу чыныгы кичипейилдик болуп саналмак.

Бул маселеде Ибн Мубарактын төмөнкү айткандары да өтө үлгүлүү:

“Эң чыныгы кичипейилдик – бул дүйнөсү сенин дүйнөңөн аз адамдын алдында

өзүңдү төмөн ала билүү! Ошол учурда сен ага өзүңдүн байлыгың менен андан жогору эмес экениңди сездире алгын!”

(Газзалий. “Ихяул улумуд дин”)

Адамдарга ырайымдуулугу.

Ислам – бул ырайымдуулук дини.

Андыктан, Ислам шарияты дагы чоң – кичине маселелеринин бардыгында ырайымдуулук негизине курулган.

Расулунуллах саллаллоху алайхи ва салламдын ааламдарга ырайым кылып жиберилгенинин себеби дагы дал ушул нерсе себебинен болду.

Аллах таала айтты:

{وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ}

“(Эй, Мухаммад!) Биз сени ааламдар үчүн ырайым кылып жибердик”

(Анбия: 107)

{... بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ}

“...Ал ыймандуу адамдарга ырайымдуу, боорукер” (Тавба: 128)

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын өзү дагы бул маселе жөнүндө төмөндөгүчө хадистерди сүйлөгөн:

“Мен (ааламдарга) ырайым кылып жиберилгенмин” (Муслим: 2599)

“Мен – Мухаммадмын... тооба жана ырайым пайгамбарымын!”
(Муслим: 2355)

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам ырайымдуулугу бардык адамдарга тийүүчү, чектелбеген, боорукерлиги бийик инсан эле.

Умайма разияллоху анходан риваят Кылынган хадисте ал сахааба аял айтат:

“Мен ааялдар жамааты арасында расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламга байъат кылдым.

(Түшүндүрмө: “байъат” – бул пайгамбарыбыздын доорунда ар бир адамдын ал кишиге жолугуп, ислам буйруктарын аткарууга ант бериши. Котормочу.)

Ошондо ал киши бизге: **“такаат жана чыдамыңардын чекарасында моюн сунасыңар”** дегенде, мен “Аллах жана Анын элчиси бизге өзүбүздө да ырайымдуураак турбайбы” дедим.” (Термизий: 1597)

Дагы башка риваяттарда расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын сыпатында мындай сөздөр айтылган:

“Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам боорукер эле” (Бухарий: 628)

“Мен расулуллах саллаллоху алайхи ва салламчалык үй – бүлөсүнө ырайымдуу адамды көрбөдүм.” (Муслим: 2316)

Бул теңдөшсиз сыпаттары бир тараптан расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын адамдар тарабынан чексиз урматталуусуна жана ал кишиге моюн сунууга өздөрү умтулуусуна себеп болсо, экинчи тараптан расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга аларды башкарууну жана тарбиялоону жеңил кылаар эле.

Эгер биз расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы абалдарына карасак, адамдарга жетекчилик кылуу жаатында ар түркүн ырайымдуулуктарына жолугабыз.

Төмөндө ошондой боорукерликтеринен кээ бир мисалдарды келтиребиз:

- Курмандык кылууга жандык (хадий) алып келбеген сахаабаларына эхрамдан толук

чыгып, хаждарын умрага айлантууга буйрук бергени. (Муслим: 1213)

- Арафатта бөшим жана асыр намаздарын жам такдим кылып (бөшим убактысында асыр намазын бөшим намазына кошуп, бир азан, эки каамат менен) окуганы. (Бухарий: 136)

Эгер мындай кылбаса, бир түндүн ичинде эки орунга (Арафат менен Муздалифага) көчүп – конуу жана жайгашуу ажылар үчүн чоң машакаттар туудурмак.

- Алсыз ажыларга Муздалифадан түн ичинде: ай батаары менен чыгып кетүүгө уруксат бериши.

Албетте, мында башка ажылар эрте менен түшүп, тыгын, тополоң башталганга чейин алсыздар курмандык (нахр) күндүн амалдарын аткарып, беймарал эхрамдан чыгууга үлгүрүп калышмак.

(Бухарий: 1567)

- Нахр күнү таш атуу, чач алдыруу жана курман чалуу сыяктуу амалдарды аткарууда адамдарга жеңилдик жаратып, “мен паланча амалды түкүнчөсүнөн мурун (же кийин) жасап коюптурмун” дегендерге

“жасайбер, эч күнөөсү жок” деп жол бергени. (Бухарий: 83)

- Ажылардын сикаяти (суу менен камсыздоо иши) менен алек болуп калган Аббас разияллоху анхунун Минаада түнөө важып болгон күндөрдө Маккада жатып (түнөп) калуусуна жана чабандарга эки күндүк жамаратты (таш атууну) бир күндө атууга уруксат бергени.
(Бухарий: 1745)
- Хаж амалдарын аткарууга денеси жагынан (физически) кудуреттүү болбогон адамдарга алардын ордуна башка алдуу-күчтүү адамдар хаж (бадал) кылуусуна уруксат бериши.
(Муслим: 1335)
- Адамдарга ырайымдуулугу жана аларга жеңилдик болуусу үчүн кээ бир абзел амалдарды жасабай коюуусу.

Маселен, таваф жана са,й амалын жөө аткарган абзелирээк болсо да, өзүнүн тегерегинде адамдар чогулуп, тыгын болуп, адамдарга кыйынчылык туулуп калбасын деп төө менен аткарганы жана Хажарул - асвадты дагы кол менен сылоонун ордуна таягы менен алысыраактан “сылаганы”.

(Муслим: 2217)

- Ооруп калган сахаабаларын көргөнү барышы жана аларга кээ бир амалдарда жеңилдик жаратып берүүсү.

Урматту ажы бурадарым! Эгер сөн дагы ушул хаж мезгилинде Аллах субханаху ва тааланын ырайымына, сүйүүсүнө арзыгың келсе, анда расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын жолунан жүрүп, төмөндөгү хадистерге амал кылууну унутпа:

“Ырайымдууларга (асмандагы) Ырайымдуу ырайым кылат!”

(Термизий: 1924)

“Ырайым кылбагандарга ырайым кылынбайт!” (Бухарий: 5997)

“Адамдарга ырайым кылбаганга Аллах дагы ырайым кылбайт!”

(Бухарий: 7376)

“Аллах пенделери арасындагы ырайымдууларга ырайым кылат!”

(Бухарий: 1583)

Эгер сөн тозок отунан аманда болууну кааласаң ташбоорлуктан өзүң аман бол!

Анткени:

“Ташбоор адамдан ырайым сууруп алынат!” (Термизий: 1923)

Адамдарга эхсан - жакшылыктары.

Инсан нафси жашоо нээматтары менен ылаззаттарына карабай койгондо бул касиет менен адамдарга жакшылык кылууда эч кандай ичи тарлыкты жана кордукту сезбейт.

Кайра, өзү мене башка адамдардын арасындагы душманчылык менен жөк көрүүнү достукка, сүйүүгө айлантат.

Аллах таала айтты:

أَدْفَعُ بِأَلْتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ
كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

“(Адамдарга) жакшы (пейилден турган) нерсе менен жооп бер. Капыстан, сиз менен анын арасында душманчылык болгон адам сага ысык дос сыяктуу болуп калат” (Фуссилат: 34)

Пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын жашоосун жакшы үйрөнгөн адам ал кишинин дүйнөгө берилбегендик жана адамдарга жакшылык кылуу сыпаттарын өзүнө чогулта алганына күбө болот.

Анткени:

Эки ай катары менен үйүндө казан кайнабай, очогунда от жанбай, жеген – ичкени карандай суу менен кара курма болуп калганда деле адамдарга эхсан кылуусун токтоткон эмес. (Бухарий: 2567)

Ошондой абалда деле кембагалдыктан коркпой, жоомарттык кыла берген.

Айтаар эле:

“Эгерде менин Ухуд тоосунча алтыным болсо да (эхсан ылуум себептүү) үч күн ичинде түгөнүп калуусунан сүйүнмөкмүн. Эгер бир нерсе ашып калчу болсо, аны карызга (берүү) үчүн даярдап коймокмун”

Ооба. Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын жүрөгү Аллах субханаху ва таалага ушунчалык байланган, акырет үчүн дүйнөдөн ушунчалык ажырап чыккан эле. Дүйнөгө берилбегенинин өтө күчтүүлүгү себептүү дүйнөнү чиркейдин канатынча да баалабайт болчу.

Хаж мезгилиндеги адамдарга жолбашчылык кылуу жараянында расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын эхсандары сан – санаксыз болду.

Сен кайсы жааты карасаң деле, анда расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын теңдешсиз эхсан – жакшылыктарынан үлгүлөрдү көрө аласың.

Төмөндө ошол эхсандарынан кээ бирлерин мисал катары көрүп өтөлү:

❖ Хаж сапарына максат кылганда Зул Хулайфада бир күн толук туруп, өзүнө кошулууну ниет кылган бирок, кечиккен адамдарды күткөнү. (Бухарий: 1551)

❖ Хаж мезгилинде сыйлык жана эхсандарын көбөйткөнү.

Маселен, Курмандыкка сойгон жүз даана төөсүнүн эти жана терисин кедейлерге таратып бергени. (Муслим: 1317)

Мындан башка орундарда деле көп эхсан – жакшылыктар жасаган.

(Муслим: 1679)

❖ Адамдардын талаптарына жана суроолоруна сылык мамиле менен жооп бергени. (Бухарий: 1518)

❖ Арафат, Муздалифа ва Минаа аралыгында каттаган учурда Усама ибн Зейд менен Фазл ибн Аббасты кезек менен учкаштырып жүргөнү. (Бухарий: 1544)

❖ Хутбаларынын арасында алсыз, орукчан адамдарды эске алып, аларга таалим бергени жана кээ бир амалдарды жеңилдетип бергени. (Бухарий: 4853)

❖ Үммөттөрүнүн нажат (тозоктон кутулуу) табышы жана дубаларынын кабыл болуусуна кызыкдар болгону. Себеби, Арафат жана Муздалифадагы дубаларында Аллах субханаху ва тааладан ушул нерсени сурап жалбарган. Ошондо бир киши келип: “я, расулуллах, мага дуба кылыңыз?!” деп сураганда, дубаны бардык үммөттөрүнө жалпылап: **“Аллах силердин күнөөңөрдү кечирсин!”** деген. (Ахмад: 15972)

❖ Ачык-айкын, түшүнүктүү баян кылууга тырышканы жана адамдар жакшы түшүнүшсүн деп, баяндарын кайра – кайра айтканы. (Термизий: 616)

❖ Сахабаларын – Аллах алардан ыраазы болсун – фитна жана доомат себептеринен абйлаганы.

Маселен, Хасьямийялык аялга караган Фазлдын жүзүн нары каратып койгону.

Фазлдын атасы Аббас разияллоху анху муну себебин сураганда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“Карасам,**

жаш жигит жана жаш кыз... Экөөсү тең Шайтандан аман калгыдай эмес...” деп жжоп берген. (Термизий: 885)

Ошондой эле, күндөрдүн биринде Хайф мечитинин жакынында эки адам өздөрүнүн чатырында намаз окушту. Андан кийин мечитке келишти. Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам болсо, адамдар менен намаз окуп турган эле. Жанагы экөө жамаатка кошулуп намаз окубай, четраакта туруп калышты.

Ошондо (намаз окуп болгон соң) расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам ал экөөнө карап: **“экинчи мындай кылбагыла! Эгер турган жериңерде намаз окуп, андан кийин мечитке келсеңер, жамаатка кошула бергиле. Мунуңар силер үчүн нафил катарында болот”** деди. (Термизий: 219)

Урматтуу бурадар! Эгер сен дагы Аллах субханаху ва тааланын ыразычылыгына жетүүнү кааласаң, пазилет – ырайымына бөлөнүүгө ынтызар болсоң, анда расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын кулк – мүнөзүндөй мүнөз күт жана, амалдарыңды оңдо. Хаж мезгилинде алсыздарга, оорулууларга жана муктаждарга өзүңдүн илимиң, күч – кубатың, ширин сөзүң жана сылык мамилең менен эхсан – сахабат кыл!

Аллах таала айтты:

{ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ }

“Эхсан кылгыла! Чынында, Аллах эхсан кылуучуларды сүйөт!” (Бакара: 195)

{ هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ }

“Эхсандын (жакшылыктын) сыйлыгы жакшылык гана!” (Ар – Рахман: 60)

Эгерде сен хаж амалдарың мабрур (кабыл) болгон, күнөөлөрүң кечирилген абалда бейишке кирүүнү кааласаң, анда мискиндерди тамактандыр, хуснул хулк (эң сонун кулк – мүнөздөр) менен өзүңдү жасантыр.

Анткени:

“Мабрур (кабыл болгон) хаж үчүн бейиштен башка сыйлык жок!”

(Бухарий: 1773)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдан “хаждын жакшылыгы эмнеде?” деп сурашканда **“кедей – кембагалдарды тамактандыруу менен ширин сөздө”** деп жооп берген. (Хааким. “Мустандрак”)

Адамдарга сабырдуулугу.

Сабыр – бул такыба кишилердин гүлазыгы, дааватчылардын даярдыгы, мүмкүнчүлүктөрдүн эшиги жана жакшылык казналарынан бир казнадыр!

Бардык жеңиштер сабырдуулуктун артынан келет, алдыңкы орундарга да сабыр жеткирет. Сабырсиз адам жолбашчылыкка да жарабайт. Анткени, сабыр ачууланган убакытта адамдын напсин тыят, ташкындаган мезгилде тизгинин тартат. Сабыр адамдардын сүйүүсүнө себеп болот, адамдын бир ишке бекем киришүүсүнө өбөлгө түзөт жана пикирди ийлөп, бышырат.

Хадиси шарифте айтылышынча: ***“ким сабыр кылса, Аллах субханаху ва таала анын сабырын андан бетер көбөйтөт. Кишинин бирөөгө берген нерселери арасында сабырдан өткөн жакшы жана кенен нерсе жок.”*** (Муслим: 1053)

Сабыр – бул зирек жана улуу адамдардын адаты.

Мына, Умарул Фарук разияллоху анхунун сөзүнө карап көрөлү. Айткан экен:

“Биз жашоонун эң абзел көз ирмемдерин сабырдан таптык” (“Сахихул Бухарий”)

Али разияллоху анху айтат:

“Сабыр – бул эч качан мүдүрүлүп кетпей турган төө”

(Ибн Каййим. “Мадарижус саликийн”)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын сабыры ар дайым Аллах субханаху ва таала үчүн болгон жана бул жаатта напсисин такаатка (чыдамга) моюн сундуруп, күнөөдө тизгиндеп жана Аллах субханаху ва тааланын тагдырына чыдап эң жогорку даражаларга жетишкен.

Ичиндеги машакаттары менен жихадтын бир бөлүгү сыяктуу болгон хаж амалдарында дагы, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын жеке иштеринде бир убакыттын өзүндө сабырдын үч бутагы көрүнгөн.

Атап айтканда:

– Адамдардын кежирликтерине жана башка ар кандай мамилелерине сабырдуулугу.

– Өз мойнундагы вазыйпасынын оорчулугуна сабырдуулугу.

– Хаждагы ар кандай окуяларга сабырдуулугу.

Адамдарга сабырдуулугу жөнүндө айтсак, сапар жараянында ал кишиде эч кандай адамдардан чарчагандык жана алардан өтө катуу ачуулангандыктын белгилери көрүнбөдү. Бул нерсе акылдарды таң калтыра турган нерседир.

Ал эми, өзүнүн вазыйпасындагы машакаттарга көлсөк, ал кишинин желкесиндеги вазыйпа өтө оор жүк эле: биринчиден ал киши бир пөндө сыяктуу Аллах субханаху ва таалага жеткен кичипейилдик менен ибадат кылат эле. Ушул эле мезгилде бир жетекчи катары адамдардын күнүмдүк абалдарынан, биримдиктеринен жоопкер эле. Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам муну терең сезүү менен адамдарга эң жогорку деңгээлде жетекчилик кылды. Ушуну менен гана чектелбестен, адамдарга мугалимдик, тарбиячылык вазыйпаларын дагы кошо аткарып, бул чоң (жүз миңден ашык) жамаатты бардык жакшылыктарга жетелей алды жана бардык жамандыктардан кайтара алды.. Ал кишинин жүрөк төрүндө ар дайым өз вазыйпасын толук, көмчилдиксиз аткаруу, өзүнө жүктөлгөн пайгамбарчылык аманатын үммөткө жеткизүү кайгысы турган. Ошондуктан ар бир көз ирмемде үммөткө үлгү болууга аракет кылды. Ар бир адам ал кишиге карап, эмне жана кандай амал

кылганын, эмне сөз сүйлөгөнүн байкап тураар эле жана ошол кишидей амал кылууга, сөз сүйлөөгө аракет кылышаар эле. Албетте, жашы алтымыштан өтүп калган, мунун үстүнө тогуз аялы жана үй – бүлөсүндөгү башка адамдар дагы бирге болгон убакытта жүз миң тегерегиндеги адамдарга сабыр кылуу жеңил иш эмес эле.

Ал эми, хаждагы ар кандай окуяларга сабырдуулугуна келсек, азыр эле айтып өткөндөй, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам менен бирге жүз миңден ашык адам хаж сапарына чыккан болчу. Мунун мааниси жүз миң түрлүү табияттуу адам менен мураса кылуу демек! Анын үстүнө ал адамдардын түшүнүктөрү, жаш курактары, өлкөлөрү, коомдук – социалдык абалдары бир кылка эмес, тилдери да ар түрлүү, буга кошумча алардын арасында алсыздар, оорулуулар, жаш балдар жана аялдар бар эле.

Мына ушулардын бардыгын эсепке алынчу болсо, ошончолук айырмаланган ошончо адамга бирдей жумшак мамиле кылуу, алардын абалдарын эске алуу эмне деген чоң сабырдуулукту жана бийик даражадагы жолбашчылык талантты талап кылуусу өз – өзүнөн бөлгилүү болот.

Демек, эй ажы бурадар, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам сыяктуу сабырдуу болууга аракет кыл! Анткени, ыйман – бул **“сабыр жана жоомартыктан турат”** (Ахмад. “Муснад”: 19435)

Аллах субханаху ва таала дагы сабырдуулар менен бирге. Сабырдуу адамга раббисинин алдында эсепсиз сооптор бар! Эми, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын сабыры ар дайым көз алдыбызда болсун! Дал ошол заттын өзүндөй итаат, ибадатта болууга, күнөөлөрдө абайлоого аракет кылалы!

Машакаттарга сабыр кылып, жеңилдик, тажаалдыктан абайлайлы! Адамдар арасында жүргөнүбүздө алардан жеткен азарларга сабырдуу бололу!

“Сунани Ибн Маажжада” 4032 номер менен келген хадисте айтылышынча:

“Адамдарга аралашып, алардын азар – зыяндарына сабыр кылган момун, адамдарга аралашпаган жана алардын зыяндарына жолукпаган момунга караганда көбүрөөк соопко ээ болот”

Демек, эй, ажы бурадар, сага бир зыян жеткирген бурадарыңа маңдайыңды тырыштырба! Бул нерсе пайгамбарыбыздан

мурас сабырга каршы келген адаттардан саналат.

Адамдарга ырайымдуулугу.

Расуллалах саллаллоху алайхи ва салламдын ырайымдуулугу жана адамдарды да ырайымдуулукка чакырганы жөнүндө келген баяндар көп. Расуллалах саллаллоху алайхи ва салламдын өзү дагы бул маселеде мындай хадистерди сүйлөгөн:

“Аллах таала ар бир иште ырайымдуулук болушун сүйөт”

(Бухарий: 6024).

“Кайсыл бир иште ырайымдуулук болсо – аны көркүнө чыгарат. Кайсы иште ырайымдуулук жок болсо ал иш айыптуу болот” (Муслим: 2594)

“Кимде ырайымдуулук жок болсо, ал бардык жакшылыктардан кур калат”

(Муслим: 2592)

Ырайымдуулук – даанышмандыктын башы жана амалдардын зыйнаты, билимдүүлүктүн белгиси жана адептүүлүктүн натыйжасы. Кимде ырайымдуулук жок болсо, анда өзүн ачуудан тыя билүү кудурети да болбойт. Мунун тетирисинче кимде

ырайымдуулук болсо ал адамда ачуусун тыя билүү кудурети да болот. Ырайымдуулук адамдардын сүйүүсүнө себеп болуп, дагы ырайымдуулукту чакырат. Адамдарга жакындыкты, өзара кызматташтыкты натыйжа кылып берет. Ошондой эле, душмандашуу, араздашууну жана көңүл калууну жоготот.

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам ырайымдуулук жана жумшак пейилдүүлүк менен адамдардын эң кечирүүчүсү, эң сылык мамилелүүсү болду.

Аллах субханаху ва таала расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын жумшакпейилдигин сыпаттап мындай деген:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ
لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي
الْأَمْرِ

“Аллах тарабынан берилген ырайым себептүү аларга жумшак пейилдик кылдың. Эгер орой жана ташбоор болсоң, алар тегерегинден тыркырап кетмек. Эми, аларды кечир, алардын күнөөсүн кечирешин (раббинден) сура жана иште алар менен кеңеш!” (Аали Имран: 159)

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын жумшак пейилдигине күбө болгон адамдар төмөндөгүчө эскеришкен:

“...Өтө жумшак пейил болчу”

(Бухарий: 628)

“...Жүрөгү жумшак эле”

(Муслим: 674)

“...Бизге боорукер болчу”

(Бухарий: 2339)

Хаж мезгилинде адамдарга жолбашчылык кылуу учурунда ал кишиден жумшакпейилдиктин, ырайымдуулуктун көп үлгүлөрү көрүлгөн. Төмөндө кээ бирлерине токтолобуз:

❖ Адамдарды талбия айтууга мажбурлабаганы. Ал гана эмес кээ бирөөлөр талбия сөздөрүнө өздөрүнөн кошуп айтса же кемитип айтса да унчукпаган.

(Муслим: 1218)

Арафаттан түшүп келатканда ошондой болду. Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам өзүнүн адаттагы талбиясын айтаар эле. Адамдар болсо, өздөрү каалаган талбияларды, такбирлерди айтаар, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам аларды мындан кайтарбайт эле.

(Бухарий: 1659, 1686, 1687)

❖ Хаж жолунда жана ибадат орундары арасында каттаганда, көлөкөдө эс алганы, улоодо жүргөнү. Бул дагы үммөттөрүнө

ырайымдуулугу себептүү болду. Анткени, эгер жөө жүрсө, бардык ибадаттарды ал кишиден үйрөнүп жаткан адамдар дагы жөө жүрүп, көп машакаттарга жолугушат эле.

(Бухарий: 1666)

❖ Таваф, сай ибадаттарында улоо мингени дагы үммөтүнө ырайым себептүү болду. Эгер минбесе, сахаабалары ал кишини адамдардан коргойбуз же жол ачабыз деп, башкаларга азар жеткирип, көңүлүн оорутуп коюшу мүмкүн эле.

(Муслим: 1274)

❖ Хаж убактысы түгөнгө чейин адамдарга даана көрүнүп жүрүүсү. Бул болсо, андан суроо сураган адамдарга машакат болбосун үчүн жана өзүнөн үлгү алууну каалагандарга жеңилдик болсун үчүн эле.

❖ Адамдарга күчү жеткенче гана ибадат кылууга буюруп, кайсы ибадатта болбосун, аларга жеңилдик издегени. (Абу Дауд: 1905)

❖ Ибадаттарды аткаруу жана ибадат орундарынын арасында каттоо учурунда бейпилдик менен, шашпай жүргөнү. Эгер шашылган болсо, анда, бул нерсе кийинчелик өзүнөн үлгү алган адамдарга машакат жаратып коюуусу мүмкүн эле.

❖ Арафаттагы хутбасын кыска кылганы.

❖ Тавафул кудумду аткаргандан кийин тээ Арафаттан кайтып келгенге чейин таваф кылбаганы. (Бухарий: 1545) Ташрик күндөрү Минаадан чыкпай ибадат кылганы жана Каабага тавафул видаа үчүн гана түшкөнү.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам үммөтүнө жеңил болушу үчүн ушундай кылды.

(Ибн Хазм: “Хажжатул вадаъ”: 124. Ибн Каййим: “Задул Маъад”. Ибн Касир: “Сийратун набавийя”)

❖ Ар дайым үммөтүнө жеңилдикти ыктыяр кылганы.. Маселен, өздөрү менен курмандык алып барбаган сахаабаларына – алардан Аллах ыраазы болсун – эхрамдан чыгууга уруксат бергени, Арафат менен Муздалифада намаздарды касыр жана жам (бири-бирине кошуп) окууну ыктыяр кылганы жана Минаадагы намаздарын дагы касыр кылып окуганы

(Бухарий: 1656. Муслим: 1218)

❖ Минаада турган сахаабаларына – алардан Аллах ыраазы болсун – ар ким турган жеринде курмандык союушуна уруксат бергени. Жаабир разияллоху

анхудан риваят Кылынган хадисте айтылат:
 “мына ушул жерде сойдум. Минаанын ар
 кайсы жери минхар (курмандык союлчу орун)
 болот. Турган жериңерде сойо бергиле”

(Муслим: 1218)

Ошондой эле, тыгында кыйналышпасын
 деп аялдарга күн чыгышынан мурун таш
 атууга уруксат берди. (Бухарий: 1679)

❖ Хажын бүткөн адамдарды тезирээк
 кайтууга буюрушу. Бул алардын өздөрүнө
 жана үйүндө калган жакындарына боор
 тартканы эле. Анткени, сапар – бул азаптын
 бир бөлүгү. Расулуллах саллаллоху алайхи
 ва саллам сахаабаларына айтаар эле:

***“Кимда – ким хажын аткарып бүтсө,
 үй-бүлөсүнө шашылсын! Бул иши үчүн
 ага чоң сооп жазылат.”***

(Хааким. “Мустадрак”)

❖ Сахаабаларын – алардан Аллах
 ыраазы болсун – өз жандарын айоого
 буюрганы. Маселен, арып, чарчап
 курмандык төөлөрдү айдап келе жаткан
 адамга: ***“аны минип ал”*** деди. Жанагы адам
 “бул курмандык - го?!” деп таң калды эле,
 дагы ***“минип ал!”*** деди. Ал адам кайрадан
 “бул курмандык - го?!” деди. Анда,
 экинчисинде же үчүнчүсүндө расулуллах
 саллаллоху алайхи ва саллам: ***“эй,***

жарабагыр! Минип ал дедим!” деп катуу буюрду”. (Бухарий: 1689)

Дагы бир сапар мындай деди: **“курмандык төөлөрдү башка улоо тапканга чейин жакшылык менен (урбай, сөкпөй) минебергиле”**

(Ибн Хиббан: 4010)

Жамаратка таш атылып жаткан кезде адамдарга мындай деп кайрылды:

“Эй, адамдар! Бир – бириңерди өлтүрүп албагыла! Бири – бириңерге зыян жеткирбегиле! Эгер таш атсаңар кичинекей таш аткыла!””

...Умар разияллоху анхуга айткан эле:

“Эй, Умар! Сен бакубат кишисиң. Хажарул - асвад алдында адамдарды кысып койбо! Алсыздарды кыйнап койосуң. Качан бош болгондо гана сылагын. Бош болбосо такбир жана тахлил айтып (колүңду гана) өөп кой.”

(Ахмад: 190)

❖ Адамдарын абалына жана көңүлүнө карашы. Маселен, жүз төөнү курмандык үчүн айдап келе жатканда, кээ бир сахаабалары мындай кыла албагандарына капа болушту.

Ошондо расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам эгер бул нерсе силерге мындай таасир этишин билгенимде мен дагы курмандык айдап келбейт болчумун деген мааниде сүйлөдү

(Ибн Касир. “Сийратун набавийя”)

Ошондой эле, Саъб ибн Жассама разияллоху анху ага жапайы эшөктин этин белек кылганда **“мен эхрамдамын. Эгер эхрамда болбосом, хадияңды кайтарбайт элем”** деп, көңүлүн көтөргөн.

Дагы ушул сыяктуу окуя Абу Катада жана анын шериктери менен болгон эле. Башкача айтканда, ал сахаабалар эхрамда болгондо Абу Катада бир жапайы эшөкти атып алат. Себеби, ал эхрамда эмес болчу. Бирок, шериктери ал эттен жегенге шөктөнүп калышат жана расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга маселени айтышат. Ошондо, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“силерден бирөөңөр буюрду беле же олжону көргөзүп берди беле?”** деп сурайт. Алар “жок” деп жооп беришкенде, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“анда, калган этин дагы жей бергиле”** деп, уруксат берген. Дагы бир риваятта айтылышынча, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам алардан **“олжонун этинен калдыбы?”** деп сурайт. “Ооба, буту

калган эле” дешкенде, аны алып, өзү дагы жейт. (Муслим: 1196)

Азыркы күндөрдө көп ажыларыбыз хаж өкүмдөрүн билбейт. Себеби, алардын көпчүлүгү арап болбогон элдер, аялдар, балдар жана карылар. Башкача айтсак, бардыгы мээримге муктаж. Аларга мээрим көргөзүш, таалим бериш, насаат айтыш зарыл болот. Демек, эч бир экиленип отурбай, алар менен аралашып жашап, кызматтарын кылып, көңүлүн алуу керек. Эгер сен расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдан үлгү алган болсоң, анда аларга жумшак мамиле кыл, ачууңду жут, маңдайыңды тырыштырып, оройлонбо.

Анткени, бул жорук пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва салламдан мурас калган жумшак пейилдикке каршы келет.

Имам Термизийдин “Жамеъ” китебинде 2013 – номер менен келген хадисте айтылат:

“Кимге жумшак пейилдиктен үлүш берилген болсо, демек, ага жакшылыктан бир үлүш берилиптир.

Ким жумшак пейилдиктен үлүш албаган болсо, демек, бир үлүш жакшылыктан куржалак калыптыр”

Хажда адамдарга жолбашчылык кылуудагы мындан башка абалдары

Бул жерде расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы жолбашчылыгына чоң таасир берген, адамдар менен болгон мамилесине көрк багыштаган жана алардын ыразычылыктарына себеп болгон бир нече иштер бар. Азыр биз алардан кээ бирөөлөрүнө таалим алуу үчүн токтолобуз:

❖ Адамдарды тартипке салуусу.

Пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам Минаада адамдарды тартипке салып, алардан ар бирин, өздөрүнө ылайык орундарга түшүрдү. Абдур Рахман ибн Муъаз расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын бир сахаабасынан риваят кылган хадисте айтат:

“Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Минаада адамдарга хутба кылды жана аларды өз – өз орундарына түшүрүп: **“мухажирлер мына бул жерге түшсүн”** деп, кыбыладан оң тарапты көргөздү. Кийин **“ансарлар бул тарапка түшсүн”** деди жана кыбыладан сол тарапты көргөздү.

Кийин **“башкалар аларды тегеректеп түшө беришсин”** деди.

(Абу Дауд: 1951)

Башка бир риваятта мындайча айтылат: “кийин мухажирлер мечиттин алды тарабына түшүштү. Ансарийлерге болсо, мечиттин аркасына түшүүгө буйрук берди. Анан мечиттин арт жагына түшүштү. Алардан кийин башкалар түшүштү.” (Абу Дауд: 1957)

Азыркы биздин заманыбызда болсо, ибадаттарда жана ибадат орундары арасында көчүп жүрүүлөрдө көп кыйынчылыктар кээ бир тайпалардын өз кызыкчылыктарын башкалардыкынан жогору коюп, коюлган тартиптерге карабай, ыңгайлуу жерлерди ээлеп алууга аракет кылгандарынын натыйжасында чыгууда. Эй ажы бурадар! Сен бул маселеде аларга окшобогун. Тетирисинче аларга жакшы үлгү көргөзүп, башкалардын кызыкчылыгын өзүңдүкүнөн жогору коюуга аракет кылгын!

❖ Адамдарга кызмат кылууга үгүттөгөнү.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам хаж убактысында адамдарга кызмат кылган кишилерди шыктандырып, аларга кээ бир өзгөчөлүктөрдү берээр эле. Маселен, адамдарды сугаруу кызматындагы Аббас разияллоху анхуга Минаа түндөрүндө да Маккада түнөп калууга уруксат берди..

(Бухарий: 1734)

Ошондой, суу таратуучулардын алдынан өткөндө “амал кыла бергиле, силер эң жакшы амал кылып жатасыңар” деп шыктандырган.

Азыркы күндөрдө Аллах субханаху ва тааланын пазилети менен ажыларга кызмат кылууда күчтөрүн, мал-мүлктөрүн, убакыттарын жана илимдерин аябаган жоомарттар чыгууда.

Буга жетиштирген Аллахка шүкүр кылуубуз керек. Бирок, кээ бир бурадарларыбыз бул кызматтардын кадырын билбей, аларга ыразычылык билдирүү ордуна көңүлүн чөктүрө турган сөздөрдү айтышат.

Ажы бурадарым! Сөн аларга расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын “ким адамдарга шүкүр кылууну билбесе, Аллахка да шүкүр кылалбайт” деген сөзүн эскертсең жана наркы эхсан кылгандарга да кайрылып, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга окшоп, соопчулук иштерди кылуусуна шыктандырсаң, бул ишиң менен алардын күчүнө күч кошкон болоор элең.

❖ Адамдардын укуктарына көңүл буруусу.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам башкалардын укугун сактоого жана

аларды ар кандай зыяндардан абайлоого тырышаар эле.

Төмөндө ошондой касиеттеринен кээ бирлерин баяндайбыз:

– Минаада Айша энебиз келөкөлөп отура турган чатыр тигип алууну сунуштаганда **“Минаа ким биринчи келсе, ошонун төө чөктүрчү орду”** деген.

(Термизий: 881)

– Адамдарга замзам суусун таратуучуларга жардам бергиси келсе дагы, эгер алардын алдына барчу болсо, адамдар ал кишинин айланасына үймөлөнүшүп, суу таратуучуларга машакат болуп калуусунан аларды абайлады жана “эгер силерге машакат болбогондо, алдыңарга түшүп, арканды желкеме алмакмын” деди.

(Бухарий: 1636)

Бүгүн болсо... өтө көп ажылардын, айрыкча алсыз адамдардын укугу ажыбашчылар, Аллахтан уялбаган ажылар жана башка дүйнө кулдары тарабынан тебеленүүдө!

Ажы бурадарым! Сөн ошолорго окшоп калуудан абайла! Эгер колуңан келсе аларга насаат айтып, туура жолго баштоого аракет кыл!

❖ Акыйкатка бекемдиги .

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам адамдарга канчалык боорукер болгонуна карабай, акыйкатты айтууда жана коргоодо, кээ бир адамдардын каалоолоруна каршы келгенине карабай бекем тураар эле.

Буга күбө болгон окуялар көп болуп, кээ бирлери төмөндөгүлөр:

- Фазл ибн Аббасты Хасьямийялык аялга кароодон тоскону. Фазл болсо, кайра-кайра карай берди. Адамдар көп эле. Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Фазлдын мойнунан кармап, бери каратып койду. Ошондо, (Фазлдын атасы) Аббас мунун себебин сурап, “я, расулуллах! Эмнеге абаңыздын уулунун мойнун буруп жатасыз?!” дегенде, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“карасам, жаш жигит менен жаш кыз... Шайтан болсо, аларды аман койчудай эмес”** деп жооп берди.

- Аялы Сафийя этек кир көргөндө, ал али нахр күнүнүн тавафын кылбаган болсо керек деп ойлоп, (кайтып келе жатышканда) **“ал силерди кечиктирет деп ойлойм”** деди. (Бухарий: 1772)

- Бакубат, ишке жарактуу бир адам садака сурап келгенде, садака бербей койду.

- Көпчүлүк сахаабалары курмандык айдап келбегендиктен, аларды эхрамдан чыгууга буюрганда, алар расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам дагы бизге окшоп эхрамдан чыкса экен деп үмүттөнүп калышты. Бирок, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам алардын каалоолоруна карабай, (чындыкта бөкөм туруп) эхрамдан чыкпады жана аларга карап: **“эгер менин курмандыктарым болбосо, силерге окшоп тахаллул кылаар (эхрамдан чыгаар) элем”** деди.

Ажы бурадарым! Сөн чындыкты таалим берип, жакшылыкка буюруп, жамандыктан кайтарып жатканыңда жана баян, насаат, кылып жатканыңда чындыкты эч тайманбастан айткын! Анткени, чындыкты айтуудан алдастоо ыйманы алсыздыктын жана Аллах субханаху ва тааладан уялбастыктын белгиси.

Аллах субханаху ва таала эч качан чындыкты айтуудан уялган эмес.

Сөн эй кымбаттуу бурадарым, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдан үлгү ал.

Ал киши “көшөгөдөгү келиндерден да уяңыраак” (Бухарий: 3562) болушуна карабастан, ким бирөөлөр тарабынан Аллах субханаху ва тааланын адалдары арам, арамдары адал кылынганын көргөндө катуу ачууланат эле жана бул үчүн өч алаар эле.

Айша энебиз айтат: **“расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам эч бир аялына же эч бир кызматчысына кол көтөргөн эмес. Бирок, Аллах жолунда жихад кылганда гана (Аллахтын душмандарына кол көтөргөн.) Өзүнө бирөө зыян жеткиргени үчүн зыянкечтен өч албады. Бирок, Аллах арам кылган нерселерден бирөө гана аткарылып калса, анда улуу жана бийик Аллах үчүн өч алаар эле**(Бухарий: 3560)

Ката кылуучуларга жумшак пейилдиги.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам ташбоор жана орой эмес эле. Жадагалса, ката иш жасаган сахаабаларына да – эгер билбей жасаган болсо – ката кылуучуну жекирбей, кагып – силкибей өтө жумшак пейилдик менен оңдоп койчу. Буга мисалдар көп болуп, кээ бирлерин төмөндө баян кылабыз:

- Сахаабаларынан бири “Арафатга аспаптарыбыздан арам суу тамчылап барабызбы?!” деп орой сүйлөсө да, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам бул сөздү ким айтты деп текшербеди. Тетирисинче, ошол жамааттын көңүлүн

көтөрүп, өздөрүнө ылайык келген иштерге баштады жана: **“өзүңөр билесиңер, мен силердин араңардагы эң такыба, эң чынчыл жана эң жакшылыкты көп жасаган кишимин. Эгер менин курмандыктарым болбогондо, силерге окшоп эхрамдан чыкмакмын. Эми, силер эхрамдан чыга бергиле. Эгер кийинки иштеримди башкадан баштаар болсом, курмандыктарды алып келбеген болоор элем”** (Бухарий: 8367)

- Хасьямийялык кызга адеп карай берген Фазл ибн Аббаска аялдардын алдында орой мамиле кылбай, башын акырын гана бери буруп койгону. Болбосо, Фазл расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам кайтарганына карабай, кайра – кайра карай берген эле. (Бухарий: 1513)

- Чатырларында намаз окуп болгондон кийин мечитке келишкенде, адамдардын жамаат менен намаз окуп жаткандарын көрсө деле намазга кошулбай, бир четте турган эки кишини катуу тилдебей, тескерисинче, келип кошулуулары керектигин жана бул намаздары нафил эсебине өтүшүн жумшактык менен түшүндүргөнү.

- Өзү иштеп акча табууга жараган эки бакубат адам келип, садака сураганда, аларга катуу сүйлөбөй, жумшактык менен түшүндүрүп, аларды өз ыктыярлары менен садакадан баш тарта турган кылганы.

(Абу Дауд: 1633)

Бул касиеттер расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын өтө жумшак пейилдиги жана даанышмандыгынан белги.

Учурдагы талаби илимдер жана дааватчылар пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын жумшак пейилдигинен үлүш алуудан канчалык алыс! Алардын насааттары – кемсинтүү, баяндары – жамандоо, таалимдери – бирөөнү “эй, акмак!” деп тилдөө болуп калган! Абал мындай болсо, ката кылуучулар андан бетер өжөрлөнүшөт, адашуучулукка кетишет! Анан, алардан бир маселел сурашка жүрөктөрүү даай албай, заарканып калат. Алардан алысыраак жүргүсү келип калат. Аларды көрүүнү да, алар менен сүйлөшүүнү да каалабайт. Эгер ката иш жасап коюшкандарын сезишсе да, жүрөгү беттебегени себептүү, эч кимден эч нерсе сурабай, каалагандарын жасап жүрө беришет.

Эй, илимдүүлөр! Аллах субханаху ва таала кимге илим берген болсо, Аллахтан такыба кылсын! Аны (илимди) адамдарга

расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын дал өзү сыяктуу жумшактык менен таратсын!

Жасалма мамиледен алыстыгы.

Хаж убактысында адамдарга жолбашчылык учурундагы расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга жеңиш жана жеңилдик алып келген себептердин эң орчундуусу – бул анын жөнөкөйлүгү, табигыйлыгы жана маселелерди жасалма жол менен кооздоп майдалаштыруудан, чиелештирүүдөн алыстыгы болсо ажеп эмес.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаж убактысында адамдарга жолбашчылык кылуусундагы абалына назар таштаган адамга белгилүү болгон эң алгачкы нерсе, ал киши тарабынан адамдардын максаты жана башкаруунун чеги анык белгилеп берилгени маалым болот. Ошондой эле ибадаттарды даана, анык кылып түшүндүрүп, багыттыар тааныштырылып, бара турган орундар алдын ала эң түшүнүктүү кылып белгилеп берилген эле. Бул жогорку деңгээлдеги уюштуруучулук расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын жетекчилиги астындагы адамдарды ар бир ишти түшүнүк менен кылатурган, зирек адамдарга

айлантып койгон эле. Алардын ар бири эмне кылуу керектигин жана эмнеден сактануу керектигин эң жакшы билишкен.

Эй, ажы бурадар! Эгер сени Аллах субханаху ва таала хаж иштеринен бир ишке башчы кылып койсо, ачык – айрым бол, жасалмалуулуктан абайла жана иштерди чиелештирип, адамдарды кыйнаба!

Адамдарга жылуу мамилеси.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам жарык жүздүү, жүрөгү ачык киши болгон. Эч ким ал кишиден ачык жүздүүрөөк кишини көрбөгөн. Ар бир адамга жылмайып мамиле кылаар эле. Эгер бир сөз сүйлөөчү болсо, сахаабаларына тамаша аралаштырып, жеңил күлүп сүйлөйт эле жана алардын жүрөгүн да жарытып жиберээр эле.

(Термизий. “Мухтасаруш шамайил”)

Хаж мезгилинде да адамдарга муңайымдык менен, кээде азил – тамаша менен мамиле кылганы риваят кылынган.

Ошондой риваяттардан бири Ибн Аббас разияллоху анхуга тиешелүү.

Ал айтат: “биз – Бану Абдул Мутталиб уруусунун бир топ жаш балдары Муздалифада эшектерибизди минип алып, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга

келдик. Ал киши болсо, биздин сандарыбызга шапаттап: **“эй, балдарым, күн чыкмайынча таш атпагыла, макулбу?”** деди.” (Ибн Маажжа: 3025)

Демек, эй бурадарым, хаж ибадатыңды аткараарда адамдар менен жылуу, ачык маанайда мамиле кыл. Ар дайым жүзүң жарык, сөзүң ширин, пейилиң жумшак болсун! Ошондо, адамдар сага өздөрү келе баштайт. Алардын сүйүүсүнө, урматына татыйсың жана бул мамилең үчүн Аллах субханаху ва таала сага көп сооптор жазат.

Салабаттуулугу жана көркөм келбети.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам – ар дайымкысындай – хаж убактысында да сонун көрүнүш, келишкен келбет менен, өзүнө карап жүргөн.

Замандаштарынан эч ким ал кишиден сулуураак эркекти көрбөгөн. Анткени, ар дайым чачын тарап, талбид жасап, (атайын суюктук менен катырып) (Бухарий: 4397) эхрамдан чыкканда жана эхрамга кирээрде эң жыттуу атырлар менен жыпарланып, (Муслим: 1189) жүргөн. Эхрамга кирээрде, ошондой эле Макканын босогосунда кусул кылган. (Термизий: 830. Муслим: 1259)

Ошону менен бирге расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам салабаттуулук, оор – басыктуулук касиеттеринен алыстабай, ылайыксыз сөздөрдү сүйлөй бербей, өзүн жана оозун башкарып жүрчү. Дал ушул касиети адамдар аны сүйүп калуусуна, назарларын тартуусуна, кадырлоосуна себеп болчу.

Харис ибн Амр ас Сахмий разияллоху анхудан риваят кылынган мына бул хадис айткандарыбызды ырастайт:

“Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Минаада же Арафатта экенинде алдына бардым. Ал кишини адамдар курчап турган экен. ...Кийин бедуиндер келишти жана ал кишини көрүшүп: “бул таберик жүз” деп айтышты” (Абу Дауд: 1742)

Демек, эй бурадар, сен дагы сырткы көрүнүшүңө этибарлуу бол, эч качан салабаттуулуктан алыс кетпе. Адеп күлө бербей. Азил – тамашаң чегинен ашып кетпесин. Бул касиеттер адамдардын жүрөгү сага умтулуусуна жана сени өздөрүнө үлгү кармоолоруна себеп болот.

Хаж ибадаты мезгилинде адамдарга жолбашчылык кылуу жараянында расулуллах саллаллоху алайхи ва

салламдан көрүлгөн көмөлдүүлүк
 үлгүлөрүнөн кээ бирөөлөрү мына ушулардан
 турат.

Дал ушул сапаттары ал кишини
 адамдардын жүрөгүн ээлеесүнө,
 махаббаттарына арзышына жана
 ишенимдерине кирүүсүнө себеп болгон.

Ушундан кийин адамдар өз каалоолору
 менен, бири – бирлери менен жарышып ал
 кишиге моюн сунууга шашылышты.

Буйруктарын бүтүндөй берилүү менен
 аткарышты жана кайтарган нерселеринен эч
 экиленбей кайтышты.

Динде имамдык – жолбашчылык кылууну
 каалаган адамдар расулуллах саллаллоху
 алайхи ва салламдын мына ушул
 касиеттерине, абалдарына карасын!

Ушул нерсени унутпаш керек, расулуллах
 саллаллоху алайхи ва салламдын адеп –
 ахлактарынан үлгү албаган, анын адептик
 мурастарына ээрчибеген адам эч качан
 элдин этибарына татыктуу боло албайт!

Үчүнчү бөлүм:

Хажда
расулуллах
саллаллоху алайхи
ва салламдын үй –
бүлөсү менен
болгон абалдары

**Хаж убактысында расулуллах
саллаллоху алайхи ва салламдын
үй – бүлөсү менен болгон
абалдары**

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам жакын туугандарына, айрыкча, үй – бүлөсүнүн мүчөлөрүнө көп көңүл бурган, аларга мээримин төгүлүп турган, эң көп жакшылыктар кыла турган адам болгон.

Ал киши менен замандаш болгон жана бирге жашаган адамдардын күбөлүк беришинче, ал киши “адамдардын арасындагы эң көп жакшылык кылуучу жана тууган – урукчулук алакаларын эң көп улоочу киши” эле. (Муслим: 1072)

Табигый, эң көп көңүл бөлүүсү жакын туугандарына жана үй – бүлөсүнө болгон: аларды жакшылыкка чакырчу жана туура жол таап, тозоктон кутулган адамдардын катарында болуусуна көп аракет жасачу.

Маселен, Маккадагы Сафаа тоосуна чыгып алып, алардын ширктен абайлоого чакырып, мындай деген эле:

“Эй, Мухаммадтын кызы Фатима! Эй, Абдул Мутталиптин кызы Сафийя! Эй, Бану Абдул Мутталип (урпактары)! Менин малымдан каалаганыңды сура, бирок, Аллахтын алдында (гы суракта)

мен силерге эч кандай пайда жеткире албаймын!” (Бухарий: 3884)

Хаж мезгили жараянында дагы расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын үй – бүлөсүнө көңүл буруусу, тууган – уруктарына жакшылыгы бир нече орундарда анык көрүнгөн. Бул жөнүндөгү баяндар көбөйүп кетүүсүнөн илгери ушул нерсени айтып коюшубуз зарыл, ал кишинин үй – бүлөсү анын башка, жалпы элге жасаган жакшылыктарына шерик болуу менен бирге өздөрүнө гана арналган, өзгөчө көңүл бурууга да арзыган. Буга мисал иретинде Айша энебиздин расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга “менин угушумча, сиз сахаабаларыңызга айтканыңызды айтыпсыз, бирок, умрадан тосуп коюптурсуз” деген сөзүн келтирсе болот. Бул зыяда көңүл буруу, үй – бүлөсү ар дайым ал киши менен бирге болуусу себептүү эле. Анткени, өтө көп ибадаттар үй – бүлө мүчөлөрү тарабынан риваят кылынган анык. Ошондуктан, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам үй – бүлөсүнө жана жакын туугандарына өзгөчө көңүл бурган. Төмөндө ошондой көрүнүштөрдөн кээ бирөөсүн мисалга тарта кетели:

Аларга ибадат өкүмдөрүн үйрөткөнү.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам үй – бүлөсүнүн ибадаттары таза болушу үчүн аларга ибадат өкүмдөрүн үйрөтүүгө көп көңүл бурган. Маселен:

- Умму Салама айтат: “мен расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын **“эй, Мухаммадтын үй – бүлөсү! Хажда умрага эхрам байлагыла!”** дөгенин уктум”

(Ахмад: 26590)

- Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Айша энебиз Байтуллохты таваф кылуудан илгери этек кири келгенде айткан эле: **“ажылар эмне жасаса – жасай бер, бирок, таваф кылба”** (Муслим: 1211)

- Муздалифа түнүндө Абдул Мутталип уруусунун жаш балдарына айтты: **“качан, күн чыкмайынча таш атпагыла, макулбу?”** (Термизий: 893)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам үй – бүлөсүнө ибадат өкүмдөрүн үйрөтүү менен гана чектелбей, алар менен маектешип, суроолоруна жооп берген.

Маселен, Хафса энебизден риваят кылынган хадисте айтылат:

“Пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам хажжатул вадаа учурунда аялдарын эхрамдан чыгууга буюрду. Ошондо ал (Хафса) “а, өзүңүз?” деп сурады. Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам болсо: **“мен чачымды талбид кылдым (катырдым) жана курмандыктарыма мончок астым. Эми, тээ курмандык чалмайынча эхрамдан чыкпаймын”** деди.
(Бухарий: 4397)

Али разияллоху анхудан риваят кылынган хадисте ал киши айтат: “Аббас “я, расулуллах! Эмнөгө абаңыздын уулунун башын бери буруп койдуңуз?” деп сураганда, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“карасам, жаш жигит менен жаш кыз... Шайтан болсо, аларды аман койо турган эмес”** деп жооп берди. (Термизий: 885)

Биздин азыркы заманда болсо, адамдарга түшүндүрүүчү мугалимдердин абдан жетишсиздиги себептүү хаж мезгилинде ибадат максаттарын жана өкүмдөрүн билбестик жалпы эл арасында терең тамыр жайды. Ооба. Миң бушаймандар болсун, өз эли, өз үй – бүлөсү арасында хаж амалдары башталганга чейин аларга хаж өкүмдөрүн үйрөтүүчүлөр жана

хажга келүүчүлөрдүн суроолоруна жооп бергендер абдан азайып барууда!

Эми, сен эй бурадарым, мына ушул аз бирок, абзел жамаат адамдарынан бири болууга аракет кыл. Элине жана үй – бүлөөсүнө таалим берүүлөрү аларды раббилеринин алдында бийик даражаларга көтөрөт жана жакшы адамдардын сабына кошот! Анткени, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам айткан:

“Силердин араңардагы эң жакшыңар өз үй – бүлөөсүнө жакшылык кылганыңар. Мен силердин араңардагы үй – бүлөөсүнө эң көп жакшылык кылуучураагыңар боломун” (Термизий: 3895)

Кыскасы, иштериңди туура аткар.

Анткени, сен өз үй – бүлөңдөн жоопкер адамсың. Сен аларды кайтарган чабан сыяктуусуң. Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам айткан:

“Силердин ар бириңер чабан сыяктуусуңар жана өзүңөрдүн “койуңардан” жоопкерсиңер. Киши өз үй – бүлөөсүнө чабан сыяктуу жана алардан жоопкердир!” (Бухарий: 2553)

Сен үчүн бул жаатта расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын жеке жашоосунда көп үлгүлөр бар экенин унутпа.

Ал киши адамдарды эскөртүү, аларга таалим берүүдөн илгери өз үй – бүлөсүн эскерттип, ошолорго таалим берген. Анткени, Аллах субханаху ва таала айткан эле:

{وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ}

“Эң жакын туугандарыңды эскерт!”
(Шуъара: 214)

**Хаж сапарына чыгуудан илгери үй –
бүлөсүн хажга даярдаганы**

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам хаж сапарына чыгуудан илгери үй – бүлөсүн хаж түйшүктөрү менен алек болуп, хажга даярданууга буюрчу. Маселен, Айша энебиздин мына бул сөзү бул пикирди тастыктайт: “мен пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын курмандык төөлөрү үчүн, ал киши эхрамга кирелекте мончок ийирип берет болчумун” (Бухарий: 1704)

Сен эй, урматтуу бурадар, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга ээрчисең, өзүңдү жана үй – бүлөңдү хажга хаж башталаардан мурун даярдагын. Хаж ибадатын максат кылып, өкүмдөрүн, пазилеттерин, соопторун, адептерин

үйрөнгүн жана үйрөткүн. Ошондой эле, хаж мезгилинде болчу машакаттарды да эсиңе алып, күн мурунтан даярдангын. Сапарга чыгуудан илгери өзүңдүн жана алардын жүрөгүн ыйык орундарга байланыштыргын.

Анан, сапар кылуучу мусапырга эмне зарыл болсо, бардыгын эске алгын. Сенин бул ишиң хажыңдын туура жана жакшы аткарылышына түздөн – түз оң таасирин тийгизет.

Үй – бүлөсүнүн мойнундагы милдеттерди аткартууга кызыкдарлыгы.

Аллах субханаху ва таала Өзүнүн үйү - Байтуллахка хаж кылууну ар бир кудурети жеткен адамга парыз кылып:

{ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا }

“Адамдардын мойнуна Аллах үчүн Байтуллахка хаж кылуу, жолуна кудурети жеткендер үчүн (парыз болду)” деген.

(Аалы Имран: 97)

Демек, адамдардын үстүндөгү хаж кылуу милдети хаж ибадатын аткаруу мөнөн гана сакыт болот (түшөт).

Эми, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын өмүр баянын жакшылап текшерген адам ал киши өз үй – бүлөсүнүн

үстүндөгү милдеттерден аларды кутултууга абдан чоң көңүл бурганын билип алат.

Буга далил болгон окуялар көп болгону себептүү, кээ бир орчундууларына гана токтолобуз:

- Хаж сапарына өзү менен бирге бардык – тогуз аялын алып барганы.
(Абу Дауд: 1722)
- Аялдарынан башка да кээ бир үй – бүлө мүчөлөрүн кошо алып барганы.
(Бухарий: 1678)
- Жакындарынын арасынан оорукчан болгондорун дагы хаж кылууга үгүттөгөнү.

Маселен, оорукчан абалдагы абасынын кызы Зубаба бинти Зубайрдын чатырына кирип: **“эй, апче! Сизди хаж кылуудан эмне тосууда?!”** дегенде, ал: “мен оорукчанмын. Бир жерде калып (Маккага жете албай) калуумдан корктым” дегенде, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам: **“эхрам байлай бергин. Болгону, “ордум – кармалып калган жерим” деп (Аллах таалага) шарт кылып кой”** деди”

(Бухарий: 5089)

Бүгүн болсо... Канчадан – канча көксө, бирок, хажга ар тараптан кудуреттүү эркектер жана аялдар Аллах субханаху ва тааланын парызын аткарбай жүрүшөт!

Бурадарым! Эгер сага Аллах насип кылса, жакындарыңа жакшылык кылып, аларды хажга алып барууга аракет кыл. Бул кыйынчылыктар өтөт – кетет. Эч кимдин дүйнөлүк абалы ар дайым бир калыпта турбайт. Ошон үчүн расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам адамдарды мүмкүнчүлүгүнүн болушунча хаж кылууга үгүттөп, мындай деген:

“Кимде – ким хаж кылууну кааласа – шашылсын! Анткени, соо адам ооруп калат, бар нерсе жоголот жана (хажга) тоскоолдук пайда болот”

(Ибн Маажжа: 2883)

Башка бир риваятта болсо:

“Хажга шашылгыла! Силерден бирөөңөр (эртөң) эмнеге жолугушун билбейт” деген. (Муслим: 1336)

Демек, урматтуу бурадар, сен дагы жакындарыңды, үй – бүлөңдү хажга алып келүү менен чоң соопко ээ болосуң. Анткени,

өзүнүн кичинекөй бөбөгүн хажга алып келип, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга көргөзүп “ушуга да хаж боло береби?” деген аялга “ооба. Сага болсо, сооп жазылат” деп жооп берген. Эгер сен жакындарыңдан чоң адамдарды алып келсең анда чоңураак сооп бар. Анткени, сен үй-бүлөңдү хаж кылдырышың – парыз. Жанагы бөбөк эрезеге жетелек болгону себептүү аны хаж кылдыруу парыз эмес. .Валлоху аалам.

Үй – бүлөсүндөгүлөрдү жана башка жакындарын жакшылык кылууга шыктандыруусу.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам үй-бүлөсүндөгүлөрдү жана башка тууган-уруктарын – бардыгынан Аллах субханаху ва таала ыразы болсун – итаат, ибадатка жана жакшы иштерди көп жасоого кайраттандыраар эле.

Маселен, бир күнү Замзам кудугунан (аркан менен) суу тартып, ажыларды суу менен камсыз кылып жатышкан абаларынын алдынан өтүп калды жана аларга карап:

“Кана эми, тарткыла, эй, Бану Абдул Мутталип! Эгер адамдар силерден сугаруу ишин алып койюусунан корпогонумда, мен дагы алдыңарга

түшүп, силер менен бирге суу тартаар элем” деп кайрылган эле. (Муслим: 1218)

Дагы бир риваятта:

“Иштей бергиле! Силер эң жакшы иш жасап жатасңар! Эгер силерден алып коюлбаганда, мен дагы түшүп, арканды мына бул жерге (желкөсине ишаарат кылып) коймокмун!” деген. (Бухарий: 1636)

Мындан башка дагы, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам жакындарына алардын иштерин жеңилдетип, шарт жаратып берген. Маселен, ажыларды сугаруу иши менен алек болгон абасы Аббасга (Минаада түнөө зарыл болгон) ташрик күндөрүндө дагы Маккада түнөөгө уруксат берген. (Бухарий: 1745)

Хаж бул – эхсан, жакшылыктардын эшиги, жакшы амалдардын мезгилидир. Анткени, бул күндөрдө кедөй-көмбагалдар, алсыздар көп болот. Эгер сен соопторуң бир нече барабар көбөйүшүн кааласаң, башка адамдын амалы себептүү деле мийзан таразаңа оор келе турган сооптор коюлуусун кааласаң жана ажыларды, жакындарыңды жана үй-бүлөңдү Аллах субханаху ва таалага жакын кыла турган иштерге

тарбиялоону кааласаң, анда, аларды жакшылыктарга башта, жол көргөз, жеңил кылып үйрөт, аларды муктаждарга жардам берүүгө шыктандыр. Бул маселеде расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам мындай деген:

“Кимде – ким (адамдарды) бир жакшы амалга баштаса, ага өзүнө ээрчигендердин сообу барабарынча сооп болот. Бирок, мунун менен ээрчиген адамдардын сообу кемип калбайт”

(Муслим: 2673)

“Кимде – ким бир жакшылыкты көргөзсө, ага ошол жакшылыкты кылгандардын сообунча сооп болот”

(Муслим: 1893)

“жакшылыкка баштаган адам, аны жасаган сыяктуу” (Термизий: 2670)

Ал эми, үй –бүлөңдү эч качан жамандык, адашууга, күнөө иштерге баштаба жана күнөө иштерди аларга жеңил кылып бербө! Бул иштен расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам кайтарып, эскертип, мындай деген:

“Кимде – ким бир адашуучулукка баштачу болсо, ага, ээрчигендердин (бардыгынын) күнөөсү барабарынча күнөө болот. Бирок, муну менен ээрчигендердин күнөөсү азайып калбайт” (Муслим: 2674)

Үй – бүлөсүнөн жардам сураганы.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам кээ бирки иштерде үй – бүлө мүчөлөрүнөн жана жакындарынан жардам сураган. Буга мисалдар көп. Азыр алардан кээ бирлерин баян кылабыз:

- Мадинайи мунаварадан хажга чыга электе Айша энебизден жүн ийирип, курмандыктарына мончок жасап берүүсүн суранды.
- Ибн Аббас айтат: “Акаба күнү таң эрте менен расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам төөсүнүн үстүндө турга абалда мага карап: **“майда таштардан терип бер – чи?”** деди. Мен жети даана майда таш терип бердим” (Ибн Маажжа: 3029)
- Али разияллоху анхуга өзү сойгон курмандыктардан калганын союу милдетин тапшырды жана андан кийин

өзү алып келген курмандыктарын союуга, андан кийин курмандыктардын этин, терисин жана ээр-жабдыктарын адамдарга садака кылып жиберешин буюрду.

- Амекиси Аббас разияллоху анхунан суу сураганы.

Алар (Бану Абдул Мутталип уруусу) Замзам кудугунан суу тартып жаткан учурда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам алардын алдына келип, Аббаска **“суу бер – чи?”** деди жана суу алып ичти.

(Бухарий: 1635)

Дагы бир риваятта Аббас разияллоху анху айтат:

“Мен “расулуллах саллаллоху алайхи ва салламга Замзам суусунан ичирдим. Ал киши тик турган бойдон суу ичти”

(Бухарий: 1637)

- Эхрамга кирип жатканда жана эхрамдан чыккандан кийин Айша энебизден суранганда, ал “зарира” деген Индия атыры менен денесин жана башын жыпар жыттантып койоор эле. Бул атир Айша энебиз тапкан атирлер арасындагы эң жыттуусу болчу. Айша энебиз колдорун жайган абалда айтар эле: “мен расулуллах саллаллоху алайхи ва

салламды эхрамга кирип жатканда жана эхрамдан чыгып, таваф кылууну каалаганда мына ушул колдорум менен жыпар жыттантып койоор элем”

(Бухарий: 1754)

Эй, жакындарына көңүл бурбай, жардамды алыстан издеген, өзүнүкүн “агалай” албай, өзгөнү сагалаган инсан!

Жакындардан жардам суроо – бул пайгамбарлардан калган сүннөт экенин унутпа! Мына, Муса алейхиссаламга кара – чы, ал раббисине эмне деп дуба кылууда:

(وَأَجْعَلْ لِي وَزِيْرًا مِّنْ أَهْلِي * هَارُونَ أَخِي * أَشَدُّ بِهِ
أَزْرِي * وَأَشْرَكُهُ فِي أَمْرِي * كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيْرًا * وَنَذْكُرَكَ
كَثِيْرًا * إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيْرًا * قَالَ قَدْ أُوتِيْتَ سُؤْلَكَ يَمُوْسَىٰ)

“(Эй, раббим!) мага өз үй—бүлөмдөн: агам Харуунду вазир (жардамчы) кылып бер! Сага (аны менен бирге) көп тасбехтер айтып, Сени көп зикир кылышыбыз үчүн менин белимди аны менен кубаттандыр! Аны мага шерик кыл! Албетте, Өзүң бизди көрүп туруучусуң!”

(Тааха: 29-34)

Мына, Лут алайхиссаламга кара. Ал өзүнүн коому тараптан келген кордуктарды кайтаруудан алсыз болуп калганда, өзүн

коргоочу бир тууганы болушун самады жана мындай деди:

{قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ}

“О, кана эми, силерге күчүм жетсе же болбосо, бир бекем таянычка (туугандарыма) таянсам!... (Худ: 80)

Бул нерсе (тууган – урукчулук негизинде өзара жардамдашуу) инсан табиятында түпкүлүгүндө бар болгон нерсе жана муну менен иштер жеңил болот, тез бүтөт жана максаттарга да батыраак жетүүгө мүмкүн болот. Ал эми, тууганчылыка көңүл бурбай коюу жана ар бир иштерде алар менен өзара жардамдашуу берекесинен куржалак болуу себептүү адам жакын пайдаларды жоготот жана бул жаман ишке чакыруучулардын өздөрү дагы көп жакшылыктардан кол жууп калат.

Үй – бүлөөсүн жана жакын туугандарын фитнадан коргогону.

Фитна – бул жүрөктөрдү буза турган, акылдарды адаштыра турган нерсе.

Айрыкча, эркек – аялдар көп чогула турган чогулуштарда фитна, айрыкча, аялдар фитнасы жаралуусуна кенен шарт түзүлөт.

Ошондуктан, пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва саллам хаж убактысында өзүнүн үй – бүлөсүндөгү аялдардан кабатыр болуп, аларды фитнадан коргоо жөнүндө көп кайгыраар эле.

Мындай абалдар ал кишинин жашоосунда көп ирет кайталанган.

Төмөндө ошондой абалдарынан эң орчундуу көз ирмемдерди окуучунун назарына сунуш кылабыз:

- **Хасьямийялик кызга тынбай караган Фазл ибн Аббастын башын буруп койгону.**

Анткени, ал экөөнүн жүрөгүнө Шайтан фитна кылып (бузуп) коюуусунан кабатыр болгон эле.

Али разияллоху анхудан риваят Кылынган хадисте ал айтат:

“...Кийин Аббас “я, расулуллах! Эмне себептен абаңыздын уулунун башын буруп койдунуз?” дегенде, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам **“карасам, бир жаш жигит менен бир жаш кыз. Анан, экөөсүнө тең шайтан амандык бергидей эмес”** деп жооп берди. (Термизий: 885)

- **Аялдарына беттерин жаап жүрүүгө буюрганы.**

Аялдары эхрамда болгонуна карабай, эгер бетөн (наамахрам) эркек өтүп калчу болсо, чүмбөт менен жүздөрүн жаап алышчу. Качан, эркектер өтүп болгондо, кайрадан ачып алышчу.

- **Эркектер менен аралашып жүрүүнү аялдарына тыюу салганы.**

Расулуплах саллаллоху алайхи ва салламдын аялдары Каабаны эркектер менен бир убакытта таваф кылганы менен, аларды расулуплах саллаллоху алайхи ва саллам эркектер менен аралашып жүрүүсүнө тыюу салаар эле. Маселен, аялдарынан бири Умму Салама разияллоху анха ооруп калганынан арызданган кезде, **“төөңдү минип ал дагы, адамдардын артынан таваф кыла бер”** деп буюрган.

Дагы бир риваятта болсо, **“качан багымдат намазына икаамат (такбир) айтылганда, адамдар намаз окушат. А, сен болсо, төөңдү минип алып, таваф кыла бер”** деген. (Бухарий: 1626)

Ибн Журайж дагы дал ушул мазмундагы хадисти төмөндөгүчө риваят кылат:

“Ибн Хишам аялдарды эркектер менен таваф кылуусуна тыюу салганда, Атаъ (деген сахааба) мага кабар берип, “кантип тыюу салат?! Акыры, пайгамбар саллаллоху алайхи ва салламдын аялдары деле эркектер менен бирге таваф кылбады беле?!” деди.

Ошондо мөн андан: “хихаптан (хихап парыз болушунан) мурунбу же кийинби?” деп сурадым. Ал: “Ооба. Өмүрүмө ант ичип айтамын, хихаптан кийин көргөнмүн” деди.

Мен дагы “кантип эле эркектерге аралашып калсын?!” деп сурадым. Ал “жок, аралашкан эмес, Айша разияллоху анха адамдардан оолагыраак жерде таваф кылды жана эч адамдарга аралашпады. Ошондо бир аял “эй, момундардын энеси, келиңиз (Хажарул - асвадты) сылайбыз” дегенде, Айша энебиз “токтот сөзүңдү!” деп, ынаган эмес эле. Алар (пайгамбарыбыз саллаллоху алайхи ва салламдын аялдары) түнү чыгышып, адамдар менен (бирок, аларга аралашпастан) таваф кылышчу. А, бирок, Каабанын ичине киришкенде болсо, адамдар чыгарылмайынча күтүп турушчу. Мөн Айшага (разияллоху анха) Сабийр өрөөнүндө жашап турган кезде Убайд ибн Умайр менен келдим

жана (Убайдтан) “хижабы (адамдардан тосулганы) кандай экен?” деп сурадым. Ал болсо, “тегереги курчалган түрк чатырынын ичинде экен, Биз менен анын (Айшанын) арасында андан башка нерсе жок эле.” деп жооп берди. (Бухарий: 1618)

Дагы бир сапар Айша энебиз Байтуллахты жети ирет таваф кылып, Хажарул асвадты эки же үч ирет сылаган өзүнүн күң кызын “эй, Аллах жаратпагыр! Эй, Аллах жаратпагыр! Эркектер менен ары сүр, бери сүр болдуңбу?! (Хажардын тушуна келгенде) такбир айтып өтүп кете бербейт белең!” деп кейиген. (Байхакий. “Сунанул кубра”)

Ал киши (Айша энебиз) расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын аялы болгону себептүү жана ар дайым бирге жүргөнү себептүү расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам буюрган нерсени гана буюраар эле жана расулулах кайтарган нерседен гана кайтараар эле.

- Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам аялдарына таваф мезгилинде рамла кылууну (абалкы үч айланууда жеңил жүгүрүүнү) жана Сафаа - Марва аралыгындагы Батнул Масийлде (азыркы мезгилде эки жашыл белгинин аралыгы)

жүгүрүүнү шарият ысымы менен буюрган эмес. Айша энебиз айткан:

“Эй, аялдар! Силер Байтуллахта рамла кылбагыла! Бизден үлгү алгыла!”

Дагы бир риваятта болсо:

“Эмне, силер үчүн бизде үлгү жок бөкөн?!”

Силер Байтуллахта рамла кылбайсыңар жана Сафаа – Марва аралыгында (гы Батнул Масийлде) да чуркабайсыңар!” деген.

(Ибн Абу Шайба. “Мусаннаф”: 12951)

- Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам өзү менен бирге хаж кылып, Мадина мунавварага кайтууга камданып жаткан аялдарына хажжатул вадаада: **“эми, мындан кийин үйдө отурасыңар”** деген.

(Абу Дауд: 1721)

Хаж мезгилиндеги тыгындарда кээ бир ыйманы алсыз адамдар жаман, мункар иштерден өздөрүн токтото алышпайт.

Демек, ар бир такыбалуу эркек өз үй – бүлөсүнүн фитнадан оолак болуусуна көңүл буруп, аларды Аллах субханаху ва тааладан уялбаган адамдардан коргошу жана бул ыйык орундарда алардын кадырын бийик көтөрүп жүрүшү зарыл! Зарылдыгы ушунчалык, эгер аларды коргош учурунда кээ бир мустахап ибадаттар аткарылбай калса дагы, ушуну (аялын коргоону) биринчи орунга коюлат.

Анткени, фасад жана фитнанын жолуна бөгөт коюу пайда алып келүүчү нерседен биринчи турат.

Аталар, агалар, эрлер жана аялдардын башка валийлери (аялдын жоопкерчилиги анын мойнунда болгон адамдар) бул нерсени абдан көңүл буруу менен аткарышсын!

Себеби, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам айткан:

“Аллах кайсы бир адамдын кол астына бир райиятты (ага моюн сунган адамдарды) берген болсо жана ал адам өз райиятын коргобогон абалда өлүп калса, Аллах ал кишиге бейишти арам кылат!” (Муслим: 142)

Үй – бүлөсүн жана жакын туугандарын мункардан кайтарганы.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам үй – бүлөсүн жана жакын туугандарын күнөөлөрдөн оолак болуусуна, ар кандай мункар нерселерден сактоого абдан аракет жасачу.

Качан алардан бирөөсү бир мункар (Аллах жана пайгамбары кайтарган) нерсеге

кадам койчу болсо, дароо кайтарып, жакшылыкка жолдоп койчу.

Төмөндө ошондой көрүнүштөрдөн кээ бирлерин келтиребиз:

- Хасьямийялык аялга караган абасынын уулу Фазл ибн Аббастын башын таберик колу менен бери буруп койгону
(Бухарий: 1513)
- Дагы ошол Фазл ибн Аббастын өтүп бара жаткан аялдарга караганын кайтарганы.
(Муслим: 1218)
- Мункардан кайтарууда өз үй – бүлөсүнөн жана жакын туугандарынан баштап, башкаларга муну үлгү кылганы.

Маселен, Арафаттагы адамдарга кайрылуусундагы мына бул сөздөрү:

“Эй, көңүл бургула! Жахилийянын бардык иштери менин тапанымдын астында! Жахилийянын каны (канга байланыштуу эрежелери) дагы жоюлуучу! Биздин (Бану Абди Манаф уруусунун) каныбыздан мен жоюп салган эң биринчи кан Ибн Рабия ибн Харистин каны болчу. Анын сүт энеси Бану Саъд

(уруусунан) эле. Кийин аны Хузейл өлтүрдү. Жахилийянын сүткорлугу дагы жоюлуучу! Биздеги сүткорлуктан мен эң биринчи жойгонум – бул Аббас ибн Абдул Мутталиптин сүткорлугу болду. Эми, ал дагы жоюлуучу, бардыгы!”

Азыркы заманда - чы? Хаж мезгили убактысында кээ бир тайпа адамдардын арасындагы көп иштер расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын көргөзмөсүнө тап – такыр каршы келген абалда, жадагалса, адамдын хаж ибадатын буза турган же болбосо толук болуусуна залакасын тийгизе турган даражада болууда!

Болуп жаткан мункар иштердин санагына эч ким жетпейт! Айрыкча аялдардын бети – башы ачык жүрүшү, эркөктөр мөнөн нары сүр, бери сүр болуп орой аралашып жүрүүлөрү адамды бушайман кылат!

Эмне демекпиз? Өзүнүн мойнундагы аманаты: үй – бүлөсүн Аллах субханаху ва таала ваажып кылганындай мункардан коргоп, сактап жүргөн жана аларды расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам сыяктуу бардык жакшылыктарга буюра алган пенделерге Аллах тааланын чексиз ырайымы болсун!

Үй – бүлөсүнө боорукерлиги жана алардан машакатты жеңилдетүүсү.

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам хаж мезгили бүткөгө чейин үй – бүлөсүнө жана жакындарына абдан боорукердик көргөзүп, алсыздарына ырайым кылып, ар дайым алардан машакатты жеңилдетип жүрдү.

Буга мисалдар өтө көп болгону себептүү бул жерде кээ бирөөлөрүнө токтолуу менен гана чектелебиз:

- **Аялдарына жеңилдикти ыктыяр кылганы жана ушуга буюрганы.**

Мунун далили катары Хафса энебизден риваят кылынган мына бул хадисти келтирсек жетишет:

“Пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам хажжатул вадаа жылында аялдарына эхрамдан чыгууну буюрду. ”
(Бухарий: 4398)

- **Ооруп жаткан апчесине боорукер болгону.**

Ооруп жаткан апчеси Зубаа бинт Зубайрдын чатырына киргенде, ага мээримин төгүп: **“хаж кыла бергиниң,**

болгону “эй, Аллахым! Менин э=рамдан чыкчу жерим – мени кармап калган жериң” деп шарт кылып койгуңуң” деген.
(Бухарий: 5089)

- **Муздалифадан чыгууда үй – бүлөсүндөгү аялдарга боорукердик кылганы.**

Муздалифадан Минаага жөнөй турган болгондо, үй – бүлөсүндөгү аялдарды элден мурун чыгарып жиберди. Бул жөнүндө Фазл ибн Аббас мындай деген:

“Пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам Бану Хашим уруусунун арасындагы аялдарга Муздалифадан түнү менен чыгып кетүүнү буюрду” (Насайй: 3034)

- **Айша энебиздин мына бул сөзү:**

“Биз Муздалифага түшкөн кезде, Савда (энебиз) расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдан, адамдар топурап чыгышынан илгери чыгып кетүүгө уруксат сурады. Анткени, ал акырын жүрө турган аял эле.

Анан ага уруксат берди. Кийин адамдардын тополоңунан илгери чыгып кетти. Биз болсо, тээ таң агарганга чейин турдук. Андан кийин гана расулуллах

саллаллоху алайхи ва саллам менен бирге чыгып кеттик” (Бухарий: 1681)

Ибн Шаввалдын айтымында, ал Умму Хабиба разияллоху анхаанын алдына келгенде ага расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам өзүн Муздалифадан таң агараардан мурда эле чыгарып жибергенин айткан экен. (Муслим: 1292)

- Аялы Умму Салама разияллоху анха ооруусунан арызданганда, ага карап, мээримдүүлүк менен: **“улооңо минип алгын дагы, адамдардын аркасынан таваф кыла бергин”** дегени.

- Абасы Аббас ибн Абдул Мутталипке, адамдарга суу таратуу иши менен алек болгону себептүү Минаа (ташрик) түндөрүндө деле Маккада түнөп калууга уруксат бергени.

(Бухарий: 1634)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам менен бирге хаж кылган адамдардын саны азыркы доордогу ажылардын санына салыштырмалуу абдан аз эле бирок, ал жамааттын арасында өзара мээрим болуп көрбөгөндөй жогору эле. Расулуллах

саллаллоху алайхи ва саллам өз жакындарына жана үй – бүлөсүнө ошондой мээрим менен мамиле кылды жана амалдарында жеңилдиктер жаратып берди.

Азыркы заманда болсо, ажылардын саны расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын заманындагына салыштырмалуу абдан көп бирок, алардын арасында мээрим абдан аз! Болбосо, алардын арасында мээримге муктаждар сан миң! Азыр ажылар канча көп болсо наадандык дагы ошончо чоң. Байтуллахты таваф кылып жаткандар арасында көп адамдардын Аллахка такыбаасы өтө начар экени байкалат. Өзара мээрим дагы көп эмес!

Эй, бурадарым! Сен үй – бүлөң жөнүндө Аллахтан такыба кылгын жана аларга шарият өкүмдөрүнөн алыстабаган абалда жеңилдик жаратып берүүгө аракет кыл!

Албетте, мында сен үчүн жакшылык жана сооптор бар!

Үй – бүлөсүнө сабырдуулугу.

Хаж ибадаты мезгилинде расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын өз үй – бүлөсүнө не даражада сабыр кылганын далилдеш үчүн көп аракеттин кереги жок.

Чынында, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам өзүнүн үй – бүлөсүнө бир

убакыттын өзүндө мугалим жана башкаруучу жетекчи эле.

Ал кишинин үй – бүлөсүндө аялы Савда разияллоху анха сыяктуу оор, акырын баскан жана жашы улугураагы, (Бухарий: 1681) Зубаа, Умму Салама сыяктуу оорукчандары, (Бухарий: 464) жана кызы Фатима жана мындан башка аялдар жамааты, Бану Абдул Мутталип жана Бану Хашимдин майда – чүйдө чүрпөлөрү да бар эле. (Муслим:1218. Ахмад: 3513)

Ооба. Үй – бүлө түйшүктөрүнө сабыр кылууда расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам теңдешсиз адам болгон. Ошол эле учурда аларга боорукер мугалим, жоомарт багуучу эле.

Аларга жасаган эхсандары, көңүлүн жубатуулары, ширин сөз менен жумшак мамиле кылуусу, укуктарын коргоосу, ажайып башкаруусу, жакшылыкка буюруп, жамандыктан кайтаруусу...

Ушулардын бардыгын өз мезгилинде, так аткарганы менен, ушунча түйшүктүн арасында жүргөнү менен бир дагы маңдайын тырыштырбайт, тиштенүү, жинденүү дегенди билбейт эле. Кайра, сабыр кылып, бардыгына сылык сүйлөп, ачык маанай менен жүрөөр эле.

Я, Аллах! Улуу адамдын адамдык улуулугунан жаралган бул мухаммадий кулк – мүнөз, бул Курааний адеп – ахлак кандай сонун!!!

Үй – бүлөөгө сабыр кылуу машакаттуу вазыйпа жана абдан чоң, сооптуу амал.

Буга улуу адамдар гана чыдай алат. Мунун жүгүн чыныгы эркектер гана көтөрө алат! Анткени, күн сайын аралашып, бир жерде жашоонун натыйжасында көбүнчө ортодон сүр – салабат көтөрүлөт. Мындай учурда мамилелер табында болушу үчүн адам баласы дагы да көбүрөөк сабырдуулукка муктаж болот. Айрыкча, шоокумдуу хаж мезгилинде көп сандуу мүчөсү бар үй – бүлө түйшүктөрүнө сабыр кылуу жеңил эмес.

Ошентип, кимде – ким акыреттен үмүт кылып, соопко жетүүнү кааласа, үй – бүлө жана башка жакындарынын түйшүктөрү көтөрсүн жана мына бул аятта айтылган сабырдуу жетекчилерден болсун:

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا
يُوقِنُونَ

“Биз алардын арасынан сабыр кылган убакыттарында Өз буйругубузга

(динибизге) **баштай турган имам – жетекчилерди чыгардык. Жана алар Биздин аяттарыбызга анык ишенишет!”**

(Сажда: 24)

Ошондой эле, сабыр – бул Аллах субханаху ва таалага сүйүктүү болуунун жана Аллахтын жардамынын астында болуунун кепилидир.

Аллах таала айтат:

{وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ}

“Аллах сабырдуу адамдарды сүйөт!”

(Аалы Имран: 146)

{إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ}

“Аллах сабырдуулар менен бирге!”

(Бакара: 1530)

Үй – бүлөсүнүн көңүлүн алуусу жана жубатуусу.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам үй – бүлөсүнүн жана башка жакындарынын көңүлдөрүн көтөрүп, Аллахтын каалоосуна каршы келбеген каалоолорун аткарууга аракет кылчу. Эгер кайсыл бир иш алар каалагандай болбой,

капаланып калышса, көңүлдөрүн көтөрүп, жубатып турчу. Мындай абалдардын эң көзгө урунганыраагы хаж мезгилинде Айша энебиз менен болгон төмөндөгү окуя болсо ажеп эмес: Ошондо расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам энебиздин алдына кирсе, ал ыйлап олтуруптур. Анткени, этек кири келип калганы себептүү умра кыла албай ыйлаганы экен.

Анда, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Айша энебизди жубатып, көңүлүн көтөрүп: **“эч зыяны жок. Акыры сен Адамдын кызысың - го!** (Адам алейхиссаламдан тараган аял затында бул нерсе табигый го!) **Аллах аларга жазган жазыкты (хайз көрүүнү) сага да жазган. Эми, хажыңды уланта бер. Аллах аны (умраны) сага да насип кылып калгысы бардыр!”** деди. (Бухарий: 1788)

Ошондо Айша энебиз “я, расулуллах! Менинг шериктерим (күндөштөрүн айтууда. Котормочу.) хаж жана умра кылып кайтышууда. Мен хаж менен гана кайтамынбы?!” деп кайгылуу болгондо, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам (Айшанын бир туушканы) Абдуррахман ибн Абу Бакрга буюрду жана ал карындашын Таным деген жердеги мийкатка алып барды.

Айша ошол жерден талбия айтып, умрага эхрам байлады” (Бухарий: 1561)

Таң калычтуу! Ушул күндөрдө хаж мезгилинде өзүнүн үй – бүлөсүнө расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам сыяктуу мамиле кыла турган адам табылаар бекен?!

Ким билет? Азыркылар үй – бүлөсүнө мамиле маселесинде жарымы чектен чыккан (ифрат) даражасында болсо, калган жарымы тап – такыр кошкөңүл (тафрит) даражасында экени гана анык .

Ифрат даражадагылары үй – бүлөсүнүн каалоосун Аллахтын каалоосунан да жогору коюп, алар каалаганы үчүн эле канчалаган Аллахтын адалдарын арамга, арамдарын адалга айлантып жиберешет!

Тафрит даражасындагылар болсо, үй – бүлөсү менен тап – такыр орой, адепсиз, эч бир эрежеге батпай тургандай мамиле кылышат. Андайлардын үй – бүлөсүндөгүлөр бир нерсени каалап, андан сурачу болсо, берген жообу же маңдайын тырыштырмай же тиштенип, жинденмей гана болот.

Алардын сөз байлыгында “бөлөк”, “көңөш”, “көңүл көтөрүү”, “жубатуу” деген сөздөр жок. Үй – бүлөсү менен мамилеси оройлук менен буюруу, айтканын догурунуп тезирээк аткартуудан гана турат. Алар “бир аз күтүп туруңуз”, “белгилүү себептер менен айтканыңыз болбой калды” деген сөздөрдү түшүнгүсү көлбөйт.

Аллахтын дини болсо орто дин. Ал адамдарды үй – бүлөсүнө көңүл бурууга чакыруу менен бирге, алардын каалоолорун Аллахтын каалоосунан жогору коюуларына жол бербейт. Сен эй, бурадар, ушул орто жолду кармагын. Сенин бактылуу болууңдун жана акыреттик азаптан кутулууңдун көпилдиги ушунда!

Үй – бүлөсүнө жумшак пейилдиги жана ырайымдуулугу.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам хаж мезгилинде үй – бүлөөсү менен ширин сөздүү, ырайымдуу болгон.

Жадагалса, жаш балдар менен тамашалашып сүйлөшкөн.

Жаабир разияллоху анху расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хажга, Айша энебиздин болсо, умрага талбия айткан абалдарын сыпаттап мындай деген:

“Расуллаллах саллаллоху алайхи ва саллам жумшак пейил адам эле. Айша энебиз бир нерсени кааласа, дароо макул болоор эле” (Муслим: 1213)

Расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын жумшак пейилдигине мисалдар көп. Бул жерде бир аз мисалдар келтиребиз:

- Абасы Зубайрдын кызы Зубабага **“эй, апче! Сени хаж кылуудан эмне тосту?!”** деп, ширин сүйлөгөнү.
- Хайз (этек кир) көргөнү сөбөптүү умра кыла албай, ыйлап турган Айша энебизди жубатып: **“Ее? Бу, сен эмнеге ыйлап жатасың?!”** дегени.
- Ибн Аббас айтат: “биз – Бану Абдул Мутталип (уруусунун) жаш балдары Муздалифа түнүндө эшектерибизди минип алып, расуллаллах саллаллоху алайхи ва салламдын алдына келдик. Ал киши биздин сандарыбызга шапатылап: **“эй, уулдарым! Качан күн чыкмайынча таш атпагыла, макулбу?”** деди. (Ибн Маажжа: 3025)

Хажда үй – бүлөсү менен мына ушул сыяктуу (пайгамбарга окшоп) мамиле кылбаган адамдардан Аллах таалага арызданабыз. Алардын көпчүлүгү хаж

бүткөнгө чейин оройлук, кополдук, мыскыл, маскара, жакшылыгын колко кылуу жана арыздануудан башканы билишпейт! Жадагалса, кээ бирлери уят сөздөр менен сөгүшүүгө чейин жамандыкка барышат!

Эй, бурадар! Сен алар менен, алардай болуудан сак бол! Анткени, бул кылык – жоруктар душманчылык, жөк көрүү жана өзара ажырашууну гана келтирип чыгара турган, хаждын максаттарына тап – такыр каршы келген жана сен менен Аллахтын кечириминин арасына тосук боло турган нерселер.

Үй – бүлөсүнө жакшылыктары.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын үй – бүлөсүнө жана жакындарына жасаган эхсандары (жакшылыктары) көп жана көп кырдуу болгон. Андыктан, жакшылап назар салган киши расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын үй – бүлөсү менен жасаган ар бир мамилеси эхсан экенин билип алат жана жашоосунун кайсы багытына караса дагы, эхсандын бир үлгүсүн, пазилетинин бир бөлүгүн жана жоомарттык – сахабатынын бир кырын көрөт. Буларды санап келсе санак, жазып отурса кагаз түтпөйт.

Ошондуктан, азыр бир аз гана мисалдар менен чектелебиз:

- Үй – бүлөсүнүн өзү менен бирге хаж ибадатын кылууларына кызыкдар болгону.

Эгер кайсыдыр бир жакын тууганы кандайдыр себептер менен хаж ибадатынан калууга ниет кылган болсо, аны бул ниетинен кайтарып, тезирээк өзү менен чыгууга үгүттөгөн. Маселен, апчесинин кызы Зубаба разияллоху анха менен болгон окуя.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам ага барып “хажга ниет кылдыңбы?” деп сураганда ал “Аллахка ант, өзүмдө оорукчандыкты сезип турамын” деп жооп берди. Ошондо, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам айтты:

“Хажга бара бер. Болгону, “эй, Аллахым! Менин эхрамдан чыкчу ордум – Өзүң кармап калган жер” деп шарт кылып кой” (Бухарий: 5089)

- Өзү менен бирге бардык аялдарын хажга ала кеткени. Бул нерсе адилет гана эмес, адилеттен да жогорураак нерсе эле.

Анткени, расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам эгер чүчүкүлак карматып эле алардан бирин же бир нечесин алып барса деле адилет болмок.

- Абасы Аббастын уулу Фазлды Минаадан Муздалифага учкаштырып келгени.
- Аялдарына билдирбей, алардын атынан курмандык сойгону.

(Бухарий: 1709)

Бул нерселер инсандык жеткилеңдиктин туу чокусу эле. Ал кишинин өзү дагы муну бышыктап, мындай деген: “силердин араңардагы эң жакшыңар - үй-бүлөсүнө жакшылык кылганыңар. Мөн силердин араңарда үй-бүлөсүнө эң көп жакшылык кылган адаммын” (Термизий: 3895)

Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын жакшылыктарынан эң абзели үй – бүлөсүн Аллах ыраазы боло турган амалдарга баштаганы болсо ажеп эмес.

Анткени, үй – бүлөөсүн жакшылыкка чакырууга Аллах тааланын Өзү мындай деп буюрган эле:

{وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ}

“Жана эң жакын туугандарыңды эскерткин!” (Шуара: 214)

Чынында эң жакын тууган – уруктар адамдын эхсан-жакшылыгына эң акылуу адамдар болуп саналат. Эгерде сен, эй

бурадар, көп соопторго ээ болууну кааласаң, анда, расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдан мурас мына ушул жол менен жүрүп, үй –бүлөңө жана жакын туугандарыңа пайдаңды жеткиргин! Ошондо Аллах насип кылса, ал ишиңдин берекесин албетте көрөсүң!

Үй – бүлөсүнүн жана жакындарынын укугун коргоо.

Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам үй –бүлөсүнүн жана башка жакындарынын укугун өтө берилгендик менен коргоп, башкалар тарабынан тебеленишине эч жол бербейт эле. Буга жаркын далил боло турган хадистерден бири Ибн Аббас разияллоху анхудан риваят кылынган мына бул хадис:

“Расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам Байтуллахты таваф кылды, Хажарул - асвадты таягы менен “сылады”, андан кийин сикаятка (адамдарга суу чыгарып берчү жерге) келди. Абаларынын балдары суу тартып турушкан эле. **“мага да суу берип жибергиле – чи?”** деди. Челек көтөрүлүп берилди жана суу ичти. Кийин айтты:

“Эгер адамдар ибадатка айлантып алышпаса жана адамдар силерден алып

койбосо мен дагы силер менен бирге суу тартып чыгармакмын” (Бухарий: 1636)

Ажы бурадарым! Эгер үй – бүлөңдөгү аялдардын хаж убактысында сен корко турган (Каабанын эки бурчун сылоо сыяктуу) укуктары болсо, аларга насаат кылып айткын, ошол укуктарынан баш тартып эле коюшсун жана “менин укугум эле” деп (тыгында, эркөтөр мөнөн сүрүлүшүп) аткарууга аракет кылышпасын. Мына ушул сен үчүн сооптуураак амалдыр. Эгер укуктарын катуу туруп талап кылышса, анда, аларды жаман адамдардын зыянынан бөкөм коргоп, Хажарул - асвад (кара таш) мөнөн Рукнул Яманилерди сылашына жардам бер.

Мына ушулар расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаж убактысында үй – бүлөсү мөнөн болгон абалдарынан кээ бир көрүнүштөр.

Бурадарым! Эгер билсең үй – бүлөң сенин эң чоң байлыгың. Бул байлыкты абайла жана аны мөнөн расулуллах саллаллоху алайхи ва саллам мамиле кылгандай мамиле кылып, бардык абалыңды расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын абалдарына ылайыкташтыр.

Анткени, сен буга жооптуусуң!

Ошондо гана сага хаждагы туура аракет багыттары анык билинет.

Сенин расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдан үлгү алууң үй – бүлөөңдүн алдындагы милдеттериңе жаңыча көз караш менен кароого мажбур кылат. Натыйжада сен алардын дүйнөсүнө, дүйнөдө жакшы жашоосуна көңүл бурганыңдай эле, акыретине жана акыреттеги жашоолорунун жакшы болуусуна дагы көңүл бура баштайсың. Алардын таалим – тарбиясын, адеп – ахлагын оңдойсуң. Аларга ибадаттарын эң сонун абалда аткарууларына жардам бересиң.

Анткени, сенин үстүңдө алардын чоң акысы бар. Ал эми, алардын алдындагы сенин милдетиң андан да чоңураак. Эми, кайрат курун белиңе байла дагы, раббиндин алдында баш ийип, максаттарың жолунда жардам беришин тилеп, каталарыңды кечиришин сурап, дуба кыл!

Соңку сөз:

Мен эң оболу Улуу нээмат ээсине чексиз шүгүрчүлүк билдиргенден кийин, мага — мына ушул китептин жазылышына жардам берип, кол кабыш кылган жана пикир билдирген бардык инсандарга терең ыразычылыгымды жана чексиз милдеттүүлүгүмдү билдиремин!

Бул китепте расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын хаждагы абалдарын баян кылуудан нарыга өтүлбөдү.

Дагы ушул нерсени кайталап коюшум керек, бул китеп аз убакыттын аралыгында жана бир аз шашылуу менен жазылды.

Эми, сахабаттуу (жоомарт) жана мээримдүү раббимден бул арзыбаган амалды кабыл кылуусун жана окурмандарга пайдалуу кылуусун жалбаруу менен тилеймин!

Кана эле Аллах субханаху ва тааланын жолунда сапар кылгандардын хаж амалдары мабрур, күнөөлөрү кечирилген болушуна ушул китептин бир аз болсо да пайдасы тийсе!!!

Чынында, бул тема мен сыяктуу бир илим адамы курчап билишине караганда алда канча көнөндир. Демек, дагы кошумча изденүүгө, пикир жүгүртүүлөргө жана назик — назик изилдөөлөргө муктаждык бар.

Аллах субханаху ва тааладан бул теманы дагы да толугураак жарыта турган илим адамдарын чыгарууну сурап каламын! Албетте, Ал бардык нерсеге кудуреттүү жана дубаларды кабыл кылуучу!

Аллах субханаху ва таала улук пайгамбарыбыз Мухаммадка, анын үй – бүлөсүнө, сахаабаларына жана тээ кыяматка чейин алардын изинен жүргөн бардык адамдарга Өзүнүн ырайымын тартууласын!

Мазмуну:

Баш сөз.....3

Биринчи бөлүм:

Хаж ибадаты убактысында Расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын раббиси менен болгон абалы.....12

Тавхидке көңүл буруу жана аны аткаруу13

Аллахтын шиарларын улуктоосу.....19

Мушриктерден тап-такыр үзүлүүсү
жана ар бир иште аларга
каршылыкты көргөзгөнү.....33

Тооба кылуусу, мунажат жана дубаларынын
көптүгү.....45

Аллах үчүн ачууланганы
жана Анын чекараларынын
алдында токтогону.....50

Ибадаттардагы кичипөйлдик
жана бейпилдиги.....56

Сооп ишти көп жана
өз колу менен кылышы.60
Амалдарда ортолукту тандаганы.....64

Дүйнөгө берилбегени.....69

Экинчи бөлүм:

**Хаж ибадати убактысында расулуллах
саллаллаху алайхи ва салламдын үммөтү
менен болгон абалдары.....79**

Үммөтүнө таалим-тарбия берүүсү.....79

Фатваалары.....92

Насаатчылыгы жана эскертүүсү.....105

Акыйкатка моюн сунууга жана бир
булактан “суу ичүүгө” тарбиялоо.....122

Уммөттү бириктиргени жана
аларды фитна менен ажырап кетүү
себептеринен эскерткени.....135

Натыйжалуу жетекчилик жана үлгүлүү
мамиле.....143

Жеке үлгүлөрү.....145

Маъруф (жакшы) ишке буюруп, мункар
(күнөө) иштерден кайтарганы.....149

Адамдарга кичипейилдиги.....	156
Адамдарга ырайымдуулугу.....	161
Адамдарга эхсан - жакшылыктары.	167
Адамдарга сабырдуулугу.	173
Адамдарга ырайымдуулугу.	178
Хажда адамдарга жолбашчылык кылуудагы мындан башка абалдары.....	187
Адамдарды тартипке салуусу.....	187
Адамдарга кызмат кылууга үгүттөгөнү.....	188
Адамдардын укуктарына көңүл буруусу. ...	189
Акыйкатка бекемдиги	191
Ката кылуучуларга жумшак пейилдиги.	193
Жасалма мамиледен алыстыгы.	196
Адамдарга жылуу мамилеси.	197
Салабаттуулугу жана көркөм келбети....	198

Үчүнчү бөлүм:

Хаж ибадаты убактысында расулуллах саллаллоху алайхи ва салламдын үй – бүлөсү менен болгон абалдары	202
Аларга ибадат өкүмдөрүн үйрөткөнү.....	204
Хаж сапарына чыгуудан илгери үй – бүлөсүн хажга даярдаганы.....	207
Үй – бүлөсүнүн мойнундагы милдеттерди аткартууга кызыкдарлыгы.....	208
Үй – бүлөсүндөгүлөрдү жана башка жакындарын жакшылык кылууга шыктандыруусу.....	211
Үй – бүлөсүнөн жардам сураганы.	214
Үй – бүлөөсүн жана жакын туугандарын фитнадан коргогону.	217
Үй – бүлөсүн жана жакын туугандарын мункардан кайтарганы.....	223
Үй – бүлөсүнө боорукерлиги жана алардан машакатты жеңилдетүүсү.	225

Үй – бүлөсүнө сабырдуулугу.	229
Үй – бүлөсүнүн көңүлүн алуусу жана жубатуусу.	232
Үй – бүлөсүнө жумшакпейилдиги жана ырайымдуулугу.	235
Үй – бүлөсүнө жакшылыктары.....	237
Үй – бүлөсүнүн жана жакындарынын укугун коргоо.....	240
Соңку сөз.....	243
Мазмуну.....	245